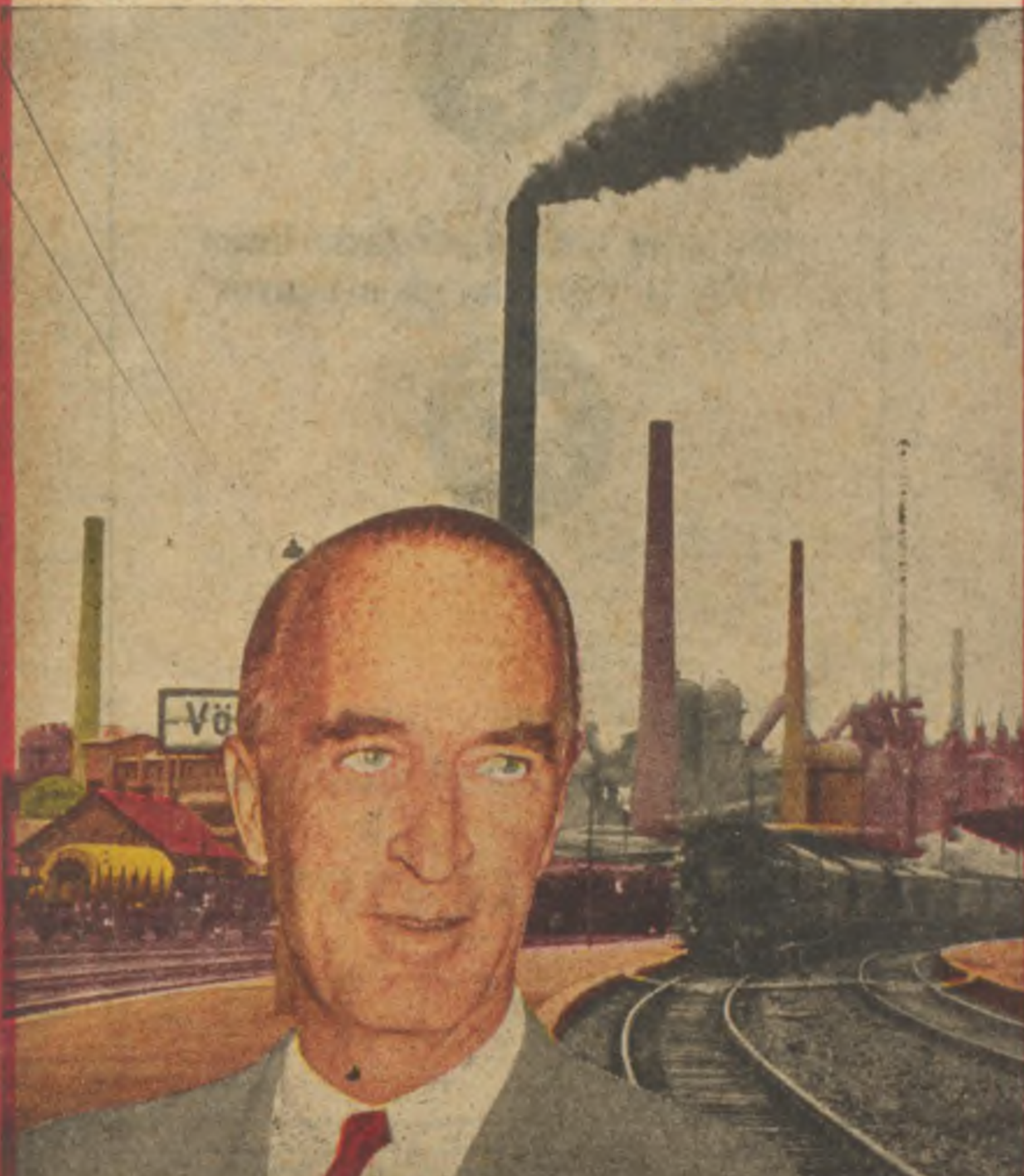
1 Haziran 1957 Sene : 4, Cilt : X, Sayı : 160

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

Bir Mecmuayı 4 Kişi Okursa

Her hafta 100 binden fazla insan AKİS'i böyle merakla okuyor

Bunlar Sizin İlanlarınızdan Faydalanabilecek Müstakbel Müşterilerinizdir

REKLAMINIZI AKİS'te YAPTIRINIZ

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt: X, Sayı : 160

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Müessisi :

Metin TOKER

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ul Müdür:

Tarık HALULU

★

Umumi Neşriyat Müdürü:

HAMDI AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotograf :

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe :

Desen Klişe ATÖLYESİ

★

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

★

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

★

İlân Şartları :

3 renkli arka kapak (Tam Sayfa : 350 Lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 30.5.957

Kapak resmimiz:
Alfreid Krupp
Taçsız Kral

Kendi Aramızda

İnönü hakkında

Mecmuanızda çıkan "Manzara" başlıklı yazıyı okudum. Manzara değil, hazin bir manzara... Şimdi İnönüyü, hakikaten bir vazife beklediğine inanıyorum: Derhal C.H.P. den istifa etmek.. Ancak bu suretledir ki C.H.P. lideri İsmet İnönü, Milli Kahraman İnönüyü kurtarabilir.

İsmail Mungan - Mardin

★

C. H. P. Meclisinin çalışmaları hakkındaki yazınızda isabetli bir noktaya dokunmuşsunuz, hakikaten C.H.P. nin yüksek kademeleri her şeyi, ama her şeyi Genel Başkandan bekliyor; İnönü ne yaparsa iyi yapar, ne söylerse iyi söyler kanaatı içinde atalete gömüldükçe gömülüyor. Genel Başkana gösterilen bu itimadın çok haklı sebepleri bulunduğunda şüphe yok.. Amenna! Fakat bu zevat böyle yan gelip yatarsa, bir tek İnönünün düşünmesi ve çalışmasıyla seçim nasıl kazanılır?

Rıza Dörter - Ankara

★

AKİS'in 157 inci sayısındaki "Manzara" başlıklı yazıda İnönünün köşesine çekilip oturmaya hakkı olmadığını, o müdafaa etmezse haklarımızı kimin müdafaa edeceğini yazıyorsunuz. İyi ama biz 1946 dan 1950 ye kadar tek parti zihniyetini ve onun temsilcisi İnönüyü devirmeye çalışıp D.P.'ye dört elle sarılarak, İktidara getirmeye uğraşmadık mı? Şimdiki iktidarın 7 yıllık icraatından memnun kalmıyarak dertlerimizin devasını, kendisine en amansız hücumları reva gördüğümüz İnönünün yüksek şahsiyetinde aramakta, biraz olsun, geç kalmadık mı?

T. Topateş - Mersin

★

Bahar havasının yaratıcısı ve binnetice C.H.P. nin hayal âlemine dalarak atalete kapılmasının yegâne mesulü elbette İnönüdür. İnönü bu hareketiyle kendisine ümit bağlıyanları hayal kırıklığına uğratmış ve büyük prestijinden mühim kayıplara uğramıştır. Diğer taraftan Menderes, plânında muvaffak olmuş ve Muhalefet cephesinde büyük bir gedik açmıştır. İşin acı tarafı İnönünün bu gediğin açılışında kazma kürek sallamış olmasıdır.

Hilmi Altındağ - Söke

★

AKİS nedense artık C.H.P.'den "büyük muhalefet partisi", İnönüden ise "Muhalefet lideri" diye bahsetmeye başladı. Kanaatımca İnönü, milletin maddi ve manevi bunca sıkıntısına sırt çevirip bahar havasıyla sermest olduktan sonra Muhalefet lideri vasfını kaybetti. "Büyük Muhalefet partisi" ne gelince, C.H.P. Meclisteki temsilci bakımından bu yeri çoktan Hür. P. ne bırakmış bulunuyor. teşkilâta gelince de gene Hür. P. gerek faaliyet, gerek dinamizm bakımından C.H.P. yi fersah fersah geride bırakmıştır. Şimdi siz bu "büyüklük"lerin neye istinat ettiğini lütfen açıklar mısınız?

Nafiz Baydur - Elâzığ

Son günlerde Devlet ve Hükûmet başkanlarına fahri hemşehrilik tevcihleri fazlalaştı. Belediyelerin hazırladıkları fahri hemşehrilik beratlarının İktidarların başındakilerin hoşuna gitmek için tanzim edildiklerini en iyi bilen, şüphesiz İnönüdür. Vaktiyle ona, hemen her uğradığı şehirde, az mı hemşehrilik beratı verilmişti. Ama şimdi bu beratlar neye yarıyor?

Mustafa Kuntay - Samsun

★

Mecmua hakkında

Artık kendinizi iyice mecmuanıza yakın olan kimselerin reklâmına verdiniz. Hele bugün demokrasi adına istediklerini kendi devri saadetlerinde yapamamış, kadrosundaki bakan eskileriyle şöhret bulan partinin reklâmını, bütün gayretinize rağmen, beceremiyorsunuz. Artık İnönüsüz, Metin Tokersiz bir sayınızı göremiyecek miyiz?

Şükrü Alyörük - İzmit

AKİS — Bir aktüalite mecmuası olan AKİS'te haftanın en mühim hâdise ve şahıslarından bahsedilmesinden daha tabii bir şey olamaz. AKİS, o hafta herkesin gözü İnönünün üzerindeyse İnönüden , Metin Tokerin üzerindeyse Metin Tokerden bahsedecektir.

★

158 sayılı AKİS'de Doğan Avcıoğlu'nun "Yenilik İhtiyacı" başlıklı çok düşündürücü yazısını okudum. Hakikaten bugün Cumhuriyetimizin 34 üncü senesi olduğu halde hâlâ lâiklik prensibinin halka indirilemeyişinin en derin sebebini eskiden beri kendi kendimizi tanıyamayışımızda aramalıyız. "Değiştirmek için tanımak zaruridir" sözü bu bakımdan büyük bir haklılık kazanıyor. Fakat 20 nci asrın ikinci yarısında bile kendimizi tanıyamadığımızdan ileri gelen bir rejim bozukluğu içinde çırpınmamız işin en acı tarafıdır..

T. Faik Günen - Trabzon

★

Mecmuanızın "bahar havası" ile ilgili neşriyatı, bahar havası kadar sık değişmiyor mu?

C.H.P. nin vakur, devlet idaresinin ciddiyetine yakışır, taşkınlıktan uzak fakat azimli politikasını tasvib eden bir okuyucunuz olarak. AKİS'in bu konudaki tutumunu kavramakta güçlük çektiğimi itiraf ediyorum.

Sadık Akıncı - Ankara

★

AKİS'in Yurtta Olup Bitenler kısmındaki üslûp ve canlılık diğer kısımlara da geçti. Şimdi "İktisadi Sahada ve Dünyada Olup Bitenler" i, Sinemayı, Kadını, Tiyatroyu da zevkle okuyoruz. Yalnız şu Spor sayfası... Bu günkü haliyle tatmin edici olmaktan çok uzak.. Bu sayfayı ıslah için bir şeyler düşünüyor musunuz? Aksi halde spor sayfanızın kaldırılmasını temenni ederim.

Ragıp Sertel - İstanbul

YURTTA OLUP BİTENLER

C. H. P.

Göz açma vazifesi

Geçen hafta Cuma günü Yenişehir Bayındır sokaktaki yeni C. H.P. Genel Merkezinin birinci katındaki geniş salonda alışılmamış bir canlılık görülüyordu. Saat 10 sularında Parti Meclisinin hemen bütün üyeleri uzun bir masanın etrafında toplanmışlardı. Yalnız C.H.P. liler değil, hemen herkes ve bilhassa İktidar, C.H.P. Meclisinin bu toplantısını büyük bir alâka ile bekliyordu. Zira bu meclisin görüşeceği en mühim mevzu, herşeyden ve herşeyden önce üç aydır sürüp giden ve C.H.P. teşkilâtında memnuniyetsizlikler uyandıran, genç partilileri adeta bir hayal kırıklığına düşüren Bahar Havasıydı. Diğer bütün meseleler bundan sonra geliyordu. Oturum, mutad olduğu veçhile yoklama ile açıldı. Yoklama yapılırken üyelerin asabiyet içinde oldukları görülüyordu. Maamafih bu asabiyetin sebebini uzun uzun araştırmaya sebep yoktu: O günkü Zafer gazetesini ele alıp bu gazetenin malûm dehşetengiz başyazarının yazısına şöylece bir göz gezdirmek asabiyetin sebebini anlamaya yeter de artardı bile. İktidar organının bu sözcüsü Parti Meclisi üyelerine köşesinden akıl öğretmek için neler döşenmemişti ki!. Bu yazıda C. H.P. Meclisi üyelerine ikazlar, ihtarlar, hatırlatmalar ve daha neler yoktu ki!. Hele yoklama sırasında okunan bir isim havadaki elektriği şerarelendirdi. Genel Sekreterin okuduğu isim Ratıp Tahir Buraktı ve hazır bulunan Parti Meclisi üyeleri arasından bir ses Ratıp Tahir Burak adı okunduğu zaman şöyle cevap verdi: "Hapiste!". Bu, Parti Meclisi üyelerinden ve Ratıp Tahirin en yakın arkadaşlarından İlhami Sancarın sesiydi. Bir başka Parti Meclisi üyesi oturduğu yerden seslendi: "Hem de karısı ile bile görüştürülmeden palaspandıras tevkif edildi". Bir başka ses ilâve etti: "Avukatları ile bile görüştürülmüyor!".

İşte Bayındır sokak No. 35 teki C.H.P. Genel Merkez binasında Parti Meclisi toplantısı daha oturumun ilk dakikalarında böylece hararetlendi. Sonra üyeler konuşmağa başladılar. Son üç ayın hâdiseleri teker teker dile getiriliyor ve bu arada bilhassa Bahar Havası üzerinde ısrarlı ve tenkitçi bir şekilde duruluyordu. Bu arada bazı üyeler teşkilâtla yaptıkları temasları belirtiyor ve bilhassa partinin genç mensuplarının Bahar Havası karşısında duydukları hüsrana tercüman oluyorlardı. Teşkilât açıktan açığa Genel Başkanı muaheze ediyordu. Hele Zafer gazetesinde D.P. Genel Başkanıyla başbaşa çekilmiş resimler bu tenkitlere çerez vazifesini görüyordu. Zira o güler yüzlü resimlerin çekildiği günlerde başka gazetelere akseden bambaşka haberler de vardı. Meselâ bir takım hâkimler emekliye sevkediliyor, bir takım gazeteciler hükümleri ağırlaştırılmış Basın Kanununun kurbanı olarak hapislere atılıyor, bir takım sendika birlikleri kapatılıyordu. Bütün bunların yanıbaşında en büyük Muhalefet Partisi Genel Başkanı ile İktidar Partisi Genel Başkanının yanyana gülümseyen fotografları Zafer gazetesinin başköşelerinde yer alıyordu. C.H.P. nin ve Genel Başkanının bu durum karşısında söyliyecek sözü olmak lâzım gelmez miydi? Üstelik diğer Muhalefet partileri de bu durumu istismar ediyorlardı. Bilhassa Parti Meclisi toplantısının ikinci günü Yeni Gün'de çıkan bir haber ve bir resim altı Parti Meclisi üyelerinin yaralarına büsbütün tuz biber ekti. Yeni Gün'de çıkan haberin hayal mahsulü olduğu aşikârdı. Ama doğrusu resim altı çok tecavüzkârdı. Eğer, diğer Muhalefet partilerinin görüşleri gerçekten bu resim altında ifade edildiği gibiyse bu teessüfe şayan bir haldi. Ama hemen o gün Yeni Gün gazetesinin Sahibi, Hür. P. Çanakkale Milletvekili Safaeddin Karanakçının toplantı halindeki C.H.P. Meclisine gelmesi ve gerek partisi, gerek şahsı adına bu resim altı dolayısı ile özür dilemesi havayı yatıştırdı.

C.H.P. Meclisi toplantı halinde

Bir konuştu, pir konuştu!..

Tenkitler

Parti Meclisinin son toplantısının "Vur abalıya"sı Genel Sekreter Gülek ile Meclis Grubu oldu. Genel Sekreter, âdeta partinin Genel Başkanıymış gibi hareket ediyor, kendi kendine ve Parti Meclisine bile danışmadan Seçim kampanyasına giriyor, çok zaman muhtelif yerlerde söylediği nutuklarda partiyi güç duruma düşürecek lâflar söylüyor ve tenakuzlara düşüyordu. C.H.P. yi B.M.M. nde temsil eden milletvekillerine gelince bunlar için de söylenecek pek çok şey vardı ve Parti Meclisi üyeleri bunları bir bir sıralıyorlardı. B.M.M. indeki C.H.P. milletvekilleri Bahar Havası başlıyalıdan beri âdeta Mecliste söze karışmaz olmuşlardı. Diğer Muhalefet milletvekilleri, bilhassa Hür. P. liler en verimli çalışmalarını Mecliste yaparken, C.H.P. milletvekilleri, ya hiç ortalıkta görünmüyorlar, ya da söze karışmamayı uygun buluyorlardı. Bu ne biçim muhalefetti? Son günlerde ortada gayet enteresan bir dâva vardı. İşçi Sendikaları birliklerinin kapatılması meselesi. Hür. P. bu mevzuu büyük bir mesele haline getirmişti. Ama bu mevzuda C.H.P. milletvekillerinin adı bile duyulmuyordu. Bunu söyliyen hatibe, Nüvit Yetkin cevap verdi. C.H.P. milletvekilleri pek âlâ çalışıyorlardı. İşçi mevzuunda Meclis Başkanlığına bir gensoru önergesi verilmişti. Eğer C.H.P. milletvekillerinin çalışmaları duyulmuyorsa kabahat onların mıydı? Partinin kendi gazetesi Ulus bile bu çalışmaları etraflı olarak aksettirmiyordu. Daha sonra Kasım Gülek söz aldı, önce kendisine yapılan hücumlara cevap verdi. Evet memleketi karış karış dolaşıyordu, bu doğruydu. Her gittiği

BASIN HÜRRİYETİ VARMIŞ... MAŞALLAH!

Beynelmilel Basın Enstitüsünün yıllık kongresinde Türkiyeyi temsil eden iki delegeden gazeteci olanı -Ahmet Emin Yalman- gazetesinde bir garip hâdiseyi açıkladı. Ahmet Emin Yalmanın bildirdiğine göre toplantıda delegelerden profesör olanı - Sabri Esad Siyavuşgil- söz alarak Türkiyede Basın Hürriyetinin mevcut olduğunu beyan etmiş, tahditlerin şeref ve haysiyetleri korumak gayesini güttüğünü bildirmiş. Zaten Ahmet Emin Yalmandan evvel bir Amerikan ajansı da aşağı yukarı bu mealde bir haber yayınlamış. haber müstehzi bir tarzda bizim gazetelere de geçmişti. Fakat delegelerden gazeteci olanın delegelerden profesör olanın sözleri hakkındaki yazısı son derece açıktı. Üstad aynen "Türkiyede Basın Hürriyeti vardır" demiştir.

Şimdi, böyle bir beyanın, dünyanın her memleketindeki Basın Hürriyeti hareketlerini günü gününe ve çok yakından takip eden Enstitünün azaları arasında ne tebessümler yarattığını tahmin etmek zor değildir. Türkiyede Basın Hürriyetinin bulunmadığını cümle âlem bilmektedir ve "vardır" demekle hürriyetler var olmadığına göre bir profesörün iddiaları da elbette dudaklarda tebessümler yaratmaktan başka netice vermeyecek, hiç kimse "Aa, bak, Prof. Siyavuşgil Türkiyede Basın Hürriyetinin mevcudiyetini bildiriyor, demek ki biz yanılmışız. Türkiyede Basın Hürriyeti varmış" demiyecektir. Bilâkis bütün Türk Basınının müşterek feryadı olan Basın hürriyetsizliği gün geçtikçe daha ziyade malûm hale gelmektedir. Meselenin mühim tarafı o değildir.

Fakat Prof. Sabri Esad Siyavuşgil böyle bir beyanda nasıl bulunabilir? Zira Türkiyede Basın Hürriyetinin bulunmadığını kendisi mükemmel şekilde bilmektedir ve kanaatinin o yolda olduğuna dair imzasiyle sabit bir de vesika mevcuttur. Bakınız bu vesika nedir:

AKİS - Sarol dâvasında ilk hâkimler heyeti- bu heyet sonradan tamamile değiştirilmiş ve bahis mevzuu heyete dahil Necmeddin Arvasa geçenlerde bir kasap dükkânında Bakan tarafından emekliye ayrıldığı bildirilmiştir- suç ihtiva ettiği ileri sürülen yazıların bir ehlivukuf heyetince tetkiki kararını veriyor. Yazılar İstanbula gönderiliyor, orada Hukuk Fakültesinden bir Profesör, Edebiyat Fakültesinden bir profesör ve Gazetecilik Enstitüsünün bir hocasından müteşekkil heyet ciddi çalışmalardan sonra bir rapor hazırlıyor. Rapor mahkemede okunuyor, basında yer alıyor. Heyet yazılarda suç görmemiş, bunların hakaret değil sadece "gazetecilik vazifesi" olduğu hususunda vicdani kanaate varmıştı. Dâvanın sonunda yazıları yazan suç işlediği, hakaret ettiği iddiası ile mahkûm oluyor. hapse atılıyor. O kadar ki o heyete Edebiyat Fakültesinden seçilerek vazife alan ve vicdani kanaatini imzalayan Prof. Sabri Esad Siyavuşgil Basın Enstitüsünün toplantısına "Türkiyede Basın Hürriyeti vardır" diye haykırırken o gazeteci Ankara Cezaevinde çilesini dolduruyor. Üstelik hâdisenin cereyanı sırasında mer'i kanun bir kat daha şiddetlendirilmiş, profesörün, "gazetecilik vazifesi" saydığı fiillerden çok daha masum fiiller, hatta kanaatler cezalandırılmaya başlanmıştır. Prof. Siyavuşgil nasıl olur da "gazetecilik vazifesi" addettiği işleri görenlerin hapse takıldıkları bir rejimi Hürriyet rejimi olarak tarif edebilir? Profesörün kanaatini acaba değiştiren nedir? Yoksa üstad beynelmilel bir toplantıda böyle bir çıkış yapmanın kendisine bazı çevrelerin takdirini mi kazandıracağı ümidindedir?

Bazı kimseler -belki bizzat Siyavuşgil- "memleketini jurnal mi etmeliydi, elbette methedecekti" diye düşünebilirler. Böylesine şarklı bir düşünceyi Cyrano de Bergerac mütercimine yakıştırmak güçtür. Ama insaf edilsin, sayın üstad kanaatinin aksini söyliyecek yerde susmayı da mı beceremezdi acaba?...

AKİS

yerde nutuklar veriyor, vatandaşı aydınlatmağa çalışıyordu, bu da doğruydu. Seçim yakın, lâfları ediliyordu; bu bakımdan kendisi de vatandaşı seçimlere hazırlamağa çalışıyordu. Gerçi zaman zaman konuşmalarında tenakuzlar olmuyor değildi. Oluyordu ama, bunların bir çoğu gazetelere noksan geçen sözlerden dolayı idi. Yoksa o mümkün olduğu kadar etraflı konuşmaya çalışıyordu. Memleketi dolaşmak, partisi için çalışmak suç muydu? Şu otuz kişilik Parti Meclisi içinde kendisinden ve bir de Şemseddin Günaltaydan başka çalışan, umumî efkâra sesini duyuran kim vardı? Marifet masa başında oturup çalışanları tenkit etmek değil, çalışmaktı. Daha sonra Genel Başkanın politikasını hararetle destekliyen Gülek, arkadaşlarının alkışları arasında yerine oturdu.

Tebliğ

Parti Meclisi çalışmaları böyle hararetli hava içinde üç gün devam etti. Pazar günü Parti Genel Sekreteri ve Genel Başkan yeniden söz aldılar. Genel Başkan İnönü muhtelif tarizleri madde madde cevaplandırdı. Meclisin toplandığı ilk gün üç aylık hâdiseler kronolojik olarak sıralamıştı? Bu sefer de bu hâdiseler üzerinde etraflı tahliller yaptı. Söylediklerinden anlaşılıyordu ki İnönü de Bahar Havasının memlekete pek birşey kazandırmadığını görmenin üzüntüsü içindeydi. Ama o, ne olursa olsun partiler arası münasebetlerin medenî bir seviye dışına çıkmasını istemiyordu. C.H.P. rejim dâvalarını takipte İktidara en ufak bir taviz bile vermemeliydi. Ama İktidar ve Muhalefet arasındaki münasebetleri de dejenere etmekte bir mâna yoktu. Parti Genel Sekreteri de konuşmasında İnönüyü desteklediğini belirtmişti. Bu duruma göre Parti Meclisinin kanaatleri iyiden iyiye tebellür etmiş oluyordu. Artık Parti Meclisinin yayınlıyacağı tebliğin ana hatları tesbit edilebilirdi. Nitekim Pazar günü öğleden sonra Meclisin seçtiği bir komisyon bu tebliği hazırlamakla meşgul oldu. Pazartesi günü Parti Meclisi saat onbir sularında bir defa daha toplandı ve tebliğ üzerinde son retuşlar da yapıldı. Salı günü gazetelerde bu bir hayli retuş edilmiş tebliği okuyanlar daha ilk cümlelerde gördüler ki tebliğin havası bir hayli serttir ve Meclis üç aydan beri devam ettirilegelen Bahar Havasının amelî hiç bir netice getirmediğini görmenin geniş teessürü içinde bu tebliği kaleme almıştır. Bundan sonra tebliğde hâkim teminatının "son derece elem verici" misallerle ihlâli, basın cezalarının her geçen gün bir yeni gazeteciyi kurban etmesi, toplantı hürriyetindeki kısıntıların kaldırılacağına dair en küçük bir emarenin bile bulunmaması, memleketin ekonomik durumunun gün günden kötüye gitmesi ve bu halin ıslahı için tedbirler alınmaması, sendika birliklerinin kapatılarak işçi dâvasının baltalanması ve seçim kanununun ıslahı için çalışılmaması tenkit ediliyor ve C.H.P. nin bu meselelerin halli için mücadelesine devam edeceği belirtiliyordu. Sözün kısası C.H.P. bir muhalif parti olarak üstüne düşen vazifeyi sonuna kadar yapacağını ve asla yolundan dönmiyeceğini kesin bir lisanla bir defa daha belirtiyordu.

Beklenen nedir?

Parti Meclisinin son toplantısından sonra iyice anlaşıldı ki, hoş karşılanmayan, C.H.P. Genel Başkanının İktidar lideriyle başbaşa resimlerinin basında çıkması değildir. Hoş karşılanmıyan, C.H.P. nin ve liderinin olup bitenler karşısında sesini çıkarmamasıdır. Muhalefet vazifesinin icaplarının yerine getirilmemesidir. C.H.P. nin bütün hareketlerinin istikametini çizen Genel Başkan İnönünün bu toplantıdan bazı ilhamlarla ayrıldığı tahmin ediliyordu.

C.H.P. Meclisinin tebliği yayınlandığı sırada, Bahar Havasının ilk ve yegâne çiçeği Kırşehir tasarısı da Meclis Umumî Heyetine gelmek üzere bulunuyordu. Şimdi C.H.P. Genel Başkanının Mecliste Kırşehir tasa-

rısı münasebetiyle bir konuşma yapmasını beklemek icap eder. Bu konuşma, Parti Meclisi toplantısının Genel Başkan İnönüye rejim mevzuunda neler ilham ettiğini gösterecek, başka hiçbir sebep olmasa bile, sırf bu bakımdan büyük alâka uyandıracaktır.

Seçimler

Şeriat ve parmak

Bu haftanın başında dost meclislerinde, sokaklarda, evlerde, otobüslerde veya kahvelerde üzerinde en çok durulan mesele en şiddetli tesirini Bolu havalisinde gösteren ve bütün Kuzey-Batı Anadoluda hissedilen depremler değildi. Herkes daha ziyade yaklaşan seçimlerden bahsediyordu. Hakikaten İktidarın başının geçen haftanın sonunda Sıvasta verdiği nutukta "seçimler yakındır" sözünü de sarfetmiş bulunması bütün yurtta akisler uyandırmıştı. Buğday fiatı 40 kuruşa çıkarılıyor ve akabinde İktidarın başı "seçim" kelimesini telâffuz ediyordu.. Esasen seçimlerin sonbaharda yapılacağı rivayetleri bir müddettenberi ortalıkta dolaşıp duruyordu. Hatta Cumhurbaşkanının Bursa nutkunda, sanki seçim kampanyasına girişmiş gibi konuşması dikkatli gözlerden kaçmış değildi. C.M.P., teşkilâtına "Sonbahardaki seçimlere hazır ol!" emrini vermişti. C.H.P. Meclisinin tebliğinde "ısrarla devam eden şayialardan" bahsediliyordu. Hazırlıksız avlanmak istemiyen partiler, harıl harıl çalışıyorlardı. Yakın vakte kadar seçimlerin 1959 sonbaharına kadar tehir edileceğini zannedenler bile, fikirlerini değiştirmeye başlıyorlardı.. Ama birkaç çiçekle bahar gelmez ve seçimler sonbaharda yapılmayabilirdi. Fakat mülâhazalar ne olursa olsun, vatan sathında yaz sıcaklarıyla birlikte seçim havası da hüküm sürmeye başlamıştı.

İktidarın başı işte seçimler, diyordu; halk hüküm verecek ve şeriatın kestiği parmak elbette acımıyacaktı. Parmağı şeriat keserse hakikaten pek mesele yoktu. Ama birçok Muhalefet mensubu, doğrusu parmaklarının şeriat adına kesilmesinden endişe ediyorlardı.

Radyo ve seçimler

Ufukta seçim ihtimallerinin belirmesi Muhalefetin gözlerini büsbütün radyolara çeviriyordu. En tesirli bir propaganda vasıtası olan radyoların durumu ise malûmdu. Geçen hafta Mecliste Mehmet Hazer (Kars-C.H.P.) tarafından sorulan bir sözlü sorunun Mecliste cevaplandırılması dolayısiyle radyo meselesi bir başka bakımdan daha ön plâna çıktı.Bir müddettenberi radyoda vatandaşların zihinlerini "imar" eden Ankara milletvekili Mümtaz Faik Fenik kürsüden muhalif arkadaşlarına da "zihni imar" tavsiyesinde bulundu.

Mehmet Hazer, bir milletvekilinin Devlet radyosunda Hükümetin imar politikasının propagandasım yapmasını tuhaf bulmuştu. Anayasa, milletvekillerinin icra kuvveti emrinde çalışmasını hoş karşılamaya müsait değildi. Diğer taraftan 5428 sayılı kanuna göre siyasî partilerin radyoda propaganda yapmaları yasaktı. Bu vaziyet karşısında Mümtaz Faik Fenikin radyo konuşmalarına bir izah tarzı bulmak güçtü. Fakat Devlet Bakanı Yardımcısı bu fikirde değildi. Bakana göre mesele sadece şundan ibaretti: Adı geçen milletvekilinin memleketin imarı hakkında "tetkik ve müşahedeleri" vardı ve bunu radyodan vatandaşlara anlatıyordu. "Tetkik ve müşahede" propagandadan tefrik edilmeliydi. Esasen Ankara milletvekili bu işi bir ücret de almadan ifa ediyordu.

Kısacası Fenik parasız gazel okuyordu. Eh, bu işin de ehliydi. Nitekim o gün sözlerini de böyle bitirdi: "İyi olmuyor Hazer Bey.. El hazer, Hazer Bey... El hazer..."

Sosyal Adalet

"Bir varmış , bir yokmuş..."

Geçen haftanın sonunda, - muteber Zafer'in tâbiriyle - "misli görülmemiş bir heyecan ile dalgalanan" Sivaslılar, İktidarın başının sosyal adalet hakkındaki fikirlerini dinlediler. Buğday fiatlarında 1/3 nisbetinde bir sıçrama yapılması kararlaştırılmış ve millete duyurulmuştu. Ekseriyeti çiftçi olan Sivaslıların önünde sosyal adaletten söz açmak için zemin ve zaman müsaitti. Nitekim zemin ve zamanı seçmekte az rastlanır bir sağduyuya sahip bulunan D. P. lideri bu fırsatı kaçırmadı. İktidarın başına göre Türkiyede sosyal adalet, "çiftçi ve köylü dâvası" idi. "Sosyal adalet ve sosyal inkılâbın asıl mânası, köylümüzün ve çiftçimizin yaşama seviyesinin yükselmesi" idi.

İşte sosyal bir adalet gayesiyle, buğday fiatları 30 kuruştan 40'a yükseliyordu. Vakıa İktidar, sosyal adaleti biraz geç tecelli ettirmişti. Zira ziraî mahsul fiatları, dört nala giden fiatlara nazaran biraz geride kalmıştı. Fakat ne olursa olsun İktidarın başı ziraî fiatlara bir sıçrama yaptırarak aradaki farkı kapatıyordu. İktidarın başının ağzından bir "Kırk" lâfının çıkmasiyle sosyal adalet yolunda büyük bir hamle yapılıyordu! Böylece Zafer'in pek meşhur başyazarının dediği gibi, "sosyal adaletle sosyal inkilâp bir memlekette derinliğine ve genişliğine tahakkuk" ettirilecekti!

Fiat artmasiyle sosyal adaleti temin arasında uzun bir yol olduğunu zannedenler, İktidar liderinin bu çok uzun yolu bir adımda nasıl kat'etti-

Hadiseyi Yaratan Resim

Zaferin Zaferi tekzipleri devam ediyor. Bundan on sene kadar evvel D. P. bir meseleyi ciddiyetle ele almıştı: Otomobil saltanatı.. O zaman D. P. ciddi bir kampanya açmıştı, dâvayı bir çok defa Meclise getirmişti. Halk bu mücadeleyi takdirle karşılıyor, onu hararetle destekliyordu. D. P. nin kazandığı sempatide rahmetli Semihi Yürütenin hissesi büyüktü.

Ulusta çıkan resim

Resmi otomobil, Bn. Tarhan ve bir demet çiçek

Ne diyordu D.P.? Makam otomobilleri hususî işlerde, Bakan hanımlarının hizmetinde kullanılmasın; yazıktır bu milletin parasına! O zaman bir C.H.P. Bakanı bu hücumlara karşılık "otomobil bana tahsis edilmiştir, istersem manava gönderir limon aldırtırım" diyordu. C.H.P. limon aldırttığı için rey alamadı ve İktidarı verdi.

Bu hafta Ulus gazetesi Çalışma Bakanının hanımını, zevci Ankarada yokken elinde çiçek makam otomobiline binerken resimle tesbit etti. Siz, Zaferin hiddetini görmeliydiniz. Mazeret de ne, biliyor musunuz Bayan Bakan mezarlığa gidiyormuş! İnsaf....

Galiba İktidar gazetesi zannediyor ki bu millet D.P. ye makam otomobiliyle Bayan Barlas limon aldırmasın da, Bayan Tarhan kabir ziyaret etsin diye rey verdi.

Yanıldıklarını anlıyacaklar ama, iş işten geçmiş olacak. Hem, Başbakanın tabiriyle "Pek yakında"!.

ğini doğrusu anlıyamamışlardı. Bu kimseler, bir mahallede 10-15 milyoner çıkmasiyle ölçülen iktisadî kalkınmayı da esasen anlıyamamışlardı. Eğer fiat arttırma adalet getiriyorsa, niçin 40 kuruşluk bir adalet ihsan ediliyordu? Meselâ 100 kuruşluk bir sosyal adalet daha iyi olmaz mıydı?

Buğday fiatlarına yapılacak 10 kuruş zammın doğuracağı bu kestirme yoldan erişilen adaletin neticelerini görmek için falcılığa da lüzum yoktu. Bir defa çiftçi çoğunluğu, pazar ekonomisinin dışında yaşıyordu. Pazara getirdiği mahsul çok azdı. Buğday fiatları 100 kuruş bile olsa, çiftçinin büyük bir kısmı mahsulünün çoğunu kendi ihtiyaçlarına ayırmak zorundaydı. İstihsalini arttırmak için - hava şartlarını bir tarafa bırakın - modern tekniklere muhtaçtı. Yapılan bütün gayretlere rağmen memleketimizde değil traktörün, demir sapanların sayısı bile meşhur "kara sapan" dan daha azdı. "Kara sapan" ortadan kaldırılmadıkça, fiat artması ancak manevî bir teselli olmaktan ileri geçemezdi. Fiat artmasından en büyük faydayı görecek olan şüphesiz, büyük çiftçiydi ve her halde eline geçen bu müstesna fırsatın tadını bol bol "hacıağa" lık ederek çıkaracaktı.

Diğer taraftan Toprak Mahsulleri Ofisi, büyük ölçüde Merkez Bankasına başvurmak zorunda kalacaktı. Enflasyon körüklenecekti. Köylünün muhtaç olduğu mallar artmadığından yeni iştira gücü, öcünü fiatlardan alacaktı. Diğer mal fiatları böylelikle yükseleceğinden buğdaya zammın doğurduğu adalet, çabucak bir hayal olacaktı. Bu arada zavallı dar gelirli şehirliler - bilhassa memur ve işçiler -, bu tepeden inme adaletin bedelini ödiyeceklerdi.

Dış Politika

Karaşi yollarında

Bu haftanın ortasında Başbakan Adnan Menderes ve maiyeti bir uçakla Bağdata doğru havalandı. Refakata seçilenler arasında Mümtaz Faik Fenik de bulunuyordu ve Fatin Rüştü Zorlu da bütün dış temaslarda olduğu gibi Başbakanın yanında yer almıştı. İstikamet, Bağdattan sonra Karaşi idi.

Talihsiz Süveyş seferinden sonra, ilk defadır ki İngilterenin de katıldığı Bağdat Paktı Bakanlar Konseyi önümüzdeki haftanın başında Karaşide toplanacaktı. Amerikanın paktın askerî komitesine katılma kararı üzerine, Nuri Sait Paşa da "mütecaviz İngilizler" ile bir masaya oturmaya nihayet razı olmuştu. Bağdat Paktı üyeleri Karaşide, Amerikayı askerî komiteye girmeğe resmen davet edeceklerdi. Böylece İngiltere, Bağdat Paktındaki birinci keman mevkiini, gönüllü olarak Amerikaya bırakıyor ve ikinci keman olarak kalmayı kabulleniyordu. Bununla beraber Amerika, halen Bağdat Paktına üye olmayı kabul etmiş değildi. Ne

İstiyoruz ki D. P. Programı Tatbik Edilsin

Cemil Sait BARLAS

D. P. nin memlekette bir takım büyük işlere giriştiği muhakkaktır. Tabiî bu büyük tâbirini Türkiye ölçüsü için kullanıyoruz. Yoksa dünya ile kıyasladığımız zaman, alelâde bir hareket sınırını aşamaz. Bu ifade edildiği zaman belki partizanca bir görüş ithamı altında kalınır; fakat maddî imkânları ve tabiî kaynakları, Türkiyeye nisbetle çok zayıf haldeyken, iktisadî sahada gösterilen "Alman mucizesi" bunun en canlı delilidir.

D.P. İktidarının bu eserlerini savunmasını ve gelecekteki veriminden emin olarak, aynı usulde yeni yatırımlara girmesini tabiî karşılamaktayız. Çünkü, C.H.P. den iktisadî sahada ayrıldıkları nokta budur.

C.H.P. ilerin de, bu iktisadî tutumu tenkid edişleri, enflasyon içinde bulunduğumuzu, hayatın bu yüzden pahalılandığını, bir nesli bu yüzden ilâçsız, en iptidaî ihtiyaçlardan mahrum bırakışın doğru olmadığını söyleyişleri de yerindedir.

D.P. de beğenmediğimiz, mücadele ettiğimiz bir zihniyet vardır ki, bunda yalnız C.H.P., C.M.P. ve Hür. P. mensupları değil, tarafsızlar, hatta D. P. saflarında bulunanlar da vardır.

Bu zihniyet, çok partili hayata gitme ve D.P. nin kuruluş sebebini unutmadır.

Vaktiyle D.P., C.H.P. si içinde murakabe imkânından mahrum kaldıkları için çıkarıldıklarını iddia eden kimseler tarafından kurulmuştur. Hatırlarda olduğu üzere, o vakitler Celâl Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan imzalı dörtlü bir takrir verilmiş, bunda Anayasanın tam olarak tatbiki istenmişti. Bu takrir yüzünden Fuat Köprülü, Adnan Menderes, Refik Koraltan C.H.P. sinden ihraç edildi, Celâl Bayar da Partiden ve B. M. Meclisinden istifa etti.

İşte bu ruh haleti içinde doğan D.P. nin programının ruhu millet murakabesine dayanmaktadır. Bu sebeptendir ki, D.P., milletin coşkun heyecanı ile karşılandı ve iktidara getirildi.

D.P. nin millet murakabesi esasına dayanarak doğduğu daha programının 1 inci maddesinden anlaşılmaktadır. Bu madde de D.P. nin "Demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesi ve umumî siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesi" maksadıyla doğduğu açık ve anlaşılır tarzda yazılmıştır. Ne bu madde de, ne bunu takibeden maddelerde Türkiyede Demokrasinin kurulması için "evvelemirde ikliminin yaratılması" icap ettiğine dair ne bir hüküm, ne bir işaret vardır. D.P. kuruluş zamanı o kadar samimî idi ki, İktidara geldiği takdirde, bu hususta apaçık taahhüde girişmiş ve programının 4 üncü maddesinde "Bütün devlet faaliyetlerinde millî iradeyi ve halkın menfaatini hâkim kılmak, yurttaşın ferdî ve içtimaî hak ve hürriyetlerine sahip olmasını gerçekleştirmek, yurttaşlar arasında hukuk eşitliğini,karşılıklı sevgi ve saygıyı sağlamak" gibi sarih taahhütlere girişmişti.

D.P. nin hareketleriyle fiilleri arasındaki tenakuzun yalnız teşrii selâhiyete taallûk eden sahada bulunduğuna işaret edersek, mânevi sahada bugünkü gergin durumun sebebi kendiliğinden anlaşılır.

D.P. programının 8 inci maddesinde bahsedilen "insan ana hakları: Düşünce, yazı, içtima, cemiyet kurma" gibi Anayasamızın 5 inci faslında ve bilhassa 70 inci maddesinde işaret edilen hususlardır. D. P. iktidarı, bunları teminat altına almayı, programında taahhüt etmişti. Halbuki. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü kanunu ile içtima hürriyeti tahdide uğradı. Cemiyetler kanununda yapılan değişiklik, siyasî partilerin kurulması ve tüzükleri. nin tadili. Devlet Şûrasının iznine bağlandı. Basın Kanununda yapılan tadiller, tenkid ve takdir arasındaki hududu kaldırarak, muharrirliği cambazlık haline getirdi. Hele Emeklilik Kanununun 39 uncu maddesinde yapılan değişiklik ve bunun bilhassa yargıçlara teşmili D.P. programının ne 23 üncü ve ne de 27 nci maddesile teyid edilmektedir. Çünkü 23. maddenin B bendi memurların tâyin, terfi, cezalandırılması hususlarının takdirden ziyade objektif usullere bağlanmasını esas olarak almaktadır. Halbuki emeklilik kanununun 39 uncu maddesi, yalnız icra kuvvetinin takdir hakkına bağlanmıştır. İcra kuvveti ise siyasî bir heyet olduğundan, bu takdir hakkının ne kadar subjektif olduğu kendiliğinden meydana çıkar. İşte bugün bizim gibilerin mücadelesi herşeyden evvel D.P. programının tahakkuku içindir.

Biz istiyoruz ki, devlet idaresinde kanunlar, siyasî partileri idare edenlerin keyiflerine göre değil, partilerinin programlarındaki esasa uygun olarak çıksın.

Biz istiyoruz ki bu memlekette çıkan kanunlar şahısların arzularına göre değil, çıkış gayelerine göre, her vatandaş ve her cemiyet için eşit tatbik edilsin.

Velhasıl biz istiyoruz ki, D.P. programı tatbik edilsin.

HÂKİM TEMİNATI

Türkiyede, 25 yıl hizmet etmiş olan bütün hâkimler, Temyiz Mahkemesi Başkanı ve üyeleri, Devlet Şûrası Başkanı ve üyeleri, Temyiz Başsavcısı veya Devlet Şûrası Baş Kanun Sözcüsü, istenildiği zaman emekliye sevkedilebilir. "Görülen lüzum üzerine" den ibaret kısa bir gerekçe, bunu temine yeter. Emekliye sevk kararları aleyhine bütün kazaî müracaat yolları da kanunla kapatılmıştır.

★

Hâkim teminatı üzerindeki son Meclis müzakereleri sırasında, Adalet Bakanı, C.H.P. milletvekili Nüvit Yetkinin isabetli tenkidlerine cevaben, şöyle bir iddia ortaya atmıştır: "Bugün, memleketimizde, Allaha şükür, bütün modern memleketlerde, bütün modern hukuk devletlerinde mevcut olan hâkim teminatı, hâkim istiklâli belegan mâbelag mevcuttur. Bunu yüksek huzurlarınızda fahırla ifade edebilirim." (Zafer'den).

Hususî hukuk alanındaki çalışmaları arasında, âmme hukuku ve hâkim teminatı konusundaki temel prensipleri ve son gelişmeleri incelemek ve takip etmek fırsatını bulamadığı anlaşılan Prof. Göktürkün bu iddiası, ne yazık ki ilmî hakikatlere uygun değildir.

Acı da olsa, ilmî gerçek şudur ki, bugün Türkiyede icra uzvuna (hükümete) hâkimler üzerinde tanınmış olan yetkiler, hem kendi Anayasamızın ruh ve maksadına, hem Türkiye Cumhuriyetinin salim geleneklerine, hem de hukuka bağlı hür memleketlerin benimsedikleri prensiplere aykırıdır.

★

Bugün dünya iki büyük ideoloji cepheye bölünmüştür. Bir yanda, Türkiyemizin de bağlı bulunduğu hürriyet ve demokrasi cephesine dahil devletler; öte yanda, kızıl diktatörlüğün pençesine düşmüş, insan haklarının hiçe sayıldığı totaliter memleketler vardır. Birincilerde - ve tarafsız devletlerin çoğunda - kabul edilen prensiplere göre, hâkimler siyasî kuvvet karşısında müstakildir; icra uzvu tarafından işten çıkartılamazlar, istenildiği zaman emekliye sevkedilemezler. İkincilerde ise, kâğıt üstünde hâkim teminatı tanınsa bile, tatbikatta siyasî kuvvet hâkimleri dilediği zaman işten uzaklaştırabilir.

★

İkinci Dünya Harbi sonunda, memleketlerini harbe, felâkete ve yabancı işgaline sürükleyen zalim diktatörlük idarelerinden kurtulup, hürriyete ve demokrasiye kavuşan üç millet, Japonlar, Almanlar ve İtalyanlar, yeni Anayasalarında h a k i m - t e m i n a t ı n ı v e i s t i k l â l i n i en sağlam esaslara bağlamışlardır. Çünkü, zulme ve diktatörlüğe karşı başlıca garantinin müstakil adalet olduğunu acı tecrübelerle öğrenmişlerdir.

26 Nisan 1947 tarihli Japon Anayasası, 97 nci maddesinde, bu gerçeği şöyle dile getiriyor: "Bu Anayasa ile Japon milletine temin olunan ana haklar, insanlığın hürriyet uğrunda yüzyıllardan beri giriştiği mücadelenin bir sonucudur; bu haklar çok acı tecrübelerin mahsulüdür ve dokunulmaksızın muhafaza edilmeleri için bugünkü ve gelecekteki nesillere emanet olunmuştur."

Japon Anayasasının 78 inci maddesi, hâkimlerin icra uzvu karşısındaki bağımsızlığını en açık hükümlerle teminat altına almıştır: "Suç işleme hali müstesna, vazifelerini yapmağa aklen veya bedenen ehil olmadıkları k a z a î m a k a m l a r c a kararlaştırılmadıkça hakimler görevlerinden çıkarılamazlar. Hiç bir icra organı veya müessesesi, hâkimlere karşı inzibatî tedbirler alamaz".

Emekliye ayırma konusunun hâkim istiklâli ile olan ilgisi de, Japonyayı demokratik rejime kavuşturmak isteyenlerin gözünden kaçmamıştır: "Yüksek Mahkeme yargıçları, ancak kanunla tesbit edilen belli yaş hâddini doldurdukları zaman emekliye ayrılırlar..."

Batı Almanyada, hâkim teminatı konusunda, aynı titizlik göze çarpar. 23 Mayıs 1949 tarihli Federal Almanya Anayasasının 97 nci maddesi şöyledir: "Meslek hâkimlerinin azledilmeleri, geçici olarak görevlerinden alınmaları veya rızaları hilâfına görevlerinin bitim müddetinden önce yerlerinin değiştirilmesi ve e m e k l i y e a y r ı l m a l a r ı, ancak bir m a h k e m e k a r a r ı ile ve ancak kanun tarafından tayin olunan sebep ve usuller dahilinde mümkündür."

27 Aralık 1947 tarihli İtalya Cumhuriyeti Anayasası da, hâkimlerin zat işlerini ilgilendiren bütün yetkileri siyasî kuvvetin elinden alarak, bağımsız bir kurul olan "Yüksek Hâkimlik Şûrası" na vermiştir. "Hâkimlik, diğer hiç bir kuvvete bağlı olmayan müstakil bir vazifedir." (m. 104). "Hâkimlerin tayin, tahvil ve nakilleri, terfileri ve haklarında inzibatî tedbirler almak yetkisi *Yüksek Hâkimlik Şûrasına* aittir." (m. 105). "Hâkimler azledilemezler. Ancak, Yüksek Hâkimlik Şûrasının, *hâkimin savunmasını aldıktan sonra, mucip sebeplere dayanarak* vereceği bir kararla vazifelerinden alınabilir ve başka makam veya vazifelere gönderilebilirler" (m. 107).

Yeni Fransız Anayasası

Vichy diktatörlüğünden ve siyasî tesirlere maruz mahkemelerden ağzı yanan Fransızlar, harpten sonra, İtalyada olduğu gibi, bağımsız bir "Yüksek Hâkimlik Şûrası" kurmuşlardır. Adalet Bakanına, hâkimlerin zat işleri ile ilgili hiç bir yetki vermemişlerdir (27 Ekim 1946 Anayasası, madde 83 ve devamı).

Harp Sonu Anayasaları

Hâkim teminatını kuvvetlendirmek temayülü, bir kaç memlekete hâs değildir. Komünist ülkeler hariç, b ü t ü n harp sonrası Anayasalarında hâkimlerin istiklâli sağlam esaslara bağlanmıştır.

Asyanın yeni demokrasilerinden Hindistanın 26 Ocak 1950 tarihli Anayasasında, hâkimlerin emekliye sevkedilme yaşı açıkça tayin olunarak, takdire ve keyfiliğe yer bırakılmamıştır. Hatta, Hint Anayasasını yapanlar, son derece basiretli bir kaide kabul etmişlerdir: "Hâkimlerin imtiyazları; maaş, izin ve emekliliği ilgilendiren hakları, tayinlerinden sonra, onların aleyhine olarak değiştirilemez" (madde 125). Bu demektir ki, hâkimlerin statüsü, kanun yoluyla sarsılamaz. Yeni ve aleyhteki değişiklikler, ancak mesleğe o tarihten sonra girecek hâkimlere uygulanabilir.

En dikkate değer modern anayasalardan biri olan Danimarka Anayasasına göre, hâkimler, ancak *mahkeme hükmü* ile azledilebilirler. 65 yaşı doldurmadan emekliye sevkedilemezler ve bu yaşa gelip emekliye ayrılanlar da tam maaş almakta devam ederler (5 Haziran 1953 tarihli Anayasa, madde 64).

10 Temmuz 1953 tarihli *Suriye* Anayasası bile, tamamiyle hâkimlerden müteşekkil bir Yüksek Hâkimlik Şûrası kurmuştur. "Hâkimlerin tayin, nakil, azilleri ve aleyhlerinde alınacak inzibatî tedbirler, kanunî hükümler dairesinde, Yüksek Hâkimlik Şûrasınca karara bağlanır. Adalet Bakanı, Yüksek Hâkimlik Şûrasının kararını infaz eder." (m. 109, m. 119).

1 Ocak 1952 tarihli *Yunan Anayasasına* bakalım. Hâkimlerin emeklilik yaşı bu Anayasada açıkça gösterilmiştir. Hiç bir hâkim, hakkında *kazaî* ve *gerekçeli* bir hüküm verilmedikçe, vazifesinden uzaklaştırılamaz (m. 88 ve 93). Yunan Anayasası da, bir Yüksek Hâkimlik Şûrası kurmuştur (m. 90).

Düne kadar müstemleke hayatı yaşıyan, eski Türk ülkesi, *Libya Krallığının* 7 Ekim 1951 tarihli Anayasası da, bakınız hâkimlere ne kadar açık ve sağlam teminat tanı-

MİLLÎ BİR DÂVADIR

Turhan FEYZİOĞLU

yor: "Âli Mahkeme hâkimlerinin maaşlarını, izinlerini, emeklilik haklarını federal bir kanun tesbit eder; *bu hususlarda, hâkimin tayininden sonra, onun aleyhine olarak hiç bir tadilât yapılamaz*" (m. 148). "Âli Mahkeme Başkan ve üyeleri azlolunamazlar; bununla beraber, içlerinden birinin sağlık sebepleri dolayısiyle veya görevinin gerektirdiği itimad ve itıbarı kaybetmesi sebebiyle, hâkimlik vazifesinin icaplarını yerine getiremediği anlaşılırsa, Kıral, bu üye hazır bulunmaksızın toplanacak olan *Âli Mahkeme umumî heyetinin çoğunluğunun vereceği bir karar üzerine*, sözü geçen hâkimi işinden uzaklaştırabilir" (m. 147). Libya'da bile en makul sebepler mevcut olsa dahi, icra uzvunun başı olan Kral tek başına bir hâkimin işine son veremez.

Komşu İran Anayasasına göre de, hâkimler, "istifa hali müstesna, önceden yargılanmadan ve suçları *isbat olunmadan* geçici veya devamlı olarak görevden uzaklaştırılamazlar." (m. 81).

Şu halde, Adalet Bakanının tâbiri ile, *"modern hukuk devletleri"* ndeki temayülün, yalnız Avrupa ve Amerikada değil, Asyada ve Afrikada bile, hâkim teminatını en sağlam esaslara bağlamak yolunda olduğu şüphe götürmez. Yukarda gösterdiğimiz örneklere, bir çok yeni Anayasalar eklenebilir. (Bunlardan bir kaçını kısaca zikredelim: 12 Temmuz 1948 tarihli *Güney Kore* Anayasası, m. 77 ve 80; *İsrail* Anayasası, m. 71 ve 73; 1 Ocak 1947 tarihli *Milliyetçi Çin* Anayasası, m. 80 ve 81).

★

Buna karşılık, komünist diktatörlüğünün hüküm sürdüğü ülkelerde, hürriyet ve insan haysiyeti gibi, mahkeme bağımsızlığı da ayaklar altındadır.

İşte size canlı bir vesika:

"Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Yüksek Sovyetinin kararı ile, aşağıda isimleri yazılı Yüksek Mahkeme üyeleri, vazifelerinden alınmışlardır:

İvan Vasileyeviç Detistof, Leonid Dmityeviç Dmitriyef, İvan Mişeyeviç Zarianof, P. Tişonoviç Klenof, İvan Osipoviç Matulyeviç, Pantel Petroviç Pavlenko.

İmza

Yüksek Sovyet Prezidiyum'u Başkanı

Voroşilof

Yüksek Sovyet Prezidiyumu Sekreteri

Pegrof

Moskova, Kremlin, 7 Şubat 1955." (Sovyet Rusya Resmî Gazetesi'nin 25 Şubat 1955 tarihli sayısı, sayfa 46).

Bu vesika, hürriyet ve hukuk devleti prensiplerini savunmak üzere 1952 de merkezi Lahey'de olmak üzere kurulan ve Türkiyede de bir şubesi bulunan Milletlerarası Hukukçular Komisyonunun yayınladığı "Justice Asservie - Köle Haline Getirilmiş Adalet" adlı eserden alınmıştır, sayfa 118, Vesika 29). Bu eser, komünist ülkelerde, hâkim istiklâlinin, basın hürriyetinin, toplantı hürriyetinin ve başka temel hakların nasıl çiğnendiğini gösteren sayısız misallerle doludur.

Sovyet Rusya Anayasası, 112 nci maddesi ile, hâkimlerin azledilememesi prensibini güya kabul etmişti. 16 Ağustos 1938 tarihli Sovyet Rusya Adliye Teşkilâtı Kanunu da, hâkimlere bazı teminat tanır gibi görünür. Ancak bu dış görünüşün hakikatla hiç ilgisi yoktur. Geçen ilkbaharda, Sovyet Rusyaya giderek hâkimlerin istiklâli konusunu yerinde inceleyen Fransız Sosyalist Partisi delegasyonu, işlerin içyüzünü yakından görmüştür.

Heyet üyelerinden P. Lochak, *"Justice et Juges en U.R.S.S.* - Rusyada adalet ve hâkimler" başlıklı makalesinde (1) açıkça göstermektedir ki, Rus hâkimleri, siyasî kuvvet karşısında bağımsız değillerdir; *hükümet tarafından* uzaklaştırılmaları kabil olan birer *memur* durumundadırlar.

P. Lochak, bu kanaatini Rakhounov isimli bir Rus hukukçusunun, Moskovada çıkan "Komünist" adlı dergideki bir yazısıyla da teyid etmektedir. Rakhounov, bu yazıda, Rus hâkimlerinin "devlet makamlarının insiyatifi ile işten uzaklaştırılmaları" sebebiyle — ihtiyatlı bir şekilde — şikâyet etmektedir.

Komünist peyklerde durum

Demir Perde gerisindeki memleketlerin Anayasalarında - ve resmî propaganda edebiyatında-, bazan mahkemelerin istiklâli prensibine zahirî bir saygı gösterilir. Fakat tatbikatta, siyasî kuvvet hâkimlerin kaderine -ve dolayısıyla kararlarına- hükmeder. Misal olarak, komünist *Çekoslovakya*nın 10 Haziran 1948 tarihli Anayasasındaki şu elâstiki hükme bakınız: "Hâkimler, yaş haddini veya kanunun derpiş ettiği hizmet süresini doldurmuş olmaları halinde emekliye sevkedilebilirler" (madde 142, bent 2).

*Doğu Almanya*daki komünist devletin Adliye Teşkilâtı Kanunu'nda da, hâkimlerin hükümet veya Adalet Bakanı tarafından işten uzaklaştırılmalarını mümkün kılan hükümler vardır. (2)

Azarlanan hâkimler

Demir Perde gerisindeki memleketlerde, siyaset adamlarının hâkimleri "azarlayan", tenkid ve hatta - üstü kapalı şekilde - tehdit eden nutuklar söylemeleri de âdettir. (3)

İngilterede, Baş Hâkimi sert bir dille tenkit ettiği için, bir milletvekili -kendi partisi mensuplarının da katıldığı bir kararla- 4 ay parlamentodan uzaklaştırılmıştı. Romanya parlamentosunda ise, siyasî rejimle ilgili davalarda, sanıklara şiddetli cezalar vermedikleri için, hâkimlerin parlâmentoda en ağır tenkidlere hedef tutuldukları görülmüştür. (4).

Hülâsa, hür memleketlere, hattâ yarı-hür memleketlere bakınca görüyoruz ki, hâkim teminatı ve adaletin istiklâli titizlikle korunmaktadır. Totaliter rejimlerin hâkim olduğu memleketlerde ise, hâkım siyasî kuvvetin emrindedir; istenildiği gibi azledilir, nakledilir, tehdit edilir.

Bir vatan borcu

Adalet Bakanının da, mensup olduğu partinin de, muarızları ve muhalifleri kadar, komünizmden nefret ettiklerinden eminim. Bu konuda, millî şuura ermiş olan ve insan haysiyetine kıymet veren hiç bir Türk başka türlü düşünemez.

Adalet Bakanı, "Modern memleketler", "modern hukuk devletleri" tâbirleriyle, elbette Demir Perde gerisindeki memleketleri kastetmiş değildir. Şu halde, yanıldığını hüsnüniyetle kabul etmelidir.

Şunu da ilâve edelim ki, şartlar ne olursa olsun, şerefli ve haysiyetli Türk hâkimleri, vicdanlarının sesinden ayrılmamayı ve hürriyete bekçi olmayı bileceklerdir. Ancak, hâkim istiklâli sadece ferdî celâdete dayandırılamaz. Hâkim statüsünün teminatlı olması hür ve demokratik rejimin temel kaidesidir. Türk milletinin kader birliği ve gönül birliği yaptığı memleketlerin hiç birinde, hâkimler asla icra uzvunun takdirî kararıyla emekliye ayrılamazlar.

İktidar Partisi içindeki idealistler, gerek partinin, gerekse I. ve II. Menderes hükümetlerinin programlarındaki sarih vaadleri hatırlıyarak, Türk hâkimini teminatlı bir hale getirmelidirler. Bu, geciktirilmeye tahammülü olmayan bir vatan borcudur.

---

(1) Bulletin de la Commission Internationale des Juristes, Şubat 1957, sayfa 42 ve devamı.

(2) Bk. Justice Asservie (Köle Haline Getirilmiş Adalet), Lahey, 1955, s. 118, vesika 30.

(3) Doğu Almanya Adalet Bakanı Hilde Benjamin'in nutukları, aynı eser, s. 119 ve 113.

(4) Aynı eser, s. 115.

Suud. ne de Kral Hüseyin Bağdat Paktı hakkında atıp tutmaktan vazgeçmemişlerdi. Paktın garip bir talihi vardı. Fakat madem ki Amerika Ürdün hâdiselerinde icabında Orta Doğuda silâhlı müdahalelerde bulunmaktan çekinmiyeceğini ispat etmişti, şu halde ergeç Bağdat Paktıyla şimdikinden daha fazla ilgilenecekti. İngiltere nöbeti çoktan Amerikaya devretmişti.

Kıbrıs meselesi

Karaşi toplantılarında Majestelerinin hükümetini temsil edecek olan Selwyn Lloyd ile Kıbrıs meselesinin de görüşülmesi beklenmeliydi. Bu fırsat herhalde kaçırılmıyacaktı. Esasen Kıbrıs işleri müşaviri Fatin Rüştü Zorlu, Başbakanın yanında bulunacaktı. Dış İşleri Bakanlığının Kıbrıs hakkındaki raporu hazırdı. 35 inci arz dairesi taksim hattı olarak alınıyordu. Böylece Lefkoşe ve Magusa Türk bölgesinde kalıyordu. Rumlar ise Larnaka ve Limasolu alıyorlardı. Lefkoşede -tıpkı Berlinde olduğu gibi - Türk ve Rum bölgeleri teşkil edilecekti.

Taksim plânı hazırdı. Şimdi sıra bu plânı kabul ettirmeye gelmişti. Fakat İngilterenin Adada muhtariyet denemesinden vazgeçtiği henüz görülmüyordu. Ada Türkleri temsilcilerinin de katılacağı bir toplantı için zemin aranıyordu Diğer taraftan Ağustosta İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında yeni bir Londra Konferansı toplamak ta İngilterenin plânları arasındaydı. Yunanlıların böyle bir toplantıya henüz yanaşmadığı biliniyordu. Ankaraya Türk dostu olarak tanınan bir elçi gönderen Yunanistan acaba daha yumuşak davranmayı kabul edecek miydi?

Esasen İngiltereyi daha taksim prensibine razı edememiştik. Başbakan Karaşide Selwy Lloyd'u ikna etmiye çalışacaktı. Fakat taksim prensibini kabul ettirmekle de iş bitmiyordu. Taksim hattının çizilmesi, taksim prensibini silip süpürecek kadar çetin münakaşalara yol açacaktı.

Demokrasi

Servet beyannamesi

Milletvekillerinin mal beyanına tâbi tutulmaları hakkında Muhalefet tarafından müdafaa edilen kanun teklifi, D.P. ekseriyetinin mukavemeti ile karşılaştı. Geçen hafta B.M.M. de cereyan eden hararetli münakaşalardan sonra, teklif reddolundu. Fakat müzakereler sonunda, bazı D.P. li ve müstakil milletvekillerinin de teklif lehinde rey kullandıkları müşahede edildi.

Söz alan İktidar hatipleri, milletvekillerinin nüfuz ticareti ve gayrı meşru servet yapabilecek mevkide olmadıklarını, böyle bir kanuna asla lüzum ve ihtiyaç bulunmadığını, servet beyanının Anayasa hükümlerine aykırı düşeceğini, milletvekillerinin elindeki mallar için beyanname alınmasından solcu cereyanların kuvvetleneceğini ve şimdiye kadar Meclisin bu kadar ağır bir hakarete uğramadığını ileri sürdüler.

Muhalefet sözcüleri ise, ispat hakkının bulunmadığı bir hukuk nizamının kifayetsiz sayılacağını, içtimaî zaruretlerin böyle bir kanuna hakikaten ihtiyaç gösterdiğini, İktidar hatipleri tarafından ileri sürülen iddiaların yerinde olmadığını delillere dayanarak ispata çalıştılar. Ama neticede teklifi kabul ettiremediler. Fakat, dâvalarını kuvvetle savunmuş birer insan olarak kürsüden indiler.

Yabancı memleketlerde

Fikir platformu üzerinde, İktidar hatiplerinin en kuvvetli gözüken delili, yabancı memleketlerde böyle bir kanun bulunmamasıydı Madem ki Amerikalılar ve Avrupalılar servet beyannamesi istemiyorlardı, o halde bizde de istemeğe mahal yoktu!

Muhalefet sözcüleri, bu fikri çok kolay çürüttüler. Bir kere, böyle bir iddia, hakikatin tam bir ifadesi sayılamazdı. Bakanlarını ve hariciye memurlarını beyannameye tâbi tutan devletlerin misali karşımızda idi. Sonra diğer memleketlerde, bu teklifin maksadı "İspat Hakkı" ile temin ediliyordu. "Hırsıza hırsız demek hakkı" bir defa kabul edildikten sonra, beyannameye ihtiyaç duyulmayabilirdi. Fakat ispat hakkının tanınmadığı diyarlarda, iktisapların murakabesiz kalması kadar mahzurlu bir hukukî eksiklik tasavvur edilemezdi.

Bu iki tez karşılaştırıldığı vakit, ilmî içtihadların teklif sahipleri lehine ağır bastığı ilk bakışta göze çarpıyordu. Romalılardan başlıyarak birçok devletlerin yükseliş ve yıkılış sebeplerini esaslı bir tahlile tâbi tutan meşhur müverrih Gibbon, mes'uliyet sahiplerini Anayasa mürakabesiz bıraktığı takdirde, hiçbir kuvvetin suiistimalleri önliyemiyeceğini yazıyordu. Mecliste de belirtildiği gibi, Lord Acton "İktidarların bünyeleri icabı irtikâba mütemayil olduklarını" belirterek hukukçuları ikaz ediyordu. Dunne, serbest seçimlerin kâfi olmadığını, bir yüksek mahkemenin de İktidarı adım adım takip etmesi gerektiğini söylüyordu. Batının demokrasi nizamında, İktidarın mürakabesine taraftar olmayan tek bir ciddi müellif göstermek kabil değildi.

Anayasaya aykırılık

Komisyonları teklifin reddini istemeğe sevkeden ikinci bir delil, Anayasaya aykırılık iddiasıydı. Bu iddia, ilhamını mantıkî bir istidlâlden alıyordu. Ancak Anayasanın 12 ve 27 nci maddelerinde gösterilen terhibî cezaları gerektiren suçlar müstesna, milletvekillerinin dokunulmazlığı kaldırılamazdı. Madem Anayasa milletvekillerine dokundurtmuyordu, o halde iktisapları dolayısıyla onlara dokunulmasına sebebiyet verebilecek her teklif reddedilmeliydi.

Bu iddia da, şüphesiz, sağlam bir temele dayanmıyordu. Bir kere, teklifin derpiş ettiği muameleler, dokunulmazlık mekanizmasının işlemesine tekaddüm eden safhalar içindi. Pek âlâ, gelir vergisinde olduğu gibi, kendilerine dokunmaksızın milletvekillerinden beyanname alınabilirdi. Esasen beyanname denilen şey, basit bir tesbit ameliyesinden başka şey değildi. Meselâ bir şoför yumruk yediğini iddia ederek kanun yollarına başvurunca, hâdise bir zabıt varakasiyle, milletvekiline dokunulmaksızın tesbit olunabiliyordu. Teklif de, aynı şekilde, servet artışlarının miktar ve mahiyetini teşhis etmeyi hedef tutuyordu. İktisabın meşru mahiyeti hakkında şüphe hasıl olursa, kovuşturma o vakit bahis mevzuu edilebilecekti.

Kaldı ki, beyanname alınması, carî tatbikata aykırı düşmiyecekti. Her mükellef gibi, yıldan yıla gelir vergisi beyannamesi dolduran birçok milletvekilleri vardı. Lüzum gördüğü takdirde, bütün mükellefler gibi, milletvekilleri aleyhine de Maliye Bakanlığı tahkikat ve hattâ kovuşturma açabilirdi. Ticaret, sanayi, serbest meslek ve emlâk gelirleri için milletvekilleri esasen beyanname verdiklerine göre, gelir beyanı sistemini kabul etmiş bir hukuk düzeninin servet beyanını Anayasaya aykırı görmesine hususî bir sebep bulunabileceği kolaylıkla kabul edilemezdi.

Hem Hükümetin gelir vergisi kanununu değiştirmek üzere birkaç sene evvel Meclise bir tasarı sevkettiği bilinmiyor değildi. Eğer o tasarı kabul edilmiş bulunsaydı, mükellef mevkiindeki bütün milletvekillerinin bugün servet beyannamesi tanzim etmek mecburiyetinde kalacakları tabiî idi. Dört sene evvel servet beyanını Anayasaya ve hukuka uygun gören bir İktidarın şiddetle eski noktai nazarına cephe alması için mühim bir sebep olduğu düşünülebilirdi. Fakat bu sebep, müzakereler sırasında izah edilmemişti.

Hukuk karşısında eşitlik

Mal beyanı, hukukumuzda bir yenilik değildi. Senelerdenberi memurlar mal beyannameleri dolduruyorlardı. Eğer D.P. liderinin söylediği gibi, mal beyannamesi istemek bir hakaret ise, niçin İktidar yedi yıl zarfında bu kanunu kaldırmağa teşebbüs etmemişti. Memur sınıfı memlekete yaptığı hizmet, tahsil ve kültür, dürüstlük ve fazilet bakımlarından asla milletvekillerinden farklı bir rejime bağlanmaya lâyık bir zümre teşkil edemezdi. Kendilerinden istendiği vakit, memurlar beyannameleri doldurmuş ve vermişlerdi. Bu beyannameler dolayısıyla, tahkikat ve takibat açılmak ihtimallerine karşı âmme hizmeti gören şahsiyetlerden tek bir itiraz sesi yükselmemişti.

Şimdi aynı rejimin milletvekillerine tatbik edilmesi bahis mevzuu olunca, rüzgâr birden bire istikamet değiştirmişti. D.P. lideri memurları beyanname vermek külfetinden affedebileceğini, fakat milletvekillerinden servetlerini açıklamalarını isteyen bir kanun çıkartılamıyacağını söylüyordu. D.P. lideri, aynı zamanda, doğru beyanname verilmemek ve gayri meşru iktisapların gizlenmek ihtimal ve imkânlarından da bahsediyordu.

MUHALEFET NE ÂLEMDE?

Doğan AVCIOĞLU

Sanki yeniler eskilerinden farklı mı çıkacak?". Herhangi bir partiye mensup olmıyan vatandaşların ağzından sık sık işitilen söz budur. 1946-50 yıllarını hatırlıyalım: Yenilerin eskilerden çok farklı olacağı düşünülmüştü. Hele bir Halk Partisi devrilsin, bir anda herşeyin değişeceği sanılmıştı. Bu inanç gerçekleşmedi.

Muhalefet, bugün "Hele biz gelelim İktidara, her şey değişecek" demektedir. Fakat sütten ağzı yananın, yoğurda ihtiyatla yaklaşmasına hayret etmemelidir. Bu sebeple Muhalefetin 1946-50 yılları arasındaki coşkunluğu uyandırma şansları pek kuvvetli gözükmemektedir. Esasen Muhalefet şimdiki İktidarın 1950'den evvel benimsediği fikirleri tekrarlamaktan başka ne yapmaktadır? Nüktedan Bölükbaşının en kıymetli hazinesi, Menderesin muhalefetteki nutuklarını ihtiva eden gazete koleksiyonlarıdır. C.H.P. nin tenkitleri karşısında Menderesin en kuvvetli silâhı, bu partinin 1950'den evvelki söz ve icraatını sayıp dökmek değil midir? Hür. P. her fırsatta, biz hakiki demokratız, 1946-50 sözlerine bağlıyız dememekte midir?

Bir Hacivat-Karagöz oyununa şahit olmaktayız. Roller değişmiştir, fakat hâlâ aynı tekerlemeler geçer akçedir. Bu durumun tarafsız vatandaşların zihninde bazı şüpheler uyandırması tabiidir. Muhalefete nasıl itimad edebilirlerdi? Hele bir deniyelim, beğenmezsek deviririz lâfı pek ciddiye alınamazdı. Hiç kimse, hele bir evleneyim, beğenmezsem boşarım düşüncesiyle belediye salonundan içeri girmiyordu. Esasen boşamak sanıldığından çok daha güçtü... Diğer taraftan siyasî partilerin noterden senet getirmesi de beklenemezdi.

Memleketimizde teşkilâtlanmış, disiplinli gruplar mevcut olsaydı, siyasî partiler ne telden çalarsa çalsın, korkmaya pek sebep yoktu. İktidar ister istemez bu teşkilâtlanmış grupları hesaba katacaktı. Aristokrat tavırlı MacMillan, işçilerden nefret bile etse, sendikaların taleplerini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Memleketimizin halen durumu bu değildir. Hiç bir garantiye sahip olmadan, siyasî partilere itimad etmek zorundayız. Fakat itimadın doğması için de, Muhalefetin itimada lâyık olduğu hissini uyandırması lâzımdır.

Günün büyük mevzuları hakkında Muhalefetin tutumu nedir? Bir takım kanunların demokratik olmadığı, kaldırılacağı söylenmektedir. Esasen bu yolda bazı kanun projeleri şimdiden hazırdır. İktidara geldiği takdirde, Muhalefetin, hiç değilse başlangıçta, hürriyetleri tahdit edici kanunları değiştireceğini kabul etmemek için hiç bir sebep yoktur.

Fakat iktisadi meselelerde de Muhalefetin aynı şekilde hazırlıklı olduğunu söylemek güç olacaktır. Bir çok geri kalmış memleket gibi, Türkiye için de, iktisadî kalkınma halli gereken temel meselelerden biridir. Muvafık, muhalif kimse bunun aksini iddia etmemektedir. Bu mevzuda Muhalefetin fikri nedir? İlmin sesini dinliyeceğiz demektedirler. İlim, program, plân... Velhasıl telâffuz edildiği zaman her kapıyı açacak bir takım sihirli kelimelerden medet umulmaktadır. Bıkkınlık verircesine tekrarlanan bu efsunkâr sözleri kimse reddedemiyecektir. Hakikaten ilimsiz, programsız, plânsız kalkınıyorduk. Fakat ilimli, programlı, plânlı bir şekilde nasıl kalkınılırdı? Bu husus, Muhalefet partileri tarafından, tamamen ihmal edilmiştir.

İlim iktisadî kalkınma hususunda ne söylemektedir? Kalkınma, kabaca bir izahla, büyük ölçüde yatırım demektir. Büyük ölçüde yatırım, ancak büyük ölçüde tasarrufla mümkündür. Tasarruf, kemeri sıkmak, mahrumiyetlere katlanmak, vergileri ağırlaştırmaktan başka mânaya gelmemektedir. Fakat halen hangi Muhalefet partisi kalkınma için gerekli fedakârlıktan bahsetmektedir? Hangi parti ciddî olarak, köylüyü ve şehirliyi daha fazla vergilendireceğini söylemek cesaretine sahiptir? Para basmak haklı olarak tenkit edilmektedir. Para basmayı önlemenin başlıca çaresi vergileri arttırmaktır. Fakat Muhalefet, geçenlerde ithalâta konan vergiyi bile uygun görmediğini belirtmiştir. Bu vergi belki isabetli seçilmemiştir, fakat para basmayı tenkit eden Muhalefetin, ithalât vergisinin yerini tutacak yeni vergilerle ortaya çıkması gerekmez miydi? Ne çare ki vergi ödemek kimsenin hoşuna gitmiyordu ve Muhalefet hoşa gitmeyen şeyler söyliyemezdi!.

Enflasyon içinde bulunduğumuzdan her vesileyle bahsedilmektedir. Hububat fiatlarında bu yıl görülecek sıçramanın enflasyonu körükliyeceğini, hangi partiye mensup olursa olsun, biraz iktisat bilen kimse reddetmiyecektir. Münferit bir kaç ses hariç, hangi siyasî parti hububat fiatlarına yapılan zammın mevsimsiz olduğunu söylemek cesaretine sahiptir. Bilâkis 40 az, buğday fiatı 60 olsun diyenler çıkmaktadır...

Yarın İktidara geldiği zaman vatandaş muhalefetten haklı olarak vergisiz, mahrumiyetsiz, zahmetsiz, enflasyonsuz iktisadî kalkınmayı gerçekleştirmesini bekliyecektir. Fakat o zaman Muhalefet, gerekli reçeteyi herhalde, bugün baş tacı ettiği ilimden başka yerde araştıracaktır.

Diğer meselelerde de durum aynıdır. Atatürk inkilâplarına herkes bağlıdır. Fakat çarşafın rağbet kazandığı şu günlerde hangi siyasî parti çarşaftan bahsetmektedir? Sosyal adaletsizlikten, her mahalledeki on milyonerden sık sık bahsedilmektedir. Fakat hangi parti sosyal reformlar mevzuunda bir fikir ortaya atmıştır?

Misalleri çoğaltmak mümkündür. Muhalefetin memleket meselelerini rey getirir, rey getirmez diye tasnif ettiğini göstermek zor bir iş değildir. Bununla beraber gayesi tabiî olarak İktidara gelmek olan Muhalefetin, hoşa gitmeye çalışması pek fazla ayıplanmamalıdır. Fakat çok vaadedenin, pek az vaadini yerine getirebileceği de unutulmamalıdır.

Taraftar kazanmak için, gerçekleşmesi mümkün olmıyan ümitler uyandırılmaktadır. İlimden, programdan, plândan bahsedilmesine rağmen, ilimle, plânla bağdaşması imkânsız vaadler yapmaktan çekinilmemektedir. Yarın iktidara gelirse, yapılan aşırı vaadler, mesuliyetsiz nutuklar, ister istemez bir dereceye kadar bugünün Muhalefetini bağlıyacaktır. Yarının Muhalefet partileri de, dünkü vaadleri istismar etmek fırsatını herhalde kaçırmıyacaklardır. Vaadler unutulsa bile, halk efkârı hazırlanmadığı için, ondan gerekli fedakârlıkları istemeye nasıl cesaret edilecektir?

Bu durumda, hiç değilse düşünen kimselerin Muhalefete itimat etmesi nasıl mümkün olacaktır? Mütenakız vaadler yapmaktan çekinmeyen, iktisadî ve sosyal meseleleri bir takım klişelere irca eden Muhalefet, hangi sihirli kuvvet sayesinde bir yenilik getirmeye muvaffak olacaktır?

Hoşa gitmeyen hakikatleri söylemek cesaretine sahip, İspanyada şatolar vaadetmiyen, bilâkis gerekli fedakârlıkları saklamıyan bir parti belki hemen İktidara gelemiyecektir. Fakat daha şimdiden ciddiyet ve samimiyete ehemmiyet veren bir çok vatandaşın hürmetini kazanacaktır. "Fikir partisi" sıfatına lâyık olmanın ilk şartı mütenakız fikirlere sahip olmamaktır. Ve ileride bir gün az da olsa, ne vaadettiğini bilenlerin, çok vaadedenlere tercih edilmesi imkânsız değildir.

B A S I N

Dâvalar

Hürbilek de hâkim önünde

Eskişehirde çıkan işçi gazetesi Hürbilek tarafından yayınlanan "Vazife başındayız" adlı yazıdan ve "Kampanya" ile "sendikalar kapanıyor" adlı şiirlerden dolayı Eskişehir Toplu Basın Mahkemesinde açılan dâvaların duruşmaları geçen hafta Çarşamba günü kalabalık bir dinleyici grubu önünde yapıldı. Savcının iddianamesi pek vazıh değildi. Yalnız ileri sürülen iddia basın kanununun son tadilâtına uygun olarak "devletin itibarını sarsmak", "halkın telâşını mucip olmak" gibi müphem ibareler taşıyordu.. İddia makamı bilhassa "İlim müesseselerinin sustuğu, siyaset adamlarının konuşamadığı ve basının yazamadığı bir devir"den bahsedilmesini beğenmemişti. "Kampanya" adlı şiir ise 1950 de yazılmıştı. Hiç bir iktidarı ve şahsı hedef tutmadan halkı ve bilhassa işçileri tüccar politikacılardan, vurguncu tüccardan ve ilim erbabının "ilim'e hasmıcân" olduğundan şikâyet ediyordu. Bu şiir Hürbilek'in sanat sayfasında yer almıştı. Aynı sütunda Mithat Cemal Kuntay'ın "Hürriyet, o en son şerefindir, onu satma" cümlesini ihtiva eden "Eğilme" başlıklı şiiri vardı. Politikacıların tüccar, tüccarın vurguncu, ilim adamlarının ilme hasım olmaları ile devletin itibarını düşürmek, halkı telâşa vermek arasında nasıl bir irtibat kurduğunu iddia makamının ağzından öğrenmek, dâvanın ilk celsesinde mümkün olmamıştı. Gelecek celselerde belki bu meraklı hâdiseye savcı bir hal şekli getirecekti.

Diğer dâvalar

Eskişehirde Hürbilek dâvalarının duruşmasının yapılmasından bir gün sonra Bursa Toplu Basın Mahkemesinde bir başka basın dâvası karara bağlanıyordu. Bursada neşredilen Yeni And gazetesi bundan iki yıl kadar önce Gemlikte bir belediye memurunun yolsuzluk yaptığı yolunda bir haber neşretmiş ve mahkemeye düşmüştü. İşte iki yıldır devam eden bu dâva geçen hafta Perşembe günü gazete mesulleri aleyhinde karara bağlanıyor ve gazete sahibi Derviş Sami Taşman 5000 lira ağır para cezası ödemeye, gazetenin Yazı İşleri Müdürü Fethi Taşman ise 1000 lira para cezası ve 6 ay hapse mahkûm oluyordu.

İzmirde neşredilen Demokrat İzmir Gazetesi fıkra yazarı Ziya Hanhan'ın "İnsaf be Paşam" başlıklı fıkrasından dolayı uğradığı bir yıllık hapis cezasını çekmek üzere hapse girdiği hatırlardadır. Bu arada mahkeme kararı ile fıkranın neşredildiği Demokrat İzmir gazetesinin de bir ay kapatılması kararı Temyizce tasdik edildiğinden mahkeme kararı gereğince Demokrat İzmir neşriyatına bir ay ara vermek zorunda kalıyordu. Geçen haftanın başında gazete bayilerinden gazetesini almak isteyen bir çok İzmirli, kararı ayak üzeri öğrendi ve üzüldü.

Bir Başbakan, Bir Hakim...

Feyyaz TOKAR

Cenevre - Mayıs...

Son hafta zarfında, biri Pariste diğeri Bern'de oturan iki adamı gazete sütunlarını bir hayli işgal etti ve bunlardan birincisi siyasi hayatının en çetin günlerini yaşarken ikincisi de uzun meslek yıllarına seneler sonra torunlarının dahi iftiharla bahsedebilecekleri hatıralar bıraktı.

Birinci adam Guy Mollet, Fransız Başbakanıdır... Mollet, Süveyş baskınlarından itibaren çeşitli tenkidlere muhatap bulunuyordu. Çıkarmaların malûm neticesi Mollet kabinesini adamakıllı hırpalamış fakat düşürememişti. Süveyş buhranının Fransız meclisinde husule getirdiği itimatsızlık, Mollet'nin kabul ettirmek istediği yeni vergiler dolayısıyla nüksetti ve Fransız kabinesinin hazırlamış olduğu mali tasarılar 21 Mayıs günü Parlamentoda 213'e karşı 250 oyla mağlûp oldu. Meclisin pek az farklı bir ekseriyeti Mollet kabinesinin yeni mali prensiplerini tasvip etmemişti. Meclisin o günkü oturumu hakikaten son derece çetin geçmiş ve Fransız Başbakanı her mevzuda sorulan çeşitli sualleri cevaplandırabilmek için defalarca kürsüye çıkmıştı. Fakat Guy Mollet'in Parlamento ekseriyetini tatmin edemediğini güven oyunun neticesi gösterdi... Oylamadan sonra meydana gelen durum hakikaten alâka çekiciydi. Zira Fransız anayasasına göre kabinenin düşmesini icap ettirecek güvensizlik oyunun Meclis ekseriyetinin üçte ikisi tarafından verilmesi lâzımdı. Halbuki Mollet kabinesine itimad etmiyenler % 56 civarındaydı. Başbakanın rağbet görmeyen mali prensiplerinde değişiklik yaparak işine devam etmesi mümkündü. Fakat Mollet, istifasını verdi. Zira bir fazlasıyla dahi olsa Parlamento çoğunluğunun kabinesine karşı göstereceği itimatsızlıktan sonra, "Hele bir üçte ikiyi doldurmaya çalışsın" diye beklemek bu asrın Fransız Meclisinde bir Başbakanın sadece siyasi intiharı olurdu...

★

Bu hâdiseden bir kaç gün evvel Bern'deki yaşlı bir sorgu hâkimi de hükümet makamları tarafından apar topar hapse attırılan bir gazetecinin sorgusunu yapmaya çabalıyordu.. Mesleğine uzun seneler hizmet etmiş İsviçreli hâkimin neticesiz kalacak olan sorgularından sonra serbest bırakacağı gazeteci A.P. ajansının İsviçre muhabiriydi ve bir tahkikatın mahremiyetini ihlâl etmişti.

İsviçre Başsavcısı Dubois'in intiharı hâdisesi üzerine basında çıkan çeşitli tefsirler sırasında muhabir Washingtondaki merkezine bir telgraf çekerek gayet enteresan malûmat vermiş. Dubois'in İsviçre emniyet teşkilâtı müfettişlerinden Max Ulbrich ile birlikte Süveyş hâdiseleri sırasında Mısır sefaretinin Kahireyle yaptığı konuşmaları tele aldırdığını, bilahare bu malûmatı yabancı bir sefaret mensubuna verdiğini yazmıştı. Başsavcının intiharı bu yüzdendi. Nitekim A.P. muhabirinin haberi doğruydu ve bir kaç gün sonra İsviçre hükümeti Fransadan Bern'deki ticaret ataşesini, bu işe karıştığından ötürü geri çekmesini istiyecek. Max Ulbrich ise Başsavcıyla birlikte telefon konuşmalarının muhteviyatını çok samimi ahbapları olan Fransız Ticaret Ataşesine verdiklerini açıklıyacaktı.. Hâdisenin İsviçre resmi makamlarında husule getirdiği şaşkınlığın derecesini kolayca görmek mümkündü. Bir tarafta Başsavcıyla Emniyet Müfettişi bir casusluk hâdisesine karışırken, diğer tarafta son derece mahrem yapılan tahkikatın iç yüzü meçhul kimseler tarafından yabancı bir gazeteciye açıklanıyordu. A. P. muhabiri evvelâ bir hâdisenin ilk tahkikatında ifşaatta bulunmak suçundan tevkif edildi. Ertesi günü hâdiseyi nereden öğrendiğinin tesbit edilmesi için sorgu hâkimliğine sevkedildi. Fakat hâdise çoktan dünya basınına intikal etmiş ve basından protesto sesleri yükselmeğe başlamıştı.. Esasen İsviçreli hâkim de gazetecinin sorgusunu yaparken muhabirin havadis kaynağını açıklamayışını normal buluyor ve böyle bir ifşaatta bulunmaya zorlamanın haber alma emniyetini zedeliyeceğine kanaat getirerek A.P. muhabiri hakkında tahliye kararı veriyordu.

Burası Avrupanın ortasında küçük, iddiasız, fakat Demokrat bir memleketti...

İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA

Alfreid Krupp ve Menderes elele
Alan da memnun, satan da...

Kalkınma

Alman işbirliği

İki haftadan beri uzun boylu, sarışın bir Alman memleketimizin dört bir bucağını dolaşıyor ve resimleri gazetelerimizin baş sayfalarını dolduruyordu. Bu adam Alman "Çelik Baronları"ndan Alfreid Krupp idi ve Türkiye bu ziyaretten çok şeyler bekliyordu. Alman sanayiinin 1 numaralı adamı olan Krupp, bütün nüfuzuna rağmen, Avrupanın en az sevilen adamlarından biriydi. Krupp ismi hafızalara harplerin mesulü olarak yerleşmişti. Ne kendi memleketinde, ne Avrupanın diğer bir memleketinde Alfreid Krupp'un Türkiyede karşılaştığı "sıcak hüsnü kabul"ün benzerini bulması bu sebeple mümkün değildi. Hiç bir Avrupa hükümetinin Krupp ailesine mensup bir ferdin günün adamı haline gelmesini kabullenmek cesaretini göstermesi beklenemezdi. Herhalde Alfreid Krupp, aklından bile geçirmediği bu parlak hüsnü kabulden son derece memnun olmalıydı.

Başbakan Menderes geçen yıl Almanya seyahatı sırasında, bizzat Krupp'u ziyaret etmek gibi tam bir iş adamına yakışır şekilde hareket etmiş ve görüldüğü gibi muvaffak da olmuştu. Herhalde iş adamı Krupp, Türkiyeye karşı tam bir iş adamı gibi hareket etmiyecekti. Kısa vâdeli hasis hesaplardan kaçınacak, mühendislerinin rantabl bulmadıkları projelerle bile alâkalanacaktı. İş adamlarının da zayıf tarafları vardı ve İktidarın başı bu zayıf tarafı yakalamışa benziyordu.

Ama Krupp'un Türkiyeyi ziyareti daha geniş bir perspektif içinde incelenmeliydi. Almanya halen, harpten öncekine nazaran çok daha kuvvetli bir sanayie sahipti. Muazzam Alman sanayii Doğu memleketlerine doğru genişlemek ihtiyacındaydı. Krupp, Alman genişlemesinin bir temsilcisiydi. Diğer temsilcilerin gelmesi de Pek uzak değildi. Alman genişlemesi Türkiye için de, şüphesiz, pek faydalıydı. Memleketimizin sanayileşmesi bu şekilde kolaylaşabilirdi. Fakat Kalkınmanın asıl yükünün bizim sırtımızda bulunduğu unutulmamalıydı. Her türlü dış yardım, sadece işimizi kolaylaştırırdı. Ama meseleleri halledemezdi..

Krupp şimdiden Karabükte bir Yüksek fırın inşaasını kabullenmişti. Çelik istihsalini arttırmak zaruriydi; hatta bu yolda geç bile kalınmıştı. Bundan başka D.D.Y. ve Krupp arasında bir anlaşmaya varılmıştı. Krupp, D.D.Y. na 80 milyon dolarlık yol ve bina malzemesi, hadde mamulleri, vagonlar ve vinçler verecekti. Alman Sanayi kralı Vandan gececek Avrupa-Asya demiryoluyla da ilgileniyordu. Hatta Boğazın iki yakasını birleştirecek meşhur asmaköprü projesi bile Krupp'un alâkasını çekmekten geri kalmadı.

Muhakkak olan bir şey Türk-Alman iktisadi münasebetlerinin iyi yola doğru istikamet aldığı idi. Krupp'u diğer Alman firmalarının takip etmesi beklenebilirdi.

Yeni bacalar

Geçen hafta İktidarın başı, inşası kararlaştırılan 23 Çimento fabrikasından 11 incisinin kurdelesini Adanada merasimle kesti. Merasimde bulunan yüzlerce davetli arasında Alman sanayi kralı Krupp da vardı. Adanadaki yeni çimento fabrikasının kapasitesi 150 bin tondu. Böylece çimento istihsalimiz 1 milyon 530 bin tona yükseltilmiş olacaktı. Çelik ve kömür gibi, çimento da iktisadi kalkınmanın temel maddelerinden biriydi. Çimento sadece baş döndürücü lüks binalar için değil, fabrika ve barajlar için de zaruri bir maddeydi. Memleketimiz şimdiye kadar bu zaruri maddeyi ithal zorunda kalmıştı. Taşıma suyla değirmen döndürüyorduk ve çimentosu, çeliği dışardan gelen kalkınma son derece pahalıya mal olan bir lüks haline giriyordu.

Çimento politikasında hükümete bulunabilecek kabahat, başka fabrikalar ve binalar inşaasına girişmezden önce çelik ve çimento sanayiinin geliştirilmesine dört elle sarılmamasıydı. Çimento mevzuunda da, ne de olsa, gayret gösterilmişti. Fakat çelik ve kömür istihsalinin geride kaldığı yeni yeni görülüyordu. Yeni yeni temel sanayileri kurmadan Kalkınmanın mümkün olamıyacağı anlaşılıyordu.

Anadolu Ajansı Adanadaki çimento fabrikasının açılışı münasebetiyle 80 milyon dolarlık döviz sarfıyla kurulan her çimento fabrikasının 164 milyon dolarlık döviz tasarruf ettirdiğini bildiriyordu. Bu öğünme bile, şimdiye kadar takip edilen politikanın hatalı noktalarını ortaya koyan bir delildi. Şeker tekstil fabrikaları inşasına ve İmar hareketine girişmezden önce 164 milyon doları tasarruf etme yolları aranmalı, yani çimento fabrikaları diğer teşebbüslere tercih edilmeliydi. Bundan sonra diğer hareketleri yapmak çok kolaylaşacaktı. Aynı şey çelik sanayii için de doğruydu. Çelik çubuklarını getirerek bina kurmak, lüzumsuz bir iktisadi israftı. Evvelâ çeliği yapmalı, sonra binaları dikmeliydi.

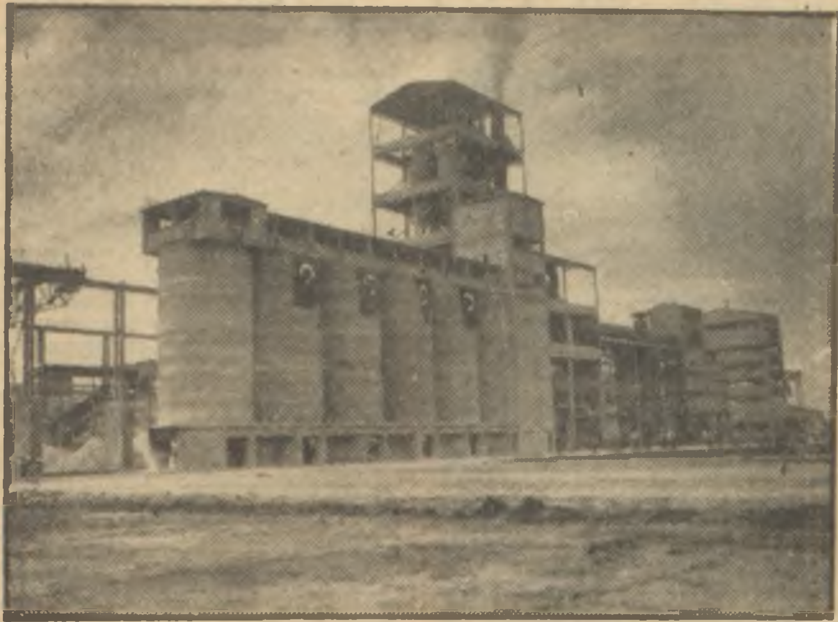
Bütün bu tenkitlere rağmen, İktidarın kötü niyetli olmakla itham ettiği bazı insanlar, döviz tasarruf ettiren her teşebbüsü memnuniyetle karşılıyorlar, çimentonun lüks ve gösterişli binalar değil, fabrika ve barajlar inşaasına harcanmasını temenni ediyorlardı.

Ziraat

Sivas nutku

Buğday fiatlarına 10 kuruş zam yapılacağının Başbakan tarafından vaktinden önce açıklanması geçen hafta içinde bütün konuşmaların mevzuunu teşkil ediyordu. Hemen herkes bununla seçimin önümüzdeki sonbaharda yapılacağı söylentileri arasında kesin bir bağlılık görüyordu. Fakat işin iktisadi görünüşü daha az alâka çekici değildi.

Başbakanın demeci radyoda yayınlandıktan hemen sonra gazetelerde bazı iktisatçıların görüşleri yer aldı.

Adana Çimento fabrikası

Tercih edilen teşebbüs

Bu iktisatçılar hem 40 kuruşun bile köylüyü tatmin etmiyeceğini söylüyorlar, hem de buğday fiatlarına zam yapmanın ateşe körükle gitmek demek olduğunu, önümüzdeki aylarda hayat pahalılığının daha da artarak köylüyü biraz daha sıkıntıya sokacağını belirtiyorlardı. Birbirini tutmaz gibi görünen bu ifade tarzı Başbakana oldukça keyifli bir konuşma yapmak fırsatı verdi. Nitekim 25 Mayıs günü Sivasta uzun bir konuşma yapan iktidarın başı bu "tezad"ı belirtmekten büyük bir zevk duyuyordu.

Başbakanın Sivas konuşmasının ağırlığını ziraat mevzuu taşıyordu ve iktidarın başı bunun sebebini şöyle izah ediyordu:

"Güzel Sivas şehri, geniş bir ziraî istihsal bölgesinin merkezini teşkil eder. Memlekette her türlü kalkınmanın evvelâ ziraî kalkınmanın temini sayesinde vukua gelebileceği görüş ve inancıyla işbaşına gelmiş olan bir İktidarın hükümet reisi sıfatıyla bugün bu geniş ziraat bölgesinin merkezinde; huzurunuzda konuşurken, ben de elbette esas mevzuumu ziraat olarak seçeceğim".

Başbakan gerçekten isabetli bir seçim yapmıştı. Sivas Türkiyenin buğday ambarlarından biriydi. Üstelik öteden beri bu vilâyette Muhalefet çok kuvvetli olarak biliniyordu. Buğday fiyatlarına yapılacak zammın sebebini açıklamak için en uygun yerlerden biri muhakkak ki Sivastı.

Ziraî kalkınma

1950'den beri ziraî kalkınmayı sağlamak için D.P. nin aldığı tedbirler, Menderes'e göre, şunlardı:

"...D.P. İktidarı bu sahada büyük gayretler sarfederek herşeyden evvel ziraat alanında ciddî ilerlemeler teminine çalıştı. Bu sahada ilk günden itibaren gereken bütün tedbirleri almakta kusur etmedi. Bu tedbirlerimiz, bugüne kadar aksamadan devam etti. Bundan sonra da devam edecektir. Köylü ve çiftçimizi ileri ziraat âletlerine kavuşturmak, onlara iyi tohum tedarik etmek, hayvancılığımızı ileri götürmek, bol istihsali teşvik için elverişli bir fiat politikası takip eylemek, çalışmalarımızın başlıca esaslarını ve başlıca tedbirlerini teşkil etmiştir".

Köylü ve çiftçileri ileri ziraat âletlerine kavuşturmak ve hayvancılığı ileri götürmek bakımından D.P. İktidarının aldığı tedbirlerin isabeti artık bugün herkesin iyice görüp anladığı bir şeydir. Makineleşme beklenilen neticeyi vermemiştir. Çiftçinin kalkınması, gelir seviyesinin yükselmesi bakımından makineleşmenin zararlı bile olduğu iddia edilebilir. Çünkü bu iş, başka birçok işler gibi, hesapsız yürütülmüştür. Meselâ traktör kullanılmasına iktisadî bakımdan elverişli olmayan çok küçük ziraî işletmelere traktör girmiş ve bu işletmelerin sahipleri masraf altında ezilmişlerdir. D.P. İktidarının aldığı isabetli tedbirler sayesinde yüzden fazla tip ve markada traktör memlekete sokulmuş, kısa bir zaman sonra tamir meselesi bütün çetinliği ile ortaya çıkmıştır. Gene D.P. İktidarının isabetli siyaseti sayesinde yedek parça ithal etmek imkânsız denecek kadar güçleştiğinden traktör sahipleri ne yapacaklarını şaşırmışlardır. Hele hayvancılık.. Menderesin "hayvancılığımızı ileri götürmek" sözü ile ne kastettiğini anlamak gerçekten güçtür. Çünkü bu sahada derde deva olabilecek hiç bir ciddî ve esaslı tedbir alınmadığı malûmdur. Tam tersine hayvancılığın gerilediğini gösteren işaretler hiç de az değildir.

Fiat politikası

Menderes biraz sonra sözü asıl söylemek istediği meseleye getiriyordu:

"Ziraî kalkınmamızda en mühim tedbirlerimizden bir tanesinin fiat politikası olduğunu söylemiştim. Filhakika her marifet iltifata tâbidir. Herhangi bir müstahsil vatandaş zümresi, emeğinin mukabilini tam olarak almıyacak olursa elbette ki çalışmasında aksaklıklar vukua gelir, şevki kırılır. İşte bunun içindir ki, ziraat mahsullerimizi elverişli fiatlarla değerlendirmek, biraz evvel de dediğim gibi, iktidarımızın ve hükümetimizin başlıca kaygusunu ve hedefini teşkil etmiştir".

Fakat ziraat politikasının esas gayesi sadece müstahsilleri, yani ziraî mahsul istihsal edenleri, yüksek bir gelire kavuşturmak değildi. Bu, topyekûn kalkınma sağlıyacak bir vasıtaydı:

"Ziraî kalkınmamız, topyekûn kalkınmamızın temelini teşkil eder demiştim. Gerçekten ancak ziraatımız ileri götürüldüğü takdirdedir ki, nüfusumuzun % 80'ini teşkil eden köylü ve çiftçimizin satın alma gücü ve binnetice istihlâk yani sarf etme gücü yükselecek, bu hal ise iç pazarı harekete geçirecek, tüccar, esnaf, kasaba ve şehir halkı bundan çok mühim nisbetlerde istifade edecek, diğer taraftan sanayi kurulması ve diğer iktisadî teşebbüslere girişilmesi için sermaye birikmeleri mümkün olacak, fabrikalar, silolar, limanlar, yollar yapılabilecek, şehirler güzelleştirilebilecek, imar ve kalkınma topyekûn tahakkuk ettirilecek, sanayiin ham maddeleri elde edilecek, ihracat ta artacak ve bu yolda memleketin her türlü iktisadî kalkınma için muhtaç bulunduğu dövizin bol miktarda temini mümkün olacaktı. Bunların yanında devletin, memleketi ileri götürmek için yapmak mecburiyetinde bulunduğu bin bir hizmetin ve karşılamak mecburiyetinde bulunduğu türlü ihtiyaçların lüzum göstereceği paralar ve geniş malî imkânlar elde edilecekti. Bütün bunlar dediğim gibi büyük kitlenin istihsal, satınalma ve sarf etme gücünün artması ile ancak mümkün olabilecekti. Nitekim de öyle oldu".

Menderesin bu sözlerinde doğru taraflar yok değildi. Fakat bütünü ile ele alınacak olursa temelden mahrum olduğu görülebilirdi. Hakikaten bir sınıfın satın alma gücünü yahut millî geliri nominal olarak arttırmak fazla bir şey ifade etmezdi. Daha doğrusu bu, enflasyonun ta kendisi idi. Bazı kimselerin satın alma güçleri artar ve istihsal edilen mal ve hizmetler yekûnu olduğu yerde kalırsa fiatlar derhal yükselmeğe başlardı. Fiat yükselişlerinin yani devamlı bir enflasyonun ne gibi neticeler verebileceğini de artık Türkiyede yaşayan herkesin anlamış olduğu şüphesizdi. Sonra bizim gibi iktisadî bakımdan geri kalmış memleketlerde istihlâkin teşviki kalkınmaya götüren bir yol olarak kabul

edilemezdi. Çünkü böyle memleketlerin gereken ölçüde yatırım yapabilmeleri şarttır. Kalkınmanın tek yolu aşağı yukarı budur. Yatırım, tasarruf demektir. Tasarruf istihlâkin zıddıdır. Sermaye birikimini, yatırımı sağlamak için tedbir düşünürken ilk akla gelen istihlâkin bir müddet için kısılmasıdır. Artan istihsali, bir müddet için, yeniden yatırıma yöneltmek gerekir.

İktisatçılara cevap

1950'de İktidara gelen D.P. nin zirai mahsul fiatlarını yüksek tutabilmek için uğraşırken ne büyük zorluklarla karşılaştığını açıklayan Menderes muhalefete mensup iktisatçıların tenkitlerini cevaplandırmağa geçti:

"Bunları hatırlatmaktan maksadım bu yıl için buğday ve hububat fiatlarını arttırmak kararında olduğumuzu ilân etmemiz üzerine koparılmak istenilen gürültülerin mahiyetini ve yapılmakta olan tenkit ve hücumların maksadını açıklamak, ortaya koyabilmek içindir. Halbuki bu yıl hububat fiatlarını arttırmaktaki hedefimiz ve maksadımız gene aynı görüş ve aynı politikanın tatbikine devam etmekten ibaretti. Bunu yaparken, üç yıllık kurağı da göz önünde tutmuştuk. Maksadımız, üç yıl üst üste kuraklık sıkıntı ve ıstıraplarına maruz kalan çiftçimizi inşaallah elde edeceği bol mahsulü daha yüksek fiatla satarak feraha kavuşturmaktı.. Nedense bazı politikacılar ve particiler bu kararımızdan memnun olmadılar. Hattâ hiddetlendiler. Bunların bir kısmı 40 kuruş çoktur, bu yükselme millî takatımızın üstündedir. Hayat pahalılığı doğuracaktır, diyor. Ne gariptir ki diğer bir kısmı ise, muhakkak çiftçimizi yapılacak zamdan memnun olmamak lâzım geldiği kanaatına saplamak ve onu bu yoldan harekete geçirmek için, 40 kuruş azdır buğday serbest piyasada 50 ilâ 60 kuruşa satılmaktadır diye feryat ediyor.. 40 kuruşu çok bulanlar enflasyon, deflasyon gibi dolambaçlı lâflar etmekte. 40 kuruşu az bulanlar ise çiftçi mağdur olur, demek istemektedirler. Şimdi bu ayrı ayrı istikametlerden gelen tezatlı tenkitlerin üzerinde bir an duralım: 40 kuruşu az bulanların ve serbest piyasada buğday 50-60 kuruşa satılıyor bahanesini ileri sürenlerin dediklerine mi uymak, yoksa fiatların yükseltilmesi pahalılık yaratacaktır, enflasyona yol açacaktır vaveylâsına sapanların iddialarına mı uymak lâzımdır. Geliniz hükümet olunuz da bu birbirini tutmayan tenkitleri telif etmek için tedbir bulunuz. Buna imkân var mıdır?"

Menderes muhalifleri yere vuracağından emin bir iktidar lideri gibi konuşmaktaydı. Halbuki kullandığı silâhın kendisini yaralaması ihtimali hiç de az değildi. Bir kere bu güne kadar değil sadece muhaliflerin, yerli yabancı aklı eren herkesin oy birliği ile ileri sürdüğü tedbirlere hükümet acaba niçin kulak tıkamıştı? Sonra buğday mevzuunda muhalefete mensup iktisatçıların sözlerinde pek öyle tezad yoktu. 40 kuruşun az olduğunu iddia edenler haklıydılar. Çünkü bu fiat ile genel fiat seviyesi arasındaki nisbet 1950 yılında buğday fiatları ile genel fiat seviyesi arasındaki nisbetten farklıydı. Hattâ daha 1953 sıralarında buğday müstahsilleri fiatı düşük bularak şikâyet ediyorlar, hayat pahalılığına ayak uydurabilmek için buğday fiatlarının 40 - 45 kuruş

Kapaktaki sanayici

Alfreid Krupp von Bohlen und Holbach

Türkiyeye ayak bastığı günden gittiği güne kadar gazete sütunlarını en çok meşgul eden insan hiç şüphe yok ki Alman Sanayi Krallarından Alfreid Krupp von Bohlen und Holbach oldu. Bu kadar uzun bir isim taşıyan bu sanayi kralının memleketimize gelişi, gerek sanayi ve gerek iktisat muhitlerimizde büyük bir alâka ile karşılandı. Hatta o kadar ki resmi hiç bir sıfatı olmamasına rağmen bu uzun isimli, uzun boylu, asil tavırlı Alman, âdeta resmi bir ziyaret havası içinde memleketimizde ağırlandı. Esenboğa hava alanına indiğinden bir iki gün sonra Alfreid Krupp Ankaradaki bütün siyasi şahıslarla tanışmış, hatta Devlet Başkanı tarafından bile yemeğe alıkonulmuş ve sonra da kendi koyduğu sermaye ile Karabükte kurulacak yeni bir yüksek fırının temel atma töreninde hazır bulunmuştu. Alfreid Krupp memleketimize hususi uçağı ile gelmişti ve uzun unvanlarından çok, bir vasfı ile bütün gözleri üzerinde topladı. Alfreid Krupp Avrupanın en mühim sanayicilerinden biriydi. Ama Karabükteki temel atma töreninden sonra Krupp'u memleketimizi dolaşan bir turist olarak gördük. Alfreid Krupp memleketimizde kaldığı günler zarfında nerelere gitmedi, nereleri görmedi ki. Gazeteciler sadakatle Alfreid Krupp'u takip ettiler. o da hemen hemen bütün Anadoluyu karış karış dolaştı. Van gölündeki vapur işletmeciliğinden, Antalya civarındaki turizm tesislerine kadar her şeyi yerinde gördü, her birine ayrı alâka gösterdi.

Almanyanın bu 1 numaralı Sanayi kralının taşıdığı uzun adın son tarafları asaletini ifadeden başka bir şeye yaramaz. ama baş taraftaki Krupp soyadı bütün dünyaca maruftur ve tekrarlandığı yerde akla ister istemez harbi ve harp sanayiini getirir. Bu bakımdan Krupp ailesi Almanyada zenginlikleri ve çalışkanlıkları bakımından gıpta ile anılırsa da. gerek Birinci gerek İkinci Dünya Harplerinde kaybedilmiş milyonlarca Alman gencinin ailesi tarafından pek şükranla yâd edilmezler. Krupp firmasının kuruluş tarihi. yüz sene kadar önceye rastlar. Friedrich Krupp iflâsa yakın bir halde öldüğü zaman 14 yaşındaki oğlu Alfreid Krupp'a ufacık bir dökümhane ve dünyada ancak üç beş dökümcü tarafından bilinen çelik dökme sırrından başka bir şey bırakmamıştı. Tabii bir de isim.. Babasının ölümünden 25 yıl sonra işe Alfreid Krupp muazzam bir çelik sanayiinin başına geçmiş bulunuyordu. Krupp damgasını taşıyan lokomotifler raylar dünyanın dört bir tarafında ün salmıştı. Ama işte 1870 Fransız-Prusya harbinde, etrafa ölüm saçan silâhlar gene bu markayı taşıyordu. Alfreid Krupp'u oğlu Gustav Krupp takip etti. Krupp fabrikaları ilk dünya savaşının en tesirli silâhlarını yapan fabrikalar olmuştu. Almanya yenilip Versay muahedesi gereğince silâh yapmaktan men edildiği vakit Krupp'lar yeniden çelik sanayiine hız verdiler. Fakat Almanyada Hitlerin iktidara geçmesi bir defa daha Krupp fabrikaları imalâtının cinsi üzerinde rol oynadı; silâh sanayii yeniden ön plâna geçti. 1948'de Almanya bir defa daha yenildiğinde Nürnberg mahkemesini boylayan Alman harp suçluları arasında bu defa Krupp ailesi efradı da yer alıyordu. Amerikalı hâkimler Gustav Krupp yerine onun oğlu Alfreid Krupp'u bulmuşlardı. Yapılan mahkeme sonunda Alfreid Krupp 12 yıl hapse mahkûm edildi. Bütün emvaline de el konuldu. Ancak aradan üç yıl geçtikten sonra görüldü ki Alfreid Krupp'a verilen bu ceza biraz ağırdır ve bu arada bir de hakikat anlaşıldı ki asıl suçlu Alfreid'in babası Gustav Krupp'tur, 1943 yılına kadar Krupp firmasında bütün otoriteyi elinde tutan odur! Bu arada dünya politikası da bir hayli veche değiştirdiğinden Amerikan Yüksek Komiserinin aldığı bir karar üzerine üç yıllık bir hapisten sonra Alfreid Krupp serbest bırakıldı ve malları da kendisine iade edildi. O gün bu gün, Essen'deki Krupp fabrikalarının bacaları eskisinden daha büyük bir çalışma şevki içinde tütüp duruyor. Bir zamanların silâh imalâtçısı Krupp ise bu günlerde bütün mesaisini geri kalmış Asya memleketlerinde çelik sanayii kurmak ve yeni yatırımlara girişmek yolunda harcıyor.

olması gerektiğini belirtiyorlardı. Bugün ise genel fiat seviyesi 1953 teki seviyenin çok üstüne çıkmıştı. 40 kuruşu çok bulup da enflasyon, deflasyon gibi dolambaçlı lâflar edenler de haklıydılar. Çünkü Toprak Mahsulleri Ofisinin alımları Merkez Bankası kanalı ile finanse ediliyordu. Bu düpedüz enflasyon politikası idi. Enflasyonun neticelerinden biri fakirlerin daha fakir, zenginlerin daha zengin olmasıydı. Bu yeni zam yüzünden önümüzdeki aylarda genel fiat seviyesinde yeni bir yükselme. olması çok kuvvetli bir ihtimaldi. Bugün satacağı birkaç yüz kilo buğdaydan alacağı paranın ilerde bugünkünden daha az işe yaradığını görmek belki köylüyü şaşırtacaktı. Ama eğer zammın maksadı sanıldığı gibi siyasi ise ve seçimlerde istenilen netice elde edilmişse artık iş işten geçmiş olacaktı.

Dış Yardım

Cömertlik

Bağdat Paktı İktisat Komitesinin Karaçi'deki toplantısı geçen haftanın başında sona erdi. Türkiye, Irak, İran, Pakistan, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcilerinin katıldığı toplantı bu memleketlerde alâka uyandırdı. Çünkü Amerikan temsilcisi, Eisenhower hükümetinin 12,5 milyon dolar tutan bir parayı Bağdat Paktına tahsis ettiğini açıklıyordu.

Bilindiği gibi Amerika Birleşik Devletleri Orta-Doğuda komünist nüfuzuna engel olmak maksadıyla kesenin ağzını açmıştı. Başkan Eisenhower teklifini Senatoya kabul ettirmiş ve hemen plânın tatbikine geçilmesi için emir vermişti. Bir heyet ilgili memleketlere doktrini anlatmak, yardım şekli hakkında bilgi vermek üzere Orta Doğuya gönderilmişti. Richards Heyeti her yerde aynı alâka ile karşılanmamıştı. Bazı Orta Doğulu memleketler Amerikaya fazla ısınmamışlardı. Çünkü onun yavaş yavaş İngiltere ile Fransanın bıraktığı yere yerleşmekte olduğunu sanıyorlardı. Gerçi Amerikanın davranışı ile İngiltere ve Fransanın davranışları arasında fark vardı. Fakat ne olursa olsun Amerika da gene kendi çıkarını düşünen bir memleketti! Yardım yapmak istiyorsa, bunun sebebi sadece o bölge halkına duyduğu insanca yakınlık değildi.

Fakat yardımı memnunlukla kabul edecek olanlar da vardı. Tahsisler yapılmağa başlandı. Fakat kime ne verildiği veya verileceği açıklanmıyordu. Yalnız bazı haberlere göre ayrılmış olan 200 milyon doların 120 milyonu dağıtılmıştı. Bu 120 milyondan kimin ne aldığı belli değildi. İşte bu defa açıklandığına göre Bağdat Paktına 12,5 milyon veriliyordu.

Bu paranın 7,5 milyon doları Bağdat Paktının dört üyesi yani Türkiye, Irak, İran ve Pakistan arasında telgraf ve telefon irtibatını ıslah etmek için kullanılacak, geri kalanı yollara harcanacaktır. Yol projeleri arasında Karaçi-Tahran-Ankara demiryolu ve Ankara-Bağdat şosesi vardı. Türkiyenin hissesine düşen Amerikan cömertliğinin miktarına gelince bu, sadece 800 bin dolarcıktan ibaretti.

Bağdat Paktı İktisadi Konseyi

Türkiyeye sade 800 bin dolar!.

İtalya

Yabancı sermaye

İtalya'nın güney ile kuzeyi arasında çok büyük farklar vardı. Kuzey sanayileşmiş, güney ziraî karakterini muhafaza etmişti. Geçen asırda İtalyan birliği sağlandığı zaman her iki bölgenin bundan istifade edeceği umulmuştu. Fakat beklenilenin tam tersine kuzey güneyin aleyhine boyuna gelişmişti. İki bölge arasındaki fark öylesine büyümüştü ki geçenlerde Ankarada bir konferans veren Profesör Saraçeno "İtalya tek bir devlet değil iki federasyonun birleşmesinden doğmuş bir devlettir" diyordu.

Güney İtalyayı kalkındırmak için Vanoni Plânı adı ile tanınan bir plân hazırlanmış ve bir iki yıl önce tatbikine geçilmişti. Güney İtalyanın kalkınması sadece yerli sermaye ile mümkün olmıyacağından yabancı sermayeyi İtalyaya çekmek için tedbirler düşünülmüştü. Bu maksatla bir kanun çıkarılmıştı.

Son haftalarda bu kanunun yabancı yatırımların artmasına büyük ölçüde tesir ettiği görülmekte idi. Artış bilhassa kanunun tatbik tarzını gösteren nizamnamenin 1956 Temmuzunda yayınlanmasından beri bilhassa hızlanmıştı.

1955 yılının 24 milyon sterlinine karşılık 1956'da 34,7 milyon sterlin tutarında yatırım yapılmıştı.

Son yılın 34,7 milyonu hususî yatırımlardı. Buna bir de İtalyan hükümetinin garantisi ile sağlapan 7 milyonluk krediyi de eklemek gerekirdi.

Geçen yılın Temmuz ayından Nisan sonuna kadar Yabancı Malî Münasebetler Müfettişliğine yüz kadar müracaat yapılmıştı. Yatırımların "verimli" olup olmadıkları hakkında karar vermek bu teşkilâtın vazifesiydi. Bu yüz müracaattan yalnız ikisi reddedilmişti.

Yeni kanuna göre kurulacak veya genişletilecek "verimli teşebbüsler" imtiyazlı muameleye tâbi tutuluyorlardı. Verimli olduğu kabul edilen teşebbüsler için dışarıya kâr ve sermaye çıkarma bakımından zaman ve miktar tahdidi yoktu. Diğer sahalardaki yabancı yatırımlar için tahditler vardı. Meselâ yılda ancak kârın yüzde sekizi dışarıya transfer edilebilirdi. Sermayenin yeniden transferi için ise iki yıl geçmesi lâzımdı.

Son zamanlarda yapılan yabancı yatırımların büyük bir kısmı dolar veya İsviçre frangı idi. Geçen yıl içinde yalnız bir yatırım sterlin ile yapılmıştı.

Yabancı sermayenin yatırıldığı sahalar petrol, kimya sanayii ve makine sanayii idi. Yabancı sermaye değişik ölçülerde İtalyan sermayesi ile birleşiyor ve yeni yeni teşebbüsler halinde ortaya çıkıyordu.

Armağanlar

Kopan fırtına

Nisan sonlarında bir gün, Babıâlideki Varlık Yayınevinin salonlarından birinde toplanan beş kişi, etrafında oturdukları masanın üstünde duran beş mektubu teker teker ve dikkatle açtılar. Varlık Yayınevinin salonundaki masanın etrafında toplanan bu beş kişi Sait Faik Hikâye Armağanı jürisini teşkil eden 10 üyenin tam yarısıydı. Diğer beş kişi İstanbulda bulunmuyorlardı ve bunun için de bu toplantıya katılamamışlardı. Katılamamışlardı ama, bu, vazifelerini yapmadıkları mânasına gelmiyordu. Reylerini mektupla bildirmişlerdi. İşte, teker teker ve dikkatle açılan mektuplar bu reyleri bildiren mektuplardı. Her zarf açıldığında evvelâ mektubun sahibinin adı sonra kime rey verdiği okunuyordu. Meselâ Nurullah Ataç reyini Necati Cumalı'nın "Değişik Gözle"adlı kitabına vermişti. Muhtar Körükçü, Hikmet Dizdaroğlu ve Cahit Külebi de mektuplarında reylerini Necati Cumalı adına kullandıklarını belirtiyorlardı. Mektuplar içinde yalnız biri, Suut Kemal Yetkininki, değişik bir adı ileri sürüyordu. Suut Kemal, reyini Orhan Kemal'in "Arka Sokak" adlı kitabı lehine kullanmıştı. İstanbulda bulunmayan jüri üyelerinin reyleri böylece tesbit edilip zapta geçtikten sonra, sıra toplantıda hazır bulunanların reylerinin tesbitine geldi. Jüri üyelerinden Sabri Esat Siyavuşgil reyini Kemal Bilbaşar'ın "Üç Buutlu Hikâyeler" adlı kitabına veriyordu. Bir şair hikâyeci olan Sabahattin Kudret Aksal ise reyini gene bir şair -hikâyeci olan Necati Cumalı lehine kullanıyordu. Macit Gökberg de "Değişik Gözle" adlı kitabı pek beğenmişti. Orhan Hançerlioğlu ve Fazıl Hüsnü Dağlarca reylerini Orhan Kemal'in "Arka Sokak" adlı kitabı lehine kullanıyorlardı. Böylece daha ilk turda, bir ikincisine lüzum kalmadan görül dü ki, jüri tarafından, yılın Sait Faik Hikâye Armağanı için münasip görülen eser, Necati Cumalı'nın "Değişik Gözle" adlı kitabıdır. Cumalı on reyden altısını kolaylıkla toplayıvermişti. Orhan Kemal 3 Kemal Bilbaşar ise ancak 1 oy alabilmişlerdi.

Reylerin hiç bir dağılmaya uğramadan bir kitap etrafında toplanıvermesi, hem de asıl işi hikâyecilik değil, şairlik olan bir insanın hikâye kitabı üstünde toplanıvermesi cidden enteresandı. Jüri üyeleri Cumalı, Orhan Kemal ve Bilbaşar'ın kitaplarının yanında daha altı kitap olduğunu sanki görmemişlerdi. Sanki Özcan Ergüderin "Maskelı Balo" adlı kitabı, sanki Nezihe Meriçin "Topal Koşma"sı, Kemal Tahirin "Göl İnsanları", Tektaş Ağaoğlunun "Ölümden Hayata"-sı, Tevfik Kentin "Çelik Yıldırım"ı, Muzaffer Buyrukçunun "Katran"ı bu yarışmaya katılmamışlardı. Jüri bu kitapların hiç ama hiç birini bir tek reye bile lâyık görmemişti. Halbuki yarışmadan önce yapılan tahminlere göre bilhassa Özcan Ergüder, Orhan Kemal ve Nezihe Meriç arasında rey bakımından bir çekişme olacağı, reylerin bir hayli dağılacağı söyleniyordu. Hattâ öyle ki jürinin üç dört turda bile neticeyi alamıyacağı söylenen lâflar arasındaydı. Ama gelin görün ki evdeki hesap, çarşıdakine uymamış, ortaya bambaşka bir netice çıkmıştı.

Sait Faik Hikâye Armağanı seçilen kitabın sahibine her yıl Sait Faik'in ölümünün yıl dönümü olan 11 Mayısda yapılan bir törenle veriliyordu. Gerçi verilen armağan maddi bakımdan öyle pek büyük bir şey değildı ama, armağanın asıl manevi değeri büyüktü. Nitekim bu yıl da 11 Mayısda armağanı kazanmış olan ve İzmirde avukatlık yapan Necati Cumalının İstanbula gelmesi ile mutat tören yapıldı, armağan kendisine verildi ve Sait Faikin mezarı topluca ziyaret edilerek çelenkler konuldu. Muhakkak ki Necati Cumalı armağanı kazanmasından dolayı son derece memnundu. Gene muhakkaktı ki Varlık Dergisi sahibi de armağanı Necati Cumalının kazanmasına sevinmişti. Zira Necati Cumalının kitabı kendi yayınları arasında çıkmıştı ve kazanılan bir mükâfat, elbette, bu kitabın satışını bir miktar olsun arttıracaktı. Memnunlarla beraber ortaya bir de gayri memnunlar çıkmıştı. Bunlar ateş püskürüyorlardı. Çeşitli gazete ve dergilerde Cumalı, jüri ve Varlık Dergisi aleyhinde bir yaylım ateşi başladı. Bilhassa yarışmaya katılmış olup da armağanı kazanmamış hikâyecilerden bazıları ağızlarına geleni söylüyorlardı. Tabiî yazılanlar aynı şiddette değildi ama gene de ithamkârdı. Ankarada yayınlanan Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, bir beyanname yayınlayarak bu muhalefet kampanyasının hislerine açıkça tercüman oldu. 11 Mayıs günü bütün edebi dergilere, gazetelere ve edebiyat derneklerine gönderilen bu beyannamede deniliyordu ki: "Armağan Sait Faik adına konulduğu halde jüri üç yıldır peşpeşe armağanı Sait Faik'in sanat anlayışı, hikâye tutumu ile hiç ilgisi olmayan yazarların kitaplarına vermektedir." Sonra üç yıldır bu armağanı kazananların adlarını sıralıyordu. Armağanın kuruluşunun ilk yılında bu armağanı iki kişi ortaklaşa almışlardı. Haldun Taner ve şair hikâyeci Sabahattin Kudret Aksal. İkinci yıl armağan Tahsin Yücel tarafından kazanılmıştı. Üçüncü yılda ise armağanı gene bir şair-hikâyeci, Necati Cumalı kazanıyordu. Bu dört kişi de hikâyelerini Sait Faikin anlayışına tamamen zıt bir hikâye anlayışı içinde yazan kişilerdi. Beyanname Cumalı'nın hikâyeciliği üzerinde de ayrı bir hiddetle duruyor, Cumalı için "Hikâyeciliği epey su götürür kişi", "Şair olarak tanınan kişi" gibi sözler ediyordu. Beyannameyi yayınlayan Seçilmiş Hikâyeler Yayınları sahibi Salim Şengil'e göre bu yılki armağan ya Orhan Kemale, ya Özcan Ergüdere, ya da Nezihe Meriç (Şengil)e verilmeliydi. Jürinin böyle davranmayışı ne kadar tek yönlü hareket ettiğini göstermekteydi. Beyanname, alâka çekici bir noktaya daha temas ediyordu. Jürinin üç yıldır peşpeşine mükâfatlandırdığı dört yazar da tuhaf bir tesadüfle hep Varlık dergisi yazarları arasından çıkmıştı. Salim Şengil bu noktaya parmak basıyor ve: "Bu tesadüflerin sanat hayatındaki tecellisi hayli ilgi çekicidir" diyordu. Beyannamenin son paragrafı ise, bu şartlar altında Sait Faik Hikâye Armağanına katılmanın büyük hikâyecinin hatırasına işlenmiş bir saygısızlığa katılmak demek olduğunu, bu bakımdan bundan böyle Seçilmiş Hikâyeler ve Dost dergileri yayınlarının bu müsabakalara katılmıyacağı belirtiliyordu.

Aleyhtarların kampanyası yalnızca bu beyanname ile bitmiyordu. Meselâ, Vatan Gazetesinin gecen yıl yarışmaya katılan ve armağanı kazanamıyan bir yazarı da "Sait Faik adına saygı gerekir" başlıklı sert bir yazı döşeniyordu. Daha bir çok yazar ve bir çok dergi de bu kampanyaya katılmıştı. Bu armağan, eş dost arasında paylaşılıyor, deniliyordu. Belki bu armağan eş dost arasında paylaşılıyordu ama, herbirinin teker teker saygı değer adları olan jüri üyeleri bu paylaştırmayı nasıl yapıyorlardı? İşte burası meçhuldü ve kimse bu noktayı izah edemiyordu.

Adı Üstünde!.

İkinci Dünya Harbinin başlangıcında, Nazizmin ve Faşizmin dünyaya duman attırdığı günlerde Türk basınının şöhretli bir muharriri vardı; Alman çizmelerinin her çiğnediği millet için bir "Oh olsun!" çekerdi. Derken harp talihi Almanyanın aleyhine döndü, tabii bizim şöhretli muharrir de peşinden..

★

1950 yılına kadar C.H.P. İktidarının en hararetli övücüsü, işte gene bu şöhretli muharrir oldu. Ama günün birinde C.H.P. İktidardan düştü, övücü de kaşla göz arasında sövücü oldu çıktı.

★

Sait Faiki sağlığında övdü, öldüğünde yerdi. Cahit Sıtkıyı da öyle.. Şimdi Ataç öldü. O Ataç ki kendisine yaranmak için en fazla gayret sarfedenlerin başında şu şöhretli muharrir geliyordu. Ama şimdi Ataç öldü, arkasından söven yegâne adam bu şöhretli muharrir.. Adı üstünde Peyami Sefa! Başka ne beklenir ki..

Sendikalar

OLEYİS kongresi

Otel, lokanta, eğlence yerleri işçileri Türkiyede ilk meslekî federasyonu kurmuşlar ve teşkilâtlanma yolunda bir hayli gayret sarfetmişlerdi. Fakat çeşitli şahsî rekabetler yüzünden Federasyon son yıllarda bir hayli sarsıntı geçirmişti. Federasyonun son icra heyeti başkanı ve İstanbul OLEYİS'nin başkanı Yunus Yakar diğer üyelerin kendisiyle çalışmak istememeleri yüzünden yalnız kalmıştı. Bu bakımdan olağanüstü bir kongreye gitmek lüzumu belirmişti. Geçen hafta Çarşamba ve Perşembe günleri İstanbul Tokatlı otelinin bir salonunda yapılan kongrede yeni icra heyeti seçildi ve İzzet Çilingir Başkanlığa, İsmail Aras Genel Sekreterliğe, Mustafa Çiçek te muhasipliğe getirildi. Bilhassa Mustafa Çiçekin muhasipliğe getirilmesi mânalıydı. OLEYİS'in faal bir üyesi olan bu işçi, Hilton Otelinde işçi temsilcisi olarak çalışırken haksız olarak işinden çıkarılmıştı. O zaman sendikanın işçi temsilcisi olan bu üyesini lâyıkiyle korumadığı hakkında bazı tereddütler vardı. Şimdi Mustafa Çiçekin muhasipliğe tâyini, ona yapılan haksızlığın kısmen tamiri ve işçi dayanışmasının bir gösterisiydi. Türkiyenin birçok şehirlerinde üye sendikaları bulunan Federasyonun teşkilâtını genişletmesi için bu olağanüstü kongrede yeni kararlar alınmıştı. Bu kararların, iş başına getirilen enerjik icra heyeti sayesinde gerçekleşeceği muhakkaktı. Bu federasyona bağlı işçilerin dertleri bilhassa "% 10 lar" ile eğlence yerlerinde yabancıların çalıştırılmalarından ibaretti. Garsonlara ödenmesi gereken "% 10 lar"ın mecburî bir hale getirilmesi için Federasyon çok çalışmış, nihayet bunu sağlıyacak bir kanunun Meclise getirileceğine dair vaad de almıştı. Fakat bu vaad henüz gerçekleşmiş değildi.

Turizmi teşvik politikasından faydalanarak birçok işyerleri gerek garson, gerek müzisyen ve sanatkâr olarak yabancılara iş vermişlerdi. Türk işçileri kendilerinin korunması gerektiğini yıllardanberi duyurmaya çalışmış, fakat bunda muvaffak olamamıştı. Hafif Batı Müziği Türk sanatçıları, eğlence yerlerinde yabancı müzisyenlerin rekabetinden zarar görüyorlardı. 2007 sayılı kanun birçok işleri yabancılara yasak etmişti. O kadar ki, Yunanistandan ve Ege adalarından yurda sığınan ırkdaşlarımız bile bu kanun karşısında çalışmaktan men ediliyorlardı. Bu bakımdan geçen hafta Yunan tebaalı bir şahsın tevkifi oldukça hayret uyandırmıştı. Nasıl olurdu da 2007 sayılı kanuna rağmen bir Yunan tebaası Türkiyedeki bir seyahat acentasında memur olarak çalışabilirdi! Maamafih ırkdaşlarımızdan başkalarına gösterilen müsamahanın ilk örneği bu değildi. Daha önce de Macar mültecileri işe yerleştirilmişlerdi. Halbuki memleketimizde birçok iş kollarında işsizlik bulunduğu herkesin bildiği bir hakikatti. Bu durum karşısında yabancılara iş sağlanması hoş karşılanamazdı.

İzzet Çilingir
Sebat, gene sebat!.

Tekstil kongreleri

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Yedikulede ve Pazar günü de Kasımpaşada yapılan İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasının şube kongrelerinde İşçiler Ankaradan dönen arkadaşlarının Birlik ve Federasyonlar hakkındaki temaslarının neticelerini öğrenmiş oldular. Bu kongrelerde konuşan Rıza Güven, işçilerin sendikalar ve birlikler etrafında birleşmeleri lüzumundan bahsetmiş ve grev yasağının kaldırılması lüzumu üzerinde durmuştu. Grev yasağını kaldırmak istemiyen yetkililer sendikaların "zayıf" olduklarını ve binaenaleyh grev yapamıyacaklarını ileri sürüyorlardı. Fakat bunu söyliyenler bir taraftan da sendikaları ve birlikleri zayıflatmak için ellerinden geleni yapıyorlardı.

İşçiler her ne pahasına olursa olsun "birleşmek" hususunda kararlıydılar. Kurtuluş yolu birleşmekteydi.

Basın teknisyenleri

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Eminönünde eski Halkevi salonunda İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikasının da kongresi yapıldı ve bu kongrede basın teknisyenlerinin meslekî ve kanunî dertlerinden başka işçilerin birliği, sendika hürriyeti, grev gibi umumî meseleler ele alındı. Bu arada eski sendikalistlerden ve Mürettibi Osmanî zamanında ilk grevi hazırlıyanlardan biri olan Ethem Onan - Ethem Baba- söz almış ve Şeref Hivel de "cesaret" ve "metanet"le mücadele edilmesini tavsiye etmişti. Toleyis kongresi dolayısiyle İstanbulda bulunan Türk-İş Genel Sekreteri İsmail İnan da alkışlar arasında kürsüye getirilmiş ve yaptığı güzel konuşmada Türkiyede sendikacılığın durumunu, Batıda sendikacılığa gösterilen alâkaya karşılık memleketimizde engeller çıkarıldığını, fakat işçilerin sendikaları ve diğer işçi teşekkülleri etrafında toplanıp birleşmeleri ile bu engellerin giderilebileceğini belirtti.

İşçiler

Öğretici seyahat

Geçen hafta, işçiler bakımından, memleketin birçok yerlerinde oldukça hareketli geçti. Sendika Birlik

Türkiyede Sendikaların arzu edildiği nisbette genişlemiş olmasının sebepleri arasında, şüphesiz, kanunların yetersizliği de vardır. İşçi ve İşveren sendikaları ile birlikleri hakkındaki 5018 sayılı kanunun sendikacılığımızın gelişmesini sağlamaktan uzak olduğunu tatbikat göstermiştir. Sendikalar işçiler için toplanma ve cemiyet kurma hürriyetinin bir sembolünü teşkil eder. Fakat işçi hareketinin muvaffak olabilmesi için sadece sendikaların varlığı kâfi değildir. Sendikalar bir tek iş kolunda veya ona bağlı iş kollarında çalışan işçiler tarafından kurulabilmektedir. Halbuki işçilerin yalnız çalıştıkları iş kolları bakımından değil, fakat umumi olarak, bir takım dertleri ve istekleri vardır. Bunları sadece bir mesleğe bağlı işçilerin kurduğu sendikaların karşılamasına imkân yoktur. Hele, Türkiyede sendikalar tek başlarına hareket edebilecek kudrette değillerdir. Üyeleri bin işçinin üstünde olan sendikaların sayısı pek azdır. Çoğunun üyesi 300-500 işçiden ibarettir. Bu kadar az bir sayının meydana getireceği topluluk mali bakımdan da zayıf olduğundan sendikalardan kendi başlarına büyük işler başarmaları ve hele işçilerin umumi dertlerine çareler bulmaları beklenemez. Nitekim tatbikat, bunu göstermektedir. Bu bakımdan meslekleraras ve bölge esasına dayanan sendika birlikleri veya federasyonların kurulması ve bunların bir tek konfederasyon etrafında toplanmaları bir zaruret teşkil eder.

Vakıa dünyanın birçok memleketlerinde aynı iş kolunda çeşitli sendikalar olduğu gibi bunların meydana getirdikleri ayrı federasyonla-

ve Federasyonlarının kapatılması karşısında hâlâ ümitlerini kaybetmemiş olan İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinden Avni Erakalın, Celâl Beyaz, Rıza Güven, Kemal Türkler ve arkadaşları gelmişler ve geçen hafta Çarşamba günü Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan ile görüşmeğe muvaffak olmuşlardı.

Sendika Birlik ve Federasyonlarının kapatılması karşısında Çalışma Bakanı kabahatin kendisinde değil, kanunda olduğunu söylerken, bir taraftan da meşhur 5018 sayılı kanunun 8 inci maddesinin değiştirilmesi niyetinde olmadığını da ilâve etmişti. Fakat işçiler "işçi dostu" olduğunu her vesileyle tekrarlayan bir Bakanın kendileri lehine bir harekette bulunacağını ümit etmekten kendilerini alamıyorlardı. İşçiler aslında Ankaraya Çalışma Bakanı ile değil, Başbakan ve Cumhurbaşkanı ile konuşmak için gelmişlerdi. Fakat her nedense, gene karşılarında Çalışma Bakanını bulmuşlardı. İşçiler hakkında son derece "parlak" sözler eden Çalışma Bakanı bu lâfların tatbiki bahis mevzuu olunca bu defa da bildiğinden şaşmamış ve çeşitli iş kollarındaki sendikalardan birlikler kurulmasını istemediğini ve bunun -kimsenin anlayamadığı bir sebepten- sınıf mücadelesi demek olacağını açıkça bildirmişti.

Bu vesile ile işçiler hakikati yeniden öğrenmek için Ankaraya kadar zahmet etmiş oluyorlardı. Çalışma Bakanı bermutad yeni bir Sendikalar Kanununun hazırlanmakta olduğunu-sanki bu yenisi eskisinden daha iyi imiş gibi- işçilere müjdelemeyi ihmal etmemişti. Fakat Grev için olduğu gibi bu mesele için de, bu, müjdelerin birincisi değildi. Yalnız, Çalışma Bakanı bir noktayı ilâve etmeye dikkat etmişti. O da bu tasarının "yarım saatlik" bir rötuşa ihtiyacı olduğu idi. Grev tasarısının 1956 sonunda veya en geç 1957 başında B.M.M. ne sevkedileceğini bildiren Bakan 1957 yılının ortasında olduğumuzu unutuyordu. Aradan geçen uzun aylar içinde grev tasarısının incelenmesi bir türlü bitmemişti. Şimdi de Bakanlığın bir yığın işleri arasında Sendikalar Kanunu için nasıl olup "yarım saat"-lık bir rötuş için vakit bulunabileceği merak ediliyordu. Aslında Sendikalar Kanununun işçiler lehine hiç bir yenilik ve terakki unsuru ihtiva etmediği, aksine Bakanın arzusuna uygun olarak değiştirildiğini herkes biliyordu. Yani şimdi sendika birlikleri vefederasyonlarının kapatılması 8 inci maddenin açık olmamasından ileri geliyordu. Kanunun yeni şekli ile ayrı iş kollarındaki sendikaların birlik ve federasyon kuramıyacakları açıkça belirtiliyor ve bu suretle hâlen kapatılmamış olanların faaliyetine de son verilmek için daha kat'i ve açık bir adım atılıyordu.

SENDİKALAR KANUNU

Adil AŞÇIOĞLU

ra ve konfederasyonlara da rastlamak mümkündür. Bilhassa Fransada bazan "tek sendika" bazan da "çok sendika" prensibinin tatbik edildiği görülüyor. Aynı iş kolunda tek bir sendikanın mevcudiyetinin bir inhisar yarattığı ve işçileri ister istemez bir sendikaya bağladığı ve bunun da liberal prensiplere aykırı olduğu iddia ediliyor. Tatbikatta ise aynı iş kolundaki çeşitli sendikaların işçilerin temel meselelerini bir yana bırakıp rekabete giriştikleri ve işçi hareketini dejenere ettikleri görülmektedir. Nitekim Fransada aynı iş kolunda birden fazla sendika kurulmasından işçiler zarar görmüşler ve tek sendika prensibine doğru kaymağa başlamışlardır.

Çalışma Bakanının iki hafta önce Ankara İnşaat İşçileri Sendikasına ait lokalin açılışında izhar ettiği sevincin aksine, memleketimizde sendika sayısının çoğalmasına üzülmek gerektiğini belirtmek isteriz. Tabiatiyle herhangi bir iş kolundaki işçilerin henüz sendika kurmamış olmaları halinde, sendika kurmaları sevindirici bir hareket teşkil eder. Ama bir iş kolunda esasen bir sendika varken yenisinin kurulması hem o iş kolundaki işçilere, hem de diğer işçilere zarar vermekten başka bir işe yaramıyacaktır.

Bugün her işte olduğu gibi sendika hareketlerinde de başarının ilk şartı "birlik" ve "koordinasyon"dur.

Bu birlik ve koordinasyonun en yüksek derecesi ise milli ve milletlerarası konfederasyonlarda kendini göstermektedir. Memleketimizde ise hâlen bölge ve meslekler arası esasına göre kurulan federasyonların çoğu kapatılmış olduğu gibi, Türk-İş Konfederasyonunun karşılaştığı müşküller de meydandadır. Diğer taraftan Bakanlar Kurulu da Türk-İş'in Hür Dünya İşçileri Konfederasyonuna üye olabilmesi için gerekli müsaadeyi henüz vermemiştir.

Türk sendikacılığının bugünkü durumundan ve ona karşı takınılan tavırdan açıkça anlaşıldığına göre memleketimizde işçi hareketinin teşkilâtlanıp bir birliğe doğru gitmesi arzu edilmemekte, yani işçilerin en tabii hakları red ve inkâr edilmektedir. İşçilerin teşkilâtlanıp bir birliğe doğru gitmelerini "sınıf mücadelesi" olarak kabul eden zihniyet ortadan kalkmadıkça Türkiyede sendikaların kolay kolay birleşip faaliyet göstermelerine imkân olmadığı meydandadır.

On yıldanberi faaliyette olan ve kuruluşlarının kanuna uygunluğu Çalışma Bakanlığı ve idari makamlarca kabul ve tasdik edilmiş bulunan federasyonların şimdi birer birer kapatılması bu kanaati kuvvetlendirmektedir. Diğer taraftan işçi birlik ve federasyonlarının kapatılması için bir sebep olarak ileri sürülen 5018 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin tefsiri için Başbakanlığın bir tezkere ile B.M.M. ne başvurduğu yolundaki habere rağmen Meclise henüz bu yolda bir yazının gelmemiş olması da yukarıdaki kanaati kuvvetlendiren diğer bir sebep teşkil etmektedir. Esasen bu maddenin tefsirine de kanaatimizce lüzum yoktur. Çünkü, evvelâ bu maddenin Çalışma Encümeninde müzakeresi sırasında encümen sözcüsü kendisine tevcih edilen bir sual üzerine "sendikaların diledikleri birliğe katılmakta serbest olduklarını" beyan etmiştir. Sonra Başbakanlık dahi bu maddeyi tefsire muhtaç bulduğuna ve bugüne kadar tatbikatta bu birlik ve federasyonların kurulup çalışmalarına müsaade edildiğine göre, maddenin şimdiye kadar bu nevi birlik ve federasyonların kurulmalarına elverişli olduğu şeklinde tefsir ve kabul edildiği anlaşılmaktadır. Şimdi ise, bu görüşün terkedilmesinin herhangi bir kanuni ve teknik sebeple değil fakat siyasi ve hattâ "hissi" sebeplere dayandığını kabul etmek zarureti doğmaktadır. Böyle bir sebebin işçilerden başka memlekete de zarar verebileceği aşikârdır.

Çalışma Bakanının mevcut birlik ve federasyonların kapatılması sorumluluğunu kanunu tatbik etmekle vazifeli mahkemelere yükletip kendisinin böyle bir neticeyi arzu etmediği zehabını uyandırmak için sarfettiği sözler de hakikati gizlemekten uzak bulunmaktadır. Gerçekten yakında B.M.M. ne sevkedileceği Çalışma Bakanı tarafından işçilere müjdelenen Sendikalar kanununun ayrı iş kollarına mensup sendikaların birlik ve federasyon kuramıyacaklarına dair bir hükmü ihtiva etmesi bu kanun tasarısını hazırlamış olan Çalışma Bakanının maksadını ortaya koyduğu gibi, mevcut birlik ve federasyonların kapatılmasının da Çalışma Bakanı tarafından arzulandığını açığa vurmaktadır.

Tamamı henüz işçilere ve halk efkârına duyurulmamış olan yeni Sendikalar kanununun birlik ve federasyonlar hakkındaki bu hükmü bile bu kanunun müjde ve vaadlere rağmen Türk işçisinin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğunu açıkça göstermektedir.

Fransa

Devran gene ol devran...

Geçen hafta Fransız Parlamentosu, Dördüncü Cumhuriyetin en uzun ömürlü sosyalist hükümetini alaşağı ediyordu. Mollet, bundan iki av evvel, Hindi Çini mağlûbu Laniel'e ait bulunan İktidarda uzun müddet kalma rekorunu kırmıştı. Zafer'in meşhur başyazarının -bu defa isabetle - söylediği gibi, "Fransa yol esnasında ve deve sırtında, hükümet düşürür ve hükümet kurar" idi. Biri gider, diğeri gelir, fakat siyaset değişmezdi.

Mollet'nin düşmesi de diğerleri gibi bir kabine buhranıydı. Hatta bunda, diğer zamanlarda görülen elektrikli havadan bile eser yoktu. Birçok mütehassısa göre bu, sadece teknik bir krizdi. Komünistler ve Mendès-France taraftarları hariç, geri kalan bütün partiler Hükümetin Cezayir politikasını tasvip ediyorlardı. ihtilâf sadece müşterek gayeye varmak için kullanılan vasıtalara taallûk ediyordu. Harbi yapmak ve devam ettirmek için zarurî yeni vergiler, şimdiye kadar Mollet'yi destekliyen bir takım sağcıların hoşuna gitmemişti. Mutedillerin aleyhte rey vermesi, Mollet hükümetini düşürüyordu. Mollet ekalliyete dayanan bir hükümetin başında kalmakta ısrar etmeyip hükümetini sağa doğru genişletmeyi kabul etseydi, her halde kabinesinin uzun ömür rekorunu çok daha uzatmak fırsatına kavuşacaktı. Bu, Fransada sık sık görünen siyasi paradokslardan biriydi. Diğer paradoks, basit bir parlamento aritmetiğine dayanıyordu. Sağ ve sol cenahlar -Komünistler ve Poujade'cılar - oyun dışı bırakıldığına göre, sosyalistlerin iştirakı olmaksızın hükümet için gereken ekseriyeti temin etmek mümkün değildi. Yeni hükümet gene aynı ekseriyete dayanacaktı. Mendès-France'ın Radıkal Partisi şefliğinden istifası, durumu daha da kolaylaştırıyordu. Radikaller daha kolaylıkla Mollet'ye yaklaşabileceklerdi. Kısacası Sosyalistler, Radikaller, Halkçı Cumhuriyetçiler ve mutedillerin bir kısmı bir arada yaşamaya mahkûmdular. Sosyalistler ellerindeki 100 koltukla Parlamentoya hâkimdiler. Partisinin dizginlerini sıkı sıkıya elinde tutan Mollet, devrilmiş bile olsa, gene de buhranın iplerini elinde tutan adamdı. Fransız tarihinde belki bu kadar şanslı durumda bulunan devlet adamı şimdiye kadar görülmemişti. Üçüncü devre Meclisin en mühim adamı, sabık İngilizce öğretmeni mütevazi görünüşlü, fakat son derece inatçı Mollet idi.

Guy Mollet

İpin ucu elinde

Mendes - France

İşi kolaylaştıran istifa

Hal şekilleri

Bu durum karşısında kriz, ancak iki şekilde halledilebilirdi: Ya Sosyalistler geçen seferki hükümeti kurarlardı - bu takdirde buhran hiç bir mâna ifade etmiyecekti ve sadece mutedillerin sevmediği sosyal reformcu Gazier ve talihsiz Maliye Bakanı Ramadier muhtemelen hükümet dışında kalacaktı - , ya da Sosyalistlerin de desteklediği diğer bir parti hükümetin başına geçerdi.

Sosyalistlerin hükümete girmeyi kabul edip etmiyecekleri henüz bilinmemekle beraber, ikinci hal şekli şimdilik daha kuvvetli görülmektedir. Parlamento tahminlerinde bulunmayı, at yarışlarında bahsi müştereklere girişmek gibi itiyad haline getirenler, şimdiden ortaya bazı isimler atıyorlardı. İlk akla gelen isim U. D. R. S. partisi ileri gelenlerinden Pleven idi. Cumhurbaşkanı Coty, şimdiden Pleven'i durumu aydınlatmak için istişarelerde bulunmakla vazifelendirmişti. Pleven, Dördüncü Cumhuriyetin hayatına sıkı sıkıya karışmış simalardandı. Harp sonu enflasyonunun başlıca mesulüydü Hindi Çini mağlûbiyeti sırasında Savunma Bakanıydı. Sağcılar Pleven'in başbakanlığını her halde sevinçle karşılıyacaklardı. Avrupa Birliğine taraftar olması Sosyalistlerin hoşuna gidecekti. Fakat birçok Sosyalist, Pleven'in Dien-Bien-Phu faciasındaki rolünü henüz unutmamışlardı. Diğer bir U.D.R.S. mensubunun da adı başbakanlık için sık sık söyleniyordu: Mollet'nin Adalet Bakanı Mitterand.. Mitterand, Sosyalistlerin kolayca kabul edebilecekleri bir adamdı. Fakat Mitterand'ın Cezayir hakkındaki oldukça liberal fikirleri mutedilleri korkutuyordu. Mollet'nin diğer bir bakanının, Cezayir politikasına hararetle taraftar radikal Billères'in adı da favoriler arasındaydı. Fakat Billères'in kendi partisi içindeki durumu pek kuvvetli değildi. Hiç değilse Mendès-France taraftarı redikaller reylerini ondan esirgiyeceklerdi. Halkçı Cumhürriyetçilerin şeflerinden Pflimlin'in hükümeti kurma şansı oldukça kuvvetli gözüküyordu. Edgare Faure'un Maliye Bakanı, sağcıların malî mese-

Pflimlin

Biçilmiş kaftan

FRANSIZ SOSYALİSTLERİ KİMLERİN HİZMETİNDE?

Aydemir BALKAN

Paris - Mayıs...

Fransada bir kabinenin 16 ay iktidarda kalması cidden pek görülmüş şeylerden değildi. Guy Mollet hükümetinin düşmesinden ziyade bu kadar uzun bir müddet iktidarda kalmasına hayret etmelidir. Kurtuluştan sonra en uzun ömürlü iktidar rekorunu kıran Mollet hükümetinin hayat sırrı pek te fazla derinde değildir. Hatta bunu tek bir formulle de izah edenler vardır: Politik şantaj.. Kendinden evvelkiler gibi Guy Mollet kabinesi Fransa parlamentosundaki çeşitli partilerin aykırılıkları ve anlaşmazlıkları üzerine bir muvazene sistemi kurmağa muvaffak olmuştu. Tezatlı bir terkip gibi görünen bu durum Fransada parlamentarizmin "oyun kaideleri"ndendir. Hiçbir partinin mutlak çoğunluğu alamadığı Meclislerde de böyle olması mukadder ve -bir dereceye kadar da- haklıdır..

Bütün buraya kadar saydıklarımızda politik şantaj işareti görmek kabil değildir. Ancak Mollet'nin gerek parlamentoda, gerek Fransada rolü ve tesiri, çeşitli yönlerden çok daha başka ve ne yazık ki çok daha elim olmuştur. Hatta diyebiliriz ki Mollet kabinesinin hareket tarzı kendisine, partisine ve fikirlerine inananlar için büyük hayal kırgınlığı ve büyük bir hüsran doğurmuştur. Guy Mollet, beynelmilel plânda, sosyal gelişmeyi frenliyen bir engel beklenmedik bir geri kuvvet olarak meydana çıkmıştır. Bunun için İngilterede "Labour" organlarının Guy Mollet iktidarını "Büyük ihanet" diye vasıflandırmaları boşuna değildir...

★

Guy Mollet, bir sosyalisttir. Fransız sosyalist partisinin uzun ve çetin mücadelesinde emeği geçmiş, halk tabakalarından, öğretmenlikten ve sendikacılıktan yetişmiş, kuvvetli bir polemiğe ve mahir bir taktiğe sahip bir solcu liderdir. 1956 seçimlerine Mendès-France'ın Cumhuriyetçi cephesiyle iştirak eden Mollet, sosyalist partisinin lideri olarak bütün seçim kampanyasında iki şey tekrarlıyordu:

"— Cezayirde reform ve barış... Büyük kitlenin hayat seviyesinin yükseltilmesi..."

Sosyalist çoğunluğa dayanan bir koalisyon kabinesinin başına geçen Mollet, Fransada şimdiye kadar görülmemiş bir kayıtsızlıkla, vaadlerinin hepsini unutmağa başladı. Fakat iş bununla da bitmedi. Vaadlerinin tam tersi olan bir politikaya bütün hızıyla girişti. Kendine seçimleri kazandıran sol bloku unutmuş, aşırı sağcılara birbiri üstüne taviz vermekteydi. Cezayirde barış, Cezayirlilere eşit haklar tanıyacak reformlar, böylelikle bir kenara atıldı. Cezayirde herhalde Fransız sosyalistlerine şeref vermiyecek olan, kanlı ve hunhar bir koloni savaşı başladı. Mecliste Poujadiste'ler ve reaksiyoner gruplar o kadar korktukları solcu bir başbakanda "ideal adamı"larını bulmuşlardı. Mollet, Mecliste daima sağ blok tarafından alkışlanmağa başladı. Cezayire, ihtiyatları silâh altına alarak yarım milyona yakın asker sevkeden Mollet, Fransız ekonomisini de çıkmaza sürüklüyor, günde iki milyara yaklaşan harp masrafları bütün Fransız ihracatını boğuyor, dövizini eritiyordu. Hayat pahalılığı, frank'ın düşmesi, enflasyonist tepkiler, Mollet kabinesinin bu tersine icraatının ilk altı ayında başladı. Fransa yıpratıcı bir koloni savaşına gömüldü. Bu savaş, her zaman olduğu gibi memlekette huzursuzluğu, fakat bilhassa aşırı hassasiyeti, müsamahasızlığı, geri kuvvetleri meydana çıkardı. Vichy'den beri kaybolmuş Naziler, reaksiyonerler, hürriyet düşmanları pervasızca faaliyete başladılar. Neo-faşist kommandoları Parisin içinde bile ortalığı bulandırmağa koyuldular. Basına, "Cezayirde barış ve reform" diyen aydınlara çeşitli tazyikler yapılmağa başlandı. Mollet, bir yıl evvel kendisinin söylediklerini, şimdi tekrarlıyanları "Bozguncu" diye askeri mahkemeye veriyordu. Fransa, 1936'dan beri bu kadar karanlık bir devreye girmemişti...

★

Fakat, Guy Mollet Meclisten itimat almakta devam ediyordu. Sağ blok memnundu. Çünkü hükümet "kendi politikasını" yapıyordu. Sol blokun, radikallerin, sosyalistlerin eli kolu bağlanmıştı. Çünkü hükümet kürsüsünde kendi adamları vardı. Mollet ise bunlara "Sabredin, bana daha bir ay mühlet verin" diyerek bu görülmemiş şantajına tam bir yıl daha devam etti. Fakat Cezayirde kan ve ateş altında milliyetçilerin ve vatanperverlerin ezilmesi ve yokedilmesi son bulmadı...

Bu sırada mahut ve talihsiz Süveyş darbesi vuku buldu. Fransız sosyalistleri inanılmıyacak bir kombinezonla İngiliz muhafazakârlarıyla beraber ikinci bir koloni savaşına giriştiler. Bütün dünyanın takbih ettiği bu haksız müdahale Eden'in başını yediği halde, diğer devletlerin-bilhassa Alman ve İngiliz sosyalistlerinin- hayret nazarları önünde Mollet -aynı şantaj formülüne devam ederek- iktidarda kaldı. Beynelmilel sosyalizmin vaktiyle en dinamik elemanı olan Fransız sosyalist partisi, İtalyanlardan; C.E.D. den sonra Almanlardan ve şimdi de İngiliz dâva arkadaşlarından ayrıldı. Sömürgeciliğin ve büyük patronanın politikasını ve savunmasını yapan bir irtica partisi haline geldi..

★

Şu halde Guy Mollet niye yıkıldı? Bu şantajına niçin daha fazla devam edemedi?. Mesele Cezayir savaşının hesap pusulasını ödemeye gelmişti de ondan!. Amerikadan bu sömürge savaşı için gereken dolarları alamayan, dahilî istikrazı rağbet görmeyen Mollet hükümeti Cezayir savaşının masraflarını karşılamak için son çareye baş vurmuştu: Yeni vergiler... Ancak Fransada bir darbımesel vardır: "Fransızlar kanlarını verirler, fakat keselerini vermezler..." Yarım milyon evlâdını Cezayir dağlarına kana, ateşe yollayan Fransızlar "yeni vergi" deyince en aşırı sağcısı, kolonyalisti dahi yüzlerini değiştirdiler. Kaldı ki oğullarını savaşa yollayan sınıf ile yeni vergilere muhatap olan sınıf pek de aynısı değildir. Çünkü Mollet yeni vergileri daha ziyade büyük tekstil ve mekanik endüstrisine tevcih zorunda kalmıştı. Bu bakımdan Guy Mollet ile açılan kriz, politik olmaktan ziyade tekniktir. Çünkü çoğunluk gene eski politikanın devamını -yani Cezayirde hiçbir değişikliğe yanaşmamak, anavatanda sosyal ve ekonomik reformları- şimdilik - ötelemek..- istiyecektir. Mesele bunun tatbiki için, bilhassa masraf pusulası için "daha az rahatsız edici" bir formül bulmağa bağlıdır. Bu ise dediğimiz gibi teknik bir cihettir. Yeni Başbakan; Pleven; Billières, Pflimlin, hatta gene Mollet -parlamentonun terkibi bu oldukça- mahut formülü bulamadan çoğunluğu elde edemiyeceklerdir..

★

Fransız sosyalistleri işte uzun mücadelelerden sonra iktidara getirdikleri Başbakanları ile kısa zamanda bu utandırıcı mevkie düşmüşlerdi. Alman ve İngiliz seçimlerinin neticelerinden evvel de Fransız sosyalist partisinden artık bir devrim veya değişme beklemek hayal olur. Jean Jaurès'in şerefli partisi yıllarca sonra işte bu acıklı durumdadır....

lelerde itimadını kazanmıştı. Cezayir meselesindeki liberal görüşleri sol partilerin hoşuna gidecekti. Bundan başka Strasbourg'lu Pflimlin hararetli "Avrupacı"lardandı. Başbakanlık için biçilmiş kaftandı. Fakat birçok Sosyalist kendilerini hâlâ Halkçı Cumhuriyetçilerle beraber çalışmak fikrine ısındıramamışlardı.

Yarışın fovarileri bu isimlerdi. Ama son sözün Mollet'ye ait olduğu unutulmamalıydı. Mollet istediği musabıka yarışı kazandırmak kuvvetini elinde tutuyordu.

Tek ümitli nokta

Şimdiye kadar Sosyalistler hükümetin hiç te tasvip etmedikleri Cezayir siyasetini -şefleri hükümetin başında bulunduğu için-sineye çekmişlerdi. Mollet'nin hükümetin başından uzaklaşması, Sosyalistlerin hareket serbestisini arttıracaktı. Artık yeni hükümeti Cezayirde daha liberal bir siyaset takibine zorlıyabileceklerdi. Şimdikinden daha sağcı bir hükümetin, daha liberal bir siyaset takip etmesi -paradoksal gözükmesine rağmen- mümkündü. Cezayirin Sezar'ı Lacoste'un vazifesinden ayrılması, Cezayir meselesinin hallindeki mühim bir mâniayı ortadan kaldıracaktı. Kabine buhranının uyandırdığı tek ümit noktası buydu. Lacoste gider ve Cezayirli milliyetçilere biraz daha yumuşak davranılırsa, Cezayir çıkmazından kurtulmak, ihtimal, eskisi kadar zor olmıyacaktı.

Birleşmiş Milletler

Ne şiş yansın, ne kebap!...

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, geçen haftanın ilk günlerinde, oldukça kısa süren bir toplantı yaptı. Konsey toplantıya, Fransa tarafından ve tekrar Süveyş meselesini görüşmek üzere çağrılmıştı.

Bilindiği gibi, Süveyş meselesi, uzadığı nisbette başlangıç noktasına yaklaşan tuhaf bir mesele olmuştu. Hele son günlerde, İngiltere'nin armatörlerini Süveyş Kanalından geçmek hususunda serbest bırakması, yani geçiş ücretlerinin Mısır Hükümetine ödenmesini kabul etmesiyle, Mısır bakımından müşterek İngiliz - Fransız harekâtı öncesine nazaran daha avantajlı bir durum yaratmıştı. İngilterenin bu jesti acaba Birleşik Krallığın Mısır Hükümetinin bundan bir ay kadar önce -24 Nisanda- Kanal meselesinde yaptığı ve Birleşmiş Milletler kayıtlarına geçmesini istediği tek taraflı deklârasyonu tanımak mânasına gelmez miydi? Eğer o mânaya geliyorsa, Fransa İngiltere ile aynı fikirde olamazdı. Fransaya göre bu deklârasyon Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Süveyş meselesinin halli için ortaya koyduğu altı prensibe aykırıydı. Kanal meselesi bu altı prensibe uygun olarak halledilmedikçe, Fransa ticaret gemilerinin Mısır Hükümetine geçiş ücreti ödemesine razı olmıyacak, Nâsır'ın zaferini zımnen de olsa tanımaya yanaşmıyacaktı.

Güvenlik Konseyi toplantı halinde

Maksat, prestiji kurtarmak...

İşte Fransa, geçen haftanın başlarında, Güvenlik Konseyini Mısır'ın tek taraflı davranışlarını protesto ettirmek için toplantıya çağırıyordu. Fransa'ya göre, Birleşmiş Milletler, Kanalın meşhur altı prensibe uygun ve devamlı bir statüye bağlanması için Nâsırla yeniden müzakerelere girişmeliydiler.

Konseyde, İngiltere'nin hararetle Fransayı desteklediği görülüyordu. Hakikaten İngiliz Başbakanı MacMillan bundan 15 gün kadar önce Avam Kamarasında İngiliz armatörlerini Süveyş Kanalından geçmek hususunda serbest bıraktığını söylerken, İngilterenin bu hareketinin Mısırın deklârasyonunu tanımak mânasına gelemiyeceğini defalarca tekrar etmek zaruretini duymuştu İngiliz Hükümeti bu ısrarının uydurma olmadığını ispat etmek ve her zaman Avrupalı dostu ile beraber olduğunu göstermek için şimdi Konseyde Fransanın safında yer alıyordu.

Mısır ve Sovyet temsilcilerine göre ise artık Süveyş meselesi diye bir mesele kalmamıştı. Kanal işletmeye açılmıştı ve bu su yolundan, hergün, bir öncekinden daha yüksek sayıda gemi sağ salim açık denizlere çıkıyordu. Mısırın yaptığı deklârasyon da Birleşmiş Milletlerin altı prensibine tamamen uygundu. Bu bakımdan, kapanmış bir meseleyi tekrar eşelemek yersiz olduğu kadar dünya güvenliği için de tehlikeliydi.

Amerikaya gelince, doğrusunu söylemek gerekirse Amerika da bu sırada Süveyş anlaşmazlığının geri tepmesini hiç arzu etmiyordu. Mısırın 24 Nisan deklârasyonunun Birleşmiş Milletlerin altı prensibine uygun olmadığını, Kanalı kullanan Devletlerle Mısır idaresi arasında çıkacak ihtilâfların halli mevzuunda kâfi garantiler ihtiva etmediğini Amerikalılar da biliyorlardı. Fakat onlar, İngiliz ve Fransızlardan farklı olarak, meselenin Birleşmiş Milletler çerçevesi dışında halledilmesini istiyorlardı. Birleşmiş Milletler meselenin en kısa zamanda ve evvelce konulmuş altı prensibe uygun olarak hallini temenni etmeliydi. o kadar.

Bir bakıma, Amerikanın bu düşüncesinde haksız olduğu söylenemezdi. Zira Birleşmiş Milletler şimdiye kadar önüne gelen dikenli meselelerde başarı kazanamamış, anlaşma yerine yeni yeni anlaşmazlıklar yatağı olmuştu. Şimdi bu meselede de daha ileri giderek Nâsırla doğrudan doğruya görüşmelere girişirse, başarısızlık halinde, zaten çok azalmış prestijini büsbütün kaybedebilirdi.

Kısa süren görüşmeler sonunda Amerikan görüşü ağır basıyor, yayınlanan tebliğde, Güvenlik Konseyinin Süveyş mevzuunda görüşmeler yaptıktan sonra bir karar varmadan oturuma son verdiği bildiriliyordu. Güvenlik Konseyi böylece hem şişi, hem de kebabı yanmaktan kurtarmıştı.

A. B. D.

Sıra savunma masraflarında

Temsilciler Meclisi Bütçe Komisyonu, Eisenhower idaresinin dış yardım programında yaptığı kesintiden sonra hükümetin 1957 - 1958 malî yılı -Amerika Birleşik Devletlerinde malî yıl 1 Temmuz'da başlayıp ertesi yılın 30 Haziranında sona

erer- için lüzum gösterdiği askerî masraflarda da kısıntı yapıyordu. Eisenhower idaresi, önümüzdeki malî yıl içinde, Amerikan silâhlı kuvvetleri için 36 milyarı biraz aşkın bir tahsisat istemişti. Hükümete göre, bu miktarda yapılacak en ufak bir azaltma bile Amerika Birleşik Devletlerinin güvenliğini tehlikeye düşürebilirdi. Temsilciler Meclisinin Bütçe Komisyonu ise, son Macaristan hadiselerinin Sovyet askerî kuvvetinin zaafını bütün açıklığıyla gösterdiğini ileri sürerek, Eisenhower'in askerî bütçesinde 2,5 milyar dolarlık bir kısıntı yapmak yoluna gidiyordu. Üstelik, Bütçe Komisyonuna göre, askerî masraflarda yapılan bu kısıntı ne ordunun kuvvetini, ne de yeni silâhlarının inşa sür'atini azaltacaktı. Komisyona göre, kara, deniz ve hava kuvvetleri arasında yeni güdümlü silâhların inşası mevzuunda bir yarışma vardı ve bu yarışma yüzünden Amerikalıların parası heba olup gidiyordu.

Eisenhower idaresi, dış yardım programından sonra askerî masraflarında da yapılan bu kısıntı karşısında çok zor duruma düşmüş bulunuyordu. Üstelik, bir kere Bütçe Komisyonunun makaslamasından geçen bu her iki masraf faslının Kongrede bir kere daha makaslanacağını gösteren bazı belirtiler de yok değildi. Kongrenin Demokrat çoğunluğuna göre Cumhuriyetçi idarenin israflarına son vermenin sırası gelip, geçmişti.

Halbuki Başkan Eisenhower'in Kongre çoğunluğuyla aynı fikirde olmadığı anlaşılıyordu. Bütçe komisyonu Eisenhower idaresinin başlangıçta istediği 4,4 milyar dolarlık iktisadî ve askerî yardımı 3,8 milyar dolara indirmiş ve Başkan buna razı olmuştu ama, bu 3,8 milyar dolar Amerikanın kendi güvenliğini tehlikeye düşürmeden yapabileceği dış yardımın en düşük haddini teşkil ediyordu. Dış yardımları bu haddin altına indirmek çok tehlikeli bir oyun olur ve Amerikanın güvenliğini tehlikeye atardı. Kongrede bu haddin altına inmek temayüllerinin başgöstermesi üzerine, Başkan Eisenhower durumun ciddiliğini anlıyor ve bu yolda şimdiye kadar verdiği tavizlere bir son vermenin gerektiğini anlıyarak, geçen Salı günü Kongreye yolladığı bir mesajla, Demokrat çoğunluktan bütçe projesini olduğu gibi kabul etmesini istiyordu. Bu mesajda belirttiğine göre, Amerika Birleşik Devletlerinin güvenliğinin ve dünya barışının korunması için, Amerika'nın müşterek güvenlik gayretlerine devam etmesi kaçınılmaz bir zaruretti. Bütçe projesinde dış yardıma ayrılan paraların gayesi de bu müşterek güvenlik gayretlerini teşvik etmekten başka bir şey değildi. Amerikanın şimdiye kadar yaptığı askerî dış yardımlar -ki sekiz sene içinde 17 milyar doları buluyordu- hür dünyaya 200 tümenlik kara, 27 bin uçaklık hava ve 2500 gemilik deniz kuvveti kazandırmıştı. Eğer Batı dünyası Sovyet Rusya karşısında korkusuz görünüyorsa, bu kuvvetlerine olan güvenindendi.

Gene aynı mesajında, Başkan Eisenhower iktisadî ve teknik Amerikan yardımı üzerinde de duruyordu. Başkan Eisenhower'e göre bu yardımlar, geri kalmış memleketleri bağımsızlıklarını korumak için gerekli siyasî ve sosyal gelişmelerinde şimdiye kadar teşvik etmişti ve şimdiden sonra da etmesi gerekiyordu. Ancak bu yardımların günün şartlarına daha uygun ve daha devamlı olarak yapılabilmesi için, geri kalmış memleketlere uzun vadeli borç verecek bir "iktisadî kalkınma için ödünç verme fonu" kurulmalıydı. Başkan, Kongreden, bu fona 1957-1958 malî yılı için en az 500 milyonluk, müteakip iki malî yıl için de 750'şer milyon dolarlık tahsisat ayrılmasını istiyordu.

Adenauer
Seçim turnesinde

Ancak Kongrenin Başkanın bu taleplerini nasıl karşılıyacağı peşin olarak söylenemezdi. Bilinen birşey, Demokrat çoğunluğun dış yardımlar karşısında takındığı şüpheci tavırdı. Eisenhower'in gayretlerinin bu şüpheciliği giderip gidermiyeceği, ancak önümüzdeki günlerde belli olacaktı.

Adenauer'in ziyareti

Geçen haftanın sonunda, New York'un meşhur La Guardia hava alanına, yanında kızı ve oğlu da bulunan uzun boylu, dinç bir ihtiyar indi. Görünüşte Amerika'yı görmeye gelen diğer turistlerden farkı olmamasına rağmen, uçaktan iner inmez etrafını gazeteciler kaplamıştı. Gazeteciler, ısrarla, yaşlı adamın Birleşik Devletlere ne maksatla geldiğini öğrenmek istiyorlardı. Gazetecilerin suallerini uzun bir müddet duymazlıktan gelen bu sempatik ihtiyar, nihayet şu cevabı vermek zorunda kaldı: "Ziraî bilgimi arttırmaya geldim".

Gazetecileri bu kadar meşgul eden yaşlı adam Federal Batı Almanya Başbakanı Dr. Conrad Adenauer'den başkası değildi ve bu cevabıyla, onlara, Başkan Eisenhower'i Gettysburg'daki çiftliğinde ziyaret edeceğini anlatmak istiyordu. İki Devlet adamı uzun bir zamandanberi görüşmemişlerdi ve birbirlerine anlatacak epey şeyleri olmalıydı. Bu anlatılacakların başında ise Avrupanın güvenliği ve Almanyanın birleştirilmesi geliyordu. Son görüşmelerinden bu yana köprülerin altından çok sular akmış, Avrupa Devletleri, bütünlüklerini günden güne daha iyi hissederek, birbirlerine daha çok yaklaşmışlar, bu yaklaşmanın dışında yalnız Doğu Almanya kalmıştı. Doğu Almanya meselesi, Adenauer'e göre, yalnız Almanları değil, fakat bütün Avrupalıları ilgilendirirdi ve Avrupanın geleceğini güvenlik altına almak için iki Almanyanın birleştirilmesi elzemdi. Adenauer bu meseleyi bir de Başkan Eisenhower'le görüşmek istiyordu. Bundan başka görüşülecek şeyler arasında silâhsızlanma meseleleri de vardı. Almanyanın kuvvetli bulunması için atom silâhlarıyla teçhiz edilmesi gerektiğini düşünen Adenauer memleketinde önce diğer partilerin, sonra da atom âlimlerinin muhalefeti ile karşılanmıştı. Bundan başka Rusya da Alman hükümetinin atom silâhları karşısındaki tutumunu beğenmediğini gösteren hareketler yapmaktan kaçınmamış, hattâ Bonn hükümetine, geçen ay, Almanyanın bir atom üssü haline getirilmesini protesto eden bir de nota vermişti.

Bütün bunların yanında, Adenauer'in Atlantiğin ötesine geçerken önümüzdeki Eylûl ayında yapılacak seçimleri düşündüğüne de şüphe yoktu. Hattâ muhaliflerin söylediklerine bakılırsa, Adenauer'in bu ziyareti doğrudan doğruya ve sadece bu mesele ile ilgiliydi ve bir propagandadan başka bir şey değildi. Bu oldukça aşırı bir iddia idi. ama, tamamen hakikate aykırı olduğu da söylenemezdi. Adenauer siyasetini Batı ile işbirliği ve Amerikan dostluğu üzerine kurmuştu. Seçimlere birkaç ay kala Alman-Amerikan dostluk ve dayanışmasının sağlam temellere istinat etmekte olduğunun bir kere daha ilân edilmesi, ihtiyar Başbakanın durumunu oldukça kuvvetlendirecekti.

KADIN

Kadınlar Birliğinde önlük dersi

Hem ziyaret, hem ticaret...

Ev

Önlüklü hanımlar

Sara Erik Türk Kadınlar Birliğinin lokaline girdiği zaman, kendisini sabırsızlıkla bekleyen hanımlarla karşılaştı. O gün ev Ekonomisi Klübünün dikiş kolu bir toplantı tertip etmişti. Günün mevzuu "Mutfak Önlüğü" idi. Sara Erik, önlüğün ehemmiyetini belirtecek ve cici, zarif önlük modelleri göstererek, patron çıkartacaktı. Böylece hanımlar çaylarını içerken, bir saat içinde güzel bir önlüğe de sahip olacaklardı.

Dikiş dersinin nazariyattan ziyade tatbikata ehemmiyet vermesi lâzımdı. Bunun için fazla söze ihtiyaç yoktu. Derhal masalar birleştirildi, paketler açıldı ve kocoman makaslar, renk renk basmalar, makaralar, iğneler ortaya çıktı. Kısacası herzamun tertipli ve temiz olan lokal, birkaç dakika içinde karışık bir atölyeye döndü. Şimdi artık herkes, "hoca"nın harekete geçmesini bekliyordu. Sara Erik çantasını açtı, içinden dikilmiş minimini bir önlük modeli çıkardı. Eşantiyon elden ele dolaşıyordu ki Sara Erik, sürprizli çantadan bir başkasını, daha bir başkasını çıkardı.. Hanımlar hayret sesleri çıkararak eşantiyon önlükleri önlerine tutuyor, bir türlü birisinde karar kılamıyorlardı. Önlük te olsa, model seçmek kadınlar için daima zamana bağlı bir işti. Nihayet eşantiyonlardan bir tanesi hem zarif, hem de en kolay model olarak birinciliği kazandı. Bir metre basmaya iki makas darbesi vurularak biçki işi bitiriliyordu. Halbuki önlüğün bitmişi hakikaten "marifetli" bir hal arzediyordu. Bu güzel önlüğün dikişi ise 15-20 dakikalık işti.

Eşantiyonlar içinde çok alâka çeken bir önlük te iki fiyonklu bir modeldi. Bunun da duruşu aslından çok daha marifetliydi. Patron çıkınca mesele kendi kendine çözülüyordu. Bu fiyonklu önlük Sara Erik'in evde giyindiği önlüğün ta kendisiydi.

"— Kocamın bende en çok sevdiği kıyafet, işte bu önlüktür" diyen Sara Erik bir an gülümsedi ve ilâve etti:

"— Çünkü beni bu kıyafetle görünce mutfakta olduğumu anlar ve sevinir".

Klüp üyelerinden bir hanım, bu sözleri çok düşündürücü bulmuştu:

"— Ne dersiniz, dedi. Galiba hangi yollarda parlarsak parlıyalım, gene de erkeklerin kalbine mutfak yolundan gitmek mecburiyetindeyiz!"

Önlük edebiyatı

Hakikaten mutfak önlüğü, belki de kadınlığı en iyi şekilde temsil eden bir kıyafetti.. O son senelerde, bilhassa Amerikada, âdeta moda şubesine dahil olmuştu. Amerikalı kadınlar farbelalı, dantelli, işli önlüklerle misafirlerine dahi görünmekten çekinmiyorlardı.. Altı ayda bir değişen bir önlük modası, kadına iş yaparken neş'e ve ferahlık verecek şekilde binbir buluş ortaya atmaktaydı. Renkli cepli, süslü çeşit çeşit önlükler, çeşit çeşit mutfak bezleri, yepyeni bir mutfak edebiyatının doğmasına sebeb olmuştu. Kadının mutfak önluğünü yalnızca bir ihtiyaç olarak değil, süs için arada sırada değiştirmesi hem maneviyatını yükseltecek, hem de onun ince zevkli bir ev kadını olduğunu gösterecektir. Her ev kadınının hiç olmazsa üç tane mutfak önlüğü bulunmalı, bunlardan bir tanesi en şık bir elbiseyi icabında muhafaza edebilecek kadar hoş olmalıdır.

Ev vazifesi

Eşe dosta verilebilecek en pratik hediyelerden birisi de gene önlüktür. Daima hoşa gidecek ve çok işe yarıyacaktır. Zaten Ev Ekonomisi Klübü üyeleri toplantıdan ayrılırken hocalarından bu "ev vazifesini" almışlardı. Herkes öğrendiğini evinde tatbik edip bir arkadaşına önlük hediye edecekti..

Üyeler Türk Kadınlar Birliğini terkederken paketlerinde birer tane cici önlük vardı. Faydalı bir saat geçirmiş olmanın sevinci içindeydiler. Hem de doğrusu çok kârlı bir iş yapmışlardı. 135 kuruşa satılan basmaların bir metresi bu işe yetişmişti. En çok sükse yapan kırmızı-beyaz kareli desenli basmalar olmuştu.

Dernekler

Başarılı bir sergi

Ankarada faaliyet gösteren birçok dernekler yaz tatiline giriyorlardı. Bunlardan bir tanesi de Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği idi. Fakat istirahate çekilmeden önce, bütün kollar çalışmalarının semerelerini göstermişlerdi. Şimdi sıra sanat kolundaydı. Bütün sene Türk ve Amerikalı hanımlar buluşmuş, birbirlerine kendi memleketlerine has sanatları tanıtmaya, öğretmeğe çalışmışlardı. Netice 25 Mayısta Türk-Amerikan Derneğinde açılacak bir sergide kendisini gösterecekti.

Nihayet 25 Mayıs geldi çattı.. Sanatkâr hanımlar eserlerini yağmurdan muhafaza etmeğe çalışarak, Mithatpaşa caddesi 35 numaralı binaya getirdiler; itina ile yerlerine yerleştirdiler. Yalnız eser taşıyanlar sâfi kadınlar değildi. Bu sergiye sanatkâr hanımların sanatkâr kocaları da iştirak etmişlerdi. Sebep gayet basitti: İlhamı veren kadın değil miydi? Şu halde erkeğin verdiği her eserde onun payı vardı.

Sergi saat 4'de bir kokteyl partiyle açıldı. Ankara Valisi ve Amerikan sefiri davetliler arasındaydılar. Zaten sergide, Amerikan sefirinin zevcesi Wilhemina Warren'in de bir eseri vardı. Bu el tezgâhında dokunmuş güzel bir küçük çiçekli halıydı ve uzaktan göz alıyordu. Mrs. Warren bu halıyı altı ayda dokuduğunu söylüyordu. Sergide, Türklerin en çok alâkasını çeken bu tip halılar oldu. Bunlardan bir tanesini Mrs. Erig Stvenson, diğerini Mrs. Rouvena Adamson yapmıştı. Mrs. Adamson Amerikan Haberler Merkezi Umum Müdür Muavininin karısıydı. Halısına Türk efelerini resmetmişti. Hasan Kaptanın dernek için çizdiği yılbaşı kartını model olarak almıştı. Adamson ailesinin sanatsever olduğu muhakkaktı. Çünkü Keith Adamson da sergiye alçıdan yaptığı bebek başları ile iştirak etmişti. Hattâ küçük kızları Aprilın bile bir eseri vardı. Fosillerden kadın kilpeleri yapmıştı. Fosilleri ailenin on yaşlarındaki erkek çocuğu bir pazar gezintisinde gölbaşında bulmuştu.

Sergiyi çok zenginleştiren bir köşe de Mrs. Cile Euler'in seramik köşesiydi. Mrs. Euler zaten bütün sene bir çok faaliyet kollarında canla başla çalışmıştı. Güler yüzlülüğü ve Türk dostluğu ile tanınmıştı. Amerikadaki annesinin eseri olan porselen tabak takımı ise onun ne derece sanata düş-

Küçük Zevkler

Jale CANDAN

Muhakkak olan bir şey varsa, küçük dertlerin, insan ömrünü tedricen verilen bir gelir gibi, yavaş yavaş tahrip ettiğidir. Felâketler kaderin insanlara bazan reva gördüğü büyük dertler, unutulmasa da, "zaman"la yavaş yavaş hafiflediği halde alınganlık, geçimsizlik, kıskançlık, vehim şeklinde tezahür eden bir "dertlenme merakı" bir kere insanın yakasına yapıştı mı artık kolay, kolay rahat vermez. Öyle zannediyorum ki "küçük dertler"in panzehiri "küçük zevkler" dir. Bazan, bilhassa biz kadınlar, hayatta kendimize has hiç bir zevkimiz, hiçbir hususi kaprisimiz olmadığını söyliyerek, bununla âdeta iftihar ederiz. Yalnızca başkalarını düşünerek yaşadığımızı zannettiğimiz halde, bu başkalarını kâfi derecede mesut edemediğimizi de görürüz. Çünkü ölçüyü kaçırmamak şartıyla, her insanın muvazenesini bilebilmesi için, kendisine has küçük kaprisleri olmalıdır. Küçük zevkler gündelik hayata bir mâna verir, insanın içini ısıtır, yaşama zevkini arttırır. Bunun muhite tesir edeceği muhakkaktır. Sabahın kör saatinden akşamın geç vakitlerine kadar bir ekmek parası için didinen kimseye bazan içtiği sigarayı fazla görürüz. Halbuki ona soralım; sigarasını yakıp, dumanını seyrederken neler hissetmektedir? En can sıkıcı işi yaparken, duyduğu şevk, belki de biraz sonra hakedeceği sigarayı düşünmesinden ileri gelmektedir. İşini gücünü ancak toparlayabilen, çok fazla yüklü bir ev kadını için küçük balkonunda binbir müşkilâtla yetiştirdiği çiçekleri, bahçesindeki tavukları, gün aşırı yıkadığı köpeği veya hiçbir zaman ciğersiz bırakmadığı sevgili kediyi bir fuzuli meşgale telâkki ettiğimiz de vâkidir. Ama o çiçeklerini sulamaya giderken, bahçedeki kümesi temizlerken, hatta kedisiyle köpeği ile dertlenirken dinlenir.

Bir arkadaşım var, ev dekorasyonuna meraklı.. Bütçesi fazla müsait olmadığı halde, her ay muhakkak evinin bir köşesine yeni birşeyler alır. Bazıları belki bunu bir kapris telâkki ederler. Fakat arkadaşım için bu bir mesut olma vesilesidir: Sabahları gözlerini açar açmaz yeni tanzim ettiği köşeye koşar, bulaşık yıkarken yeni projeler kurar, kocasının gömleklerini kolalarken, beş dakika için ütüyü prizden çıkarır, bir kanapeye uzanır, evini zevkle seyrederek dinlenirdi. Bir başka arkadaşım tezyini resme meraklıdır. Herhangi bir şeye canı sıkıldı mı, işi gücü bırakır, kaleme, kâğıda sarılır ve eski Türk motiflerini canlandırırken dünyayı unutur.

Küçük zevkimiz hazan bir çiçektir, bazan bir köpek, bazan yeni bir şapka, bazan bir fincan kahve, bazan güzel bir ev, at, araba, bazan yalnızca ramazanda pide.. Onu elde etmek için bazan daha çok çalışmak daha çok yorulmak da icap edebilir. Fakat ne tuhaftır ki, bu fazla çalışma bile insanı dinlendirir.

kün bir aileye mensup olduğunu ifade ediyordu.

Amerikalılara has birşey de sulu boya ile yapılmış ince çizgili, çok dekoratif tablolardı ve Helen Hopper bu tablolarda bilhassa muvaffak olmuştu. Birçok Amerikalı imza taşıyan tablolar ekseriya Türk tiplerini, Türk manzaralarını canlandırmıştı.

Salondaki orta masada göz alan birkaç eser vardı: Hakkı İzzetin kuş şeklindeki vazosu ve testisi, Nevide Gökaydının çeşmibülbülü, gene Nevide Gökaydının Hitit motifli nefis bakır tabağı... Bu tabağı kendisi dövmüş, kendisi şekillendirmişti ve Amerikalıların en çok hoşlandıkları parçalardan biri de bu bakır tabak oldu.

Amerikalıların da, Türklerin de zevkle seyrettikleri birçok eserlerin altında Selva Tamkan imzası vardı. Selva Tamkan Türk-Amerikan dostluğunu, Ay - yıldızı Hürriyet Abidesi ile birleştirerek ifade eden ve en güzel arma müsabakasını kazanan üye idi. Sergide çok güzel bir duvar tabağı, tezhip ve yazı işleri, Türk motifleriyle süslenmiş kâseleri vardı.

İnsan bu sergiyi gezince, sanatın belki de sari olduğunu düşünebilirdi. Selva Tamkanın yanında işte Muazzez Tamkan fayans üzerine çizdiği çini motifleri, nü resmi, Türk tipi çalışmaları ile nazarı dikkati celbediyordu.

Ayten Gürelinin çiçekleri, işleme örtüleri, Münevver Fıratlının file işleri, bir Amerikalı üyenin tahtadan yapılmış biblolar, halı tipi yastıklar, iğne ile işlenmiş küçük sandalye kapları, bir bebek hırkası alâka uyandırıyordu.

Sanatkâr bir çift Nazmiye Nigâr ile Metin Nigârdı. Nazmiye Nigârın minyatürleri, kocasının da "Mevlevi", "Ayasofya". "Anne ve çocuğu" isimli tabloları hoşa gidiyordu. Daha birçok tablolar arasında Aytekin Kayamanınkiler bilhassa büyük takdir kazanmıştı. "Âşık Veysel" serginin en güzel tablosu olarak mütemadiyen kendisinden bahsettirdi.

Saat 6'dan sonra, sergi yavaş yavaş tenhalaştı. Derneğin sanat kolu muhakkak ki boş oturmamıştı. Hâlâ da çalışanlar vardı. Mrs. Adamson halısının bitmeyen bir kaç köşesini tamamlarken tezgâhın mekanizmasını da izah ediyordu. Bu tezgâhta halı dokunmasını seyretmek o kadar kolaydı ki...

Moda

Hasıra hücum

Yaza en çok yakışan birşey de, şüphesiz hasırdır. Hasır hafiftir, serinletici bir manzarası vardır, zariftir, şıktır ve.. daima ucuzdur. Hasırın en çok kıymetlendirildiği yer İtalya olmuştur. Fakat bugün dünyanın her tarafında hasır en güzel şekillerde işlenmeye başlanmıştır. Bu mevsim başından beri Parisin en şık moda mağazaları hasırla akla gelmez giyim eşyaları yapmakta âdeta birbirleriyle yarış etmişlerdir. Hasır kemerler, elâstikiyet kazanacak kadar terakki etmisler, bir birine eş hasır şapka ve çantalar kadın için adeta vazgeçilmez bir yaz aksesuarı olmuştur. Plâjda, yürüyüşte, kır gezintilerinde elzem telâkki edilen bu şapka-çanta takımını hasırdan yapılmış çok rahat balerin papuçlar tamamlamaktadır. Balerin papuçların taban kısmı çok dayanıklı köseleden yapılmış, üstü rafia ile işlenmiştir.

Fakat bu yaz hasır yalnız hafif saatlerin hafif ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmamıştır. Akşamın en şık saatlerini hasır şapkalar, hasırdan yapılmış ince zarif çantalar karşılamaktadır.

Bir hasır şapka
Hem de gece için!

K İ T A P L A R

ZİYAYA MEKTUPLAR

(Cahit Sıtkı Tarancının Mektupları. Varlık Yayınları. Ekin Basımevi, İstanbul - 1957. 208 sayfa. 200 kuruş)

Nedense memleketimizde mektup edebiyatının kıymeti pek bilinmez. Sanatkârların yazdıkları mektuplardan derlenmiş kitaplar ise hemen hemen hiç yok gibidir.

Varlık Yayınevi bugüne kadar edebiyat ve sanat dünyamıza olduğu kadar, kitapçılık dünyamıza da unutulmıyacak yenilikler, canlılıklar getirmiş bir yayınevidir. İşte bu sefer, Varlık Yayınları arasında çıkan "Ziyaya Mektuplar" adındaki kitap edebiyatımızdaki yeni bir boşluğu doldurmak için atılmış pek yerinde bir adım olmuştur.

"Ziyaya Mektuplar" ikisi de bu yıl rahmete kavuşmuş iki şairin eseridir. Galatasaray Lisesinden beri devam eden bir arkadaşlığın, bir dostluğun safhalarını, derinliğini öğreten bu mektuplar 1920 yılından 1946 yılına kadar şair Cahit Sıtkı Tarancının şair Ziya Osman Sabaya gönderdiği 57 mektuptur. Cahit Sıtkının ölümü üzerine Ziya Osman Saba kendisine gönderilmiş olan bu 57 mektubu teker teker tasnif etmiş bunların başına geniş bir anma yazısı ilâve etmiş ve basılmak üzere Varlık Yayınevine teslim etmiş. Gel gelelim ecel Ziya Osmana bu mektupları basılmış halde görmek fırsatını vermemiştir. İşte Varlık Yayınevi bu kitapçığı yayınlamakla bir taşla bir kaç kuş birden vurmuş oluyor. Herşeyden önce edebiyatımızda yeni bir çığır daha açıyor. Sanatçı mektuplarının toplanmasının ehemmiyetini göz önüne koyuyor.Sonra da gerek Cahit Sıtkı, gerek Ziya Osmanın hatıralarının bir defa daha anılmasına vesile veriyor. Edebiyat tarihleri için ise eşsiz bir vesika hazırlamış oluyor.

"Ziyaya Mektuplar" adlı kitapta yer alan 57 mektup Cahit Sıtkı Tarancı tarafından 1920 ile 1946 yılları arasındaki 26 yıllık süre içinde Cahit Sıtkı'nın bulunduğu muhtelif yerlerden yazılmış, yollanmış. Diyarbakırdan, Beşiktaştan, Paristen, Londan, Burhaniyeden, Ilıcadan Ankaradan gönderilmiş mektuplar.. Bu mektuplardan iki şairin de biyografilerini, sanatkâr şahsiyetlerini, edebiyatımızın bu yıllar içinde gelişen çeşitli meseleleri hakkındaki görüşlerini, bu iki şairin şiirlerini yazış şartlarını takip etmek mümkün.

Batıda sanatçıların birbirlerine gönderdikleri mektupların toplanması eskiden beri âdettir. "Ziyaya Mektuplar" ise bizde bu yolda atılmış ilk adım olarak takdirle yad edilebilir. Temenniye şayandır ki bundan böyle bu tip mektupların kitap halinde neşri işi hız kazanır da meselâ Ziya Osman'ın da Cahit Sıtkı'ya yazdığı mektupları, meselâ Sait Faikin, meselâ Orhan Veli'nin mektuplarını toplanmış, tasnif edilmiş şekilde, bir kitap halinde yayınlanmış olarak görmek mümkün olur.

BİR ODADA ÜÇ AYNA

(Sabahattin Kudret Aksal'ın piyesi. Yenilik Yayınları: 25, Yenilik Basımevi, İstanbul - 1956. 128 sayfa, 150 kuruş)

Sabahattin Kudret Aksal edebiyatımızda daha çok bir şair olarak isim yapmış, modern Türk şiirine öncülük etmiş kişilerden biridir. Sabahattin Kudret şairdir ama o da bir çok şair gibi sonradan yalnızca şiirle iktifa etmeyip edebiyatın türlü dallarında kalem oynatmağa başlamıştır. 1938 yılından, yani 18 yaşından beri yazı hayatının içinde bulunan Sabahattin Kudret Aksal, ilk şiir kitabı olan "Şarkılı Kahve" den bu yana "Gün Işığı" adlı bir şiir kitabı "Şakacı" adında bir piyes ve "Gazoz Ağacı" ile "Yaralı Hayvan" adlı iki hikâye kitabı yayınlamıştır. "Bir Odada Üç Ayna" adlı piyesi şairin altıncı kitabı ve ikinci piyesidir. İyi bir şair olan Sabahattin Kudret şiir harici çalışmalarında da başarıya ulaşan bir insan olsa gerek.. Zira memleketimizde sayıları bir hayli kabarık olan hikâyeciler arasında açılan bir yarışmada, "Sait Faik Hikâye Armağanı" yarışmasında bir çok hikâyeciden daha çok puan toplıyarak birincilik almış ve "Gazoz Ağacı" adlı hikâye kitabı Sait Faik Hikâve armağamna lâyık görülmüştür. Hikâyede olduğu kadar piyes sahasında da başarıya ulaşan yazar daha 1938 yılında yazdığı ve kitap halinde yayınlanmamış olan "Evin Üstündeki Bulut" adlı piyesini İstanbul Şehir Tiyatrosunda oynatmağa muvaffak olmuştu. 1948 de temsil edilen bu piyesini 1950 de Ankara Devlet Tiyatrosunda daha sonra da İstanbul Şehir ve Gençlik Tiyatrolarında temsil edilen "Şakacı" piyesi takip etmişti. Ama Sabahattin Kudret yalnız hikâye, tiyatro ve şiirle de iktifa etmemiş, çeşitli gazetelerde, mecmualarda tiyatro yazıları, denemeler ve tenkitler de yazmıştır.

Sabahattin Kudretin son eseri olan "Bir Odada Üç Ayna" adlı piyesi üç perdelik ve altı bölümlük, 124 sayfayı dolduran, 18 kişinin rol aldığı bir oyundur. Mevzu gayet sade ve aksiyon bakımından da bir hayli durgundur.

Yeni evli bir karı koca ev aramaktadırlar. Bir emlâk komisyoncusu bunları kiralık bir eve getirmiştir. Birinci perdede bu karıkoca ile komisyoncunun konuşmalarına şahit olunur. Kadın evi bir türlü beğenmemekte, türlü itirazlar ileri sürmektedir. Kocası olan genç ise evi beğenmiştir ve karısını ikna etmeğe çalışır. Nihayet kadının bütün itirazlarının ufak tefek kaprisler olduğu anlaşılır ve ev tutulur, taşınılır. Sabahattin Kudret Aksal bu perdedeki aşırı yeknesaklığı bir parça renklendirebilmek için olacak, karı koca ve komisyoncu arasındaki beylik muhavereler dışında oyununa üç kişiyi daha ithal etmiş. Bunlar da bu tutulan evin ölmüş ilk sahibi ile daha sonraki iki kiracısının ruhlarıdır ve bu ruhlar evin içinde gezinip durmakta yeni kiracıların yaptıkları münakaşalara seyirci kalmakta ve sanki yaşayan insanlarmış gibi onların türlü hareket ve sözlerine karşı aksülâmeller göstermektedirler.

İkinci perdede mekân gene aynı odadır. Ama aradan 20 küsur yıl geçmiştir. Genç karı koca ihtiyarlamışlar, bir kız bir de oğlan çocukları olmuştur. Kız nişanlıdır ve nişanlısı ile nikâhlamp başka bir şehre gidecekler-dir. Ama anne kızının evinden kopup gitmesinin üzüntüsü içindedir. Kız ise yeni bir yuva kurmanın sevinci içinde.. Baba ise ikisinin arasında bir tarafı tutamayan, iki tarafın da gönlünü yapmağa çalışan mütereddit bir rolde. Nihayet kız evlenir ve gider.

Üçüncü perdede aradan gene bir dört yıl geçmiş, baba iyiden iyiye ihtiyarlamış ve hastalanmıştır. Oğul evde babanın yerini almaktadır. Babanın artık son günleri gelmiştir. Ana oğul, evin erkeğinin başını beklemekte ve bir taraftan da babalarının hastalığı haberini telgrafla bildirdikleri kızın, baba yuvasına gelişini beklemektediler. Derken kız çıkagelir. Babasının odasına koştuğunda baba çoktan son nefesini vermiştir. Artık bundan sonra ölüm gaileleri başlar. Kız annesini de alıp kocasının yanına dönecektir. Oğul ise tek odalı bir eve çıkıp bir müddet daha bu şehirde kalacaktır. Eşyalar satılır. Evden ayrılış ağlamaklı bir hava içinde cereyan eder. Son sahnede ev boşalmış, ilk sahnedeki üç ruhun yanına dördüncü bir ruh olarak baba da katılmıştır. Eve ise kiracı olarak yeni bir genç çift gelmiştir.

Mevzuunu burada kısaca naklettiğimiz piyesin, görüldüğü gibi hiç bir hususiyeti yok.. Hatta bu mevzua sıkıcı demek bile mümkün. Piyes yazarı olarak Sabahattin Kudret eserine seyircinin ve hele okuyucunun alâkasını çekecek hiç ama, hiç bir şey koymamıştır. Bu piyesin sahnede temsili nasıl olur, bilinemez.

Sabahattin Kudret'in "Bir Odada Üç Ayna" adlı bu piyesinde takdir edilebilecek tek yön olsa olsa dilidir. Türkçe, büyük bir titizlik içinde, ustaca kullanılmış.

C E M İ Y E T

Ecel bu sırada tırpanını daha çok edebiyat sahasında sallıyor. Geçen hafta da **İbnülemin Mahmut Kemal** vefat etti. Üstad nev'i şahsına münhasır bir tip, değerli bir fikir ve ilim adamıydı. Geriye yığınla eserden başka uzun zaman tekrarlanacak ince nükteler ve iğneli sözler bıraktı.

★

İskender **Fikret Akdora**'nın "İnsanlar Arasında" isimli şiir kitabı mahzurlu görülerek, toplattırıldı. "Hayvanlar Âleminde" kitabının satışına devam olunmaktadır.

★

İstanbul Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi savcılığın teklifiyle **Berbat Süleyman**'ın duruşmadaki hareketlerini "umumî efkârı müheyyiç" görerek bundan sonra duruşma safahatının neşrini menetti. Umumî efkârımızı tehyiç edecek başka da herhangi bir husus olmadığından, bu tedbir sayesinde halkın tam huzur ve sükûna kavuşacağı muhakkak addedilmektedir.

★

Amerikanın meşhur Look mecmuası sahibi **Gardner Cowles** Hindistandan İstanbula geldi ve Kıbrıs meselesine dair fikri sorulunca şu beyanatı verdi: "Amerikan efkârı İngiltere'nin Kıbrıs meselesini halletmesini candan arzulamaktadır. Fakat İngiltere bu işi kısa zamanda başaramadığı takdirde, Amerikan halkının ekseriyeti Kıbrısın 10 ilâ 15 yıl için NATO idaresine verilmesine taraftardır. O müddetin sonunda da plebisit yapılır".

Gardner Cowles
Amerikalı aklı!

İstanbulun Kalamış semtinde, Deli Fuat Paşanın köşkünde, evin adına lâyık bir hâdise oldu ve son siyasî kanunlarımızın trajikomik neticelerine yeni bir misal teşkil etti. Sosyete hanımlarından mürekkep Çocuk Dostları Derneği bu köşkü yazlık

AKİS'in Yazı Müsabakası

Okuyuculardan gördüğü alâkaya ufak bir mukabelede bulunmak isteyen AKİS, bir yazı müsabakası tertiplemiştir

Müsabakanın şartları şudur:

1 — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 eb'adındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülenler AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P.K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

çocuk yuvası yapmış ve açılışını tesid için bir piknik tertiplemişti. Fakat açılış günü tam vaktinde gelen davetliler kapının nahiye müdürü ile sivil ve resmî polis memurları tarafından tutulduğunu görerek sarsıldılar. Meğer bu kuzu çevirmeli piknik vilâyetçe toplantı addedilmiş ve önceden gerekli formaliteler yapılmadığı için menolunmuştu. Hanımların rejime bu derece tehlikeli sayıldıklarını öğrenmekten mütevellit hayretleri geçince derneğin kurucularından **Süreyya Ağaoğlu** yanına **Zübeyde Aktay** ve **Emine Abaoğlu**nu alarak bir arabaya atlayıp ortadan kayboldu. Bir saat müddetle davetliler ve memurlar karşılıklı bakışarak beklediler. Neden sonra yeni gelen Süreyya Ağaoğlu, Valinin kalem mahsus müdürü **Nabi Up** vasıtasiyle o sırada Yalovada bulunan **Fahrettin Kerim Gökay** ile temasa geçtiğini ve bir hayli uğraşarak gerekli izni koparabildiğini anlattı. Bundan sonra piknik icra olundu. Bereket versin kuzunun çevrilip yenmesine nahiye müdürü de iştirak nezaketini gösterdi de, bu tehlikeli toplantı da rejimi sarsacak hiçbir şey geçmediğine alâkalıların emniyet getirmesine imkân hasıl oldu.

Renate Forsyth
Yere bakan...

★

İstanbul gazetelerinin 2 No. lu sevgilisi **Renate Forsyth** - 1 No. lusu **Berbat Süleyman**dır - bu haftanın başında hudut dışı edildi ve geride bir yığın yüreği yanık hayran bıraktı. Bu yüreği yanıkların başında, şüphesiz, Alman güzelinin avukatı **Orhan Sadi Kavur** var. Zira muhterem avukat güzel müvekkilesinden 3.000 lira tutan vekâlet ücretini tahsil edememiştir.

★

Paristen bildirildiğine göre Yakın Doğu memleketlerine yapmış olduğu uzun bir tetkik seyahatından dönen tanınmış bir Fransız doktoru, tesbih çekmenin sinirleri yatıştırdığını birçok hâdiselerle tesbit ettiğini açıklamıştır. Bu ilmî hakikatin anlaşılmasından sonra en kısa zamanda memleketimizde modern bir tesbih fabrikasının kurulmasını beklemek hepimizin hakkıdır.

MUSİKİ

Plâklar

İyi bir başlangıç

İlhan Usmanbaş: Yaylı Kuartet (1947); Jerome Rosen: Yaylı Kuartet. Çalan: "New Music" Kuarteti. (Epic LC 3333, Fiyatı 3 dolar 98 sent).

Uzun çalan plâk üstündeki ilk Türk eseri, İlhan Usmanbaş'ın Yaylı Kuarteti, geçenlerde Amerikada, Columbia firmasına bağlı Epic marka tarafından yayınlandı. Fromm Musiki Vakfı tarafından seçilen ve mükâfat kazanan yedi bestekârın musikisini ihtiva eden dört plâklık bir seri arasında piyasaya çıkarılan Usmanbaş Kuarteti, bugüne kadar Türkiyede hiç çalınmamıştı. Bu plâğa, Türk musikiseverleri arasında ancak, Amerikadan plâk getirtmenin yolunu bulanlar sahip olabileceklerdir. Bilindiği gibi memleketimizde son derece düşük kaliteli yerli 78 devir plâklardan başka plâk satılmamakta, Maliye Bakanlığı bu son derece ehemmiyetli kültür vasıtasının ithaline engel olmakta, plâğı hemen hemen eroinle bir tutmaktadır.

Bu kuartet, 25 yaşındaki bir gencin eseridir. Plâğın arka kapağındaki izah notlarında belirtildiği gibi İlhan Usmanbaş kuartetini 1947 yılında, henüz Ankara Devlet Konservatuvarında öğrenciyken, oda musikisi vazifesi olarak yazmıştı. Zaten Usmanbaşın bugüne kadar gerek memleketimizde, gerek dışarda çalınan hemen hemen bütün eserleri, öğrencilik çağına aittir. Fakat, ötekiler gibi, Yaylı Kuarteti de, değil bir öğrencinin, ustalığın zirvesine varmış bir bestekârın keleminden çıkmış olduğunu her muvmanında, her ölçüsünde dinleyiciye ihsas etmektedir. Dört muvmandan meydana gelen kuartetin üçüncü ve dördüncü kısımlarında, Bartok ve Hindemith tesirleri yer almıştır. Fakat Usmanbaşın bu tesirleri şuurlu olarak seçtiği ve şahsiyetinin ortaya konması için bir vasıta addettiği anlaşılmaktadır. Varyasyonlardan müteşekkil son muvmanda genç bestekârın bugünkü görüşlerine aykırı bir davranış görülmektedir: Usmanbaş bu kısımda Türk folklorundan mülhemdir. Fakat folklor malzemesini en doğru yolda, Bartok yolunda kullanmıştır. İzah notları bestekârın aynı kısımda Matisse'in altı yedi eserinden de mülhem olduğunu belirtiyor. İkinci muvman, bu kısmı baştan sona kateden kesik refakatli solo hattıyla, hiçbir "cephe"ye bağlanabilecek bir musiki değildi ve Usmanbaşın şahsiyetinin en saf ifadesini bulduğu bir kısımdır. İlk muvman için de aynı şeyi söylemek mümkünse de bu kısım, girift polifonik yazısıyla, dinleyiciye Bach'ı hatırlatabilir.

Eserin, çalındığında bir mâna ifade etmesi en güç muvmanı da bu ilk kısımdır. İcracı gruptan bilhassa

İlhan Usmanbaş'ın plâğının kapağı

"Uzun çalan"larda ilk Türk bestecisi

cümleleme ve nüans idrakı isteyen bu kısmı mânalı, tesirli bir musiki haline getiren, Amerikanın ileri gelen oda musikisi topluluklarından New Music String Quartet'in - Broadus Erle, Matthew Raimondi, Walter Trampler, A. Parisot- olağan üstü icrası bilhassa övülmeğe değer. Eserin bütününü büyük bir plastik güzellikle çalan bu topluluk, plâğın başarısının başlıca amillerindendir. Plâğın bir hususiyeti de ses kaydının, "high fidelity" mefhumunun bir tarifi sayılabilecek tabiilikle ve sadakatle yapılmış olmasıdır. Belki de lüzumundan fazla sadakatle; çünkü çalanların çıkardıkları hafif gürültüler -sayfa çevirme sesi, yay hışırtısı, nefes sesi- bile işitilebilmektedir. Verdiği "realist" sesle bu plâk iyi bir fonografta çalındığında, dinleyiciye icrayı sanki bir konserde, canlı olarak dinliyormuş intibaını sağlamaktadır.

Aynı ses ve icra vasıfları, Jerome Rosen'in kuartetini de değerlendirmektedir. Usmanbaş'la aynı yılda doğmuş olan Rosen (1921) Roger Sessions ve Darius Milhaud'nun öğrencisidir. Halen California Üniversitesinde öğretmenlik yapmaktadır. Birinci Yaylı Kuartetinin siklet merkezi, eserin en güzel kısmı sayılabilecek olan ilk muvmandır. Sonraki muvmanlarda, alâka çekiciliğini azcok kaybetmekle beraber gene de zevkle dinlenen bir eserdir. Rosen bu eserinde ananevî biçimlerle Bartok tesirini birleştirmiş, renkli, sürprizli, fakat kesin olarak Bartok yolunda görülebilmek için fazla yumuşak ve "nazik" bir eser meydana getirmiştir.

Plâğın arka kapağındaki izah notlarında, Virgil Thommson ve Albert Goldberg gibi ünlü münekkitlerin Usmanbaş hakkındaki öğücü sözlerine de yer verilmiştir.

Sanatkârlar

Bir piyanist

Ankara Radyosunun, "özel program"ların ve alaturka konserlerin inhisarına bırakılmış No. 1 Stüdyosu geçen Pazar akşamı nihayet ciddî bir konsere sahne oluyordu. Amerikalı Piyanist Daniel Ericourt o akşam, basılı programıyla, on dakikalık fasılasıyla, ek parçalarıyla, alkışlarıyla tam bir resital verdi. Konser yayına çıkarılmadı; fakat bilâhare yayınlanmak üzere şerit üzerinde zapt edildi.

Bu piyanisti evvelki hafta Amerikan Büyük Elçiliğinde yahut Konservatuvardaki resitallerinde dinleyip de hakkında hiç de müsbet bir intiba edinememiş olanlar, radyo konserinde biraz daha iyimser olabilme fırsatını buldular. Daniel Ericourt'un iyi işlenmiş bir tekniği vardı; zaman zaman çalışına okşayıcı bir hafiflik verebildiği, hele Debussy ve Ravel gibi renk isteyen bestekârlara bu unsuru bol bol sağladığı oluyordu. Fakat bu gibi vasıfların arkasındaki müzikal düşünüşün boşluğu, piyanistin teknikçiliği ile tefsirciliği arasındaki uçurum, birçok dinleyiciyi

rahatsız etmekten geri kalmıyordu.

Daniel Ericourt çok kere, aşırı kuvvetle çalan bir piyanistti. Anlaşılan Mr. Ericourt, kudret ile kuvveti bir birine karıştırıyordu. Genel olarak tuşe kontrolundaki zaaftan ve pedalın kötü kullanılmasından doğan bu kaba kuvvet, Liszt'in konseri açan "Bir Bach Temi Üzerine Varyasyonlar"ında bilhassa rahatsız edici dereceye yükseliyordu. Gerçi Mozart'ın La Maiör Sonatında parmakları hafifledi. Fakat bu sefer de süslemelerde tempoyu geciktirişi ve bu gecikmenin sol el müstakar tempoyu devam ettirirken oluşu ortaya. Mozart stiline tamamen aykırı ve Chopin rubato'sunu andıran bir netice çıkarıyordu. Buna mukabil Chopin'in Si Bemol Minör Sonatını dalgın bir dinleyici - bu sonatı çok iyi bilse dahi - tanımıyabilirdi. Çünkü piyanist, tempoları devamlı olarak aksatıyor, temleri, motifleri altüst ediyor, esas çizgileri refakat unsurlarıyla örtüyor-, eserin biçimini müsamaha hudutlarının ötesinde tahrif ediyordu. O kaba kuvvet Cenaze Marşı kısmına da musallat oldu; zaten ifade bakımından bu kısmın çalınışı, samimi bir hüzün yerine ancak, sırf kendini etrafa göstermek için cenaze merasimlerine giden birinin ruh halini anlatabilirdi. Bu eserin en iyi icra edilen kısmı son muvman -piyanistlerin baş derdi o kısa presto- oldu ki bubüyük bir başarı sayılabilir.

Daniel Ericourt'un hacımlı ses merakının ve kuvvetli kollarının, Debussy'nin "Cathédrale Engloutie"sinin orta kısmında bilhassa işe yaraması beklenirdi. Fakat hayaller boşa çıktı. Piyanist, dinleyicinin tüylerini ürpertmesi gereken o ses yükselişini başaramadığı gibi söz konusu kısma gelince birdenbire gevşeyiverdi.

Daniel Ericourt

Bir çift pazu

T İ Y A T R O

Devlet Tiyatrosu

Mevsimin blânçosu

Devlet Tiyatrosu 1 Haziran 1957 tarihinden -yani bu günden- itibaren dört aylık resmi tatiline girmiş bulunmaktadır. Bu gece Fethiye felâketzedeleri yararına hususi surette verilecek temsiller bir yana, Devlet Tiyatrosu böylece bir mevsim üzerine daha -ama bu yıl pek de iftiharla diyemiyeceğiz- perdelerini 1 Ekim 1957 de açmak üzere kapamıştır. Devlet Tiyatrosu İdarecileri şimdiden, bilhassa eser seçiminde kara kara düşünmeğe başlayıp önümüzdeki mevsim için ciddî kararlar peşinde olduklarına göre, onlar dahi geçen mevsimin iftiharla yadedilecek bir mevsim olmaktan çok uzak bulunduğunu anlamış olsalar gerektir.

1956-57 tiyatro mevsiminde Devlet Tiyatrosu sahnelerinde neler oynanmış, nasıl ve hangi şartlar altında oynanmış, başarı dereceleri ne olmuştur? Bu hususları gözden geçirmenin, biten mevsim tiyatronun sadece seyirciye akseden durumu, başarı veya aksaklık sebepleri üzerinde topluca bir tahlil ve tenkit yapmanın önümüzdeki yıl hesabına faydadan uzak olmıyacağı muhakkaktır. Ancak bizzat Devlet Tiyatrosu idarecilerinin de başlarını kuma sokmaktan vazgeçip meselenin üzerine samimiyet ve tarafsızlıkla eğilmeleri, başarılarıyla nasıl öğünüyorlarsa, başarısızlıklarını da öylece dikkate alıp sebeplerini araştırmaları, önümüzdeki yıl aynı aksaklıkların tekrarlanmaması çarelerini bulmaları gerekir. Biz şahsen şu satırları okumayacaklarını, okusalar dahi ya gülüp geçeceklerini, ya kızıp küseceklerini biliyoruz. Ama biraz olsun kendimizi şarklılıktan kurtaralım. Gülüp geçmiyelim, yahut kızıp küsmiyelim. Meselelerimiz üzerinde samimiyetle duralım. Bir tiyatro topluluğu oyunlarını kendisi için oynamadığına göre dışardan gelecek seslere kulak vermesi şarttır. Şimdi bakalım: Biten mevsim Devlet Tiyatrosunun dört sahnesi bize tiyatro namına neler getirmiş, neleri getirememiş?

Küçük Tiyatro

Küçük Tiyatro 1956-57 mevsiminde sahnesini telif eserlere ayırmıştır. Perdesini Dr. Orhan Asena'nın yazdığı "Korku" isimli piyesle açmış, eseri Ragıp Haykır sahneye koymuş, başlıca rolleri Semih Sergen, Handan Uran, Umran Uzman ve Yıldırım Önal oynamışlardır. Devlet Tiyatrosu, müellifin "Vak'a herhangi bir yer ve herhangi bir zamanda geçer" kaydına rağmen eseri -sırf mahalli olmak merakından ötürü- Millî Mücadele devrine oturtmakla yazara bir suikast hazırlamış, hem yersiz ve tatsız dedikoduların çıkmasına sebep olmuş, hem de -daha mühimi- eserin beşerî yönüne ihanet etmiştir. Dr. Orhan Asena "Korku"suyla, evvelki yıl temsil edilen "Tanrılar ve İnsanlar" isimli eseri gibi gene fikir bakımından dolu, fakat tiyatro tekniği yönünden daha zayıf bir eser vermiştir. İşin içine tiyatronun suikastı ve rejinin ağır aksak temposu da karışınca "Korku" daha mevsim başında seyirciyi tatminden uzak kalmıştır. Eserin en iyi oyuncuları II nci Yüzbaşı'da Umran Uzman, Kadın'da Handan Uran ve Miralay'da Yıldırım Önal olmuşlardır. Küçük rolüne rağmen Halûk Kurdoğlu da I inci Yüzbaşı'da mevsime başarıyla başlamıştır.

Dr. Orhan Asena

Azizliğe uğrayan yazar

Küçük Tiyatroda mevsimin ikinci telif eseri olarak temsil edilen piyes bu yıl aramızdan ayrılan romancı Reşat Nuri Güntekinin "Bu Gece Başka Gece" sidir. Diğer piyesleri gibi bu piyesinde de Reşat Nuri Güntekin sadece değerli bir romancı olduğunu bir kere daha ispat etmiş, fakat tiyatroyla yakından uzaktan hiçbir ilişiği bulunmayan bir oyun meydana getirmişti. Sadece içindeki bir iki mahalli şarkı ve renk yönünden eser bir kısım seyirci tarafından sevildi. Piyesi Salih Canar sahneye koymuştu. Ne reji, ne de oyun, eserin zaaflarla dolu gidişini, belirli kaderini değiştiremedi. Piyeste rol alanların en başarılıları Pansiyoncu Nevrik'de Nermin Akagündüz ve Molla'da Muzaffer Gökmendi. "Bu Gece Başka Gece" ile de Küçük Tiyatro seyirciye beklediğini vermiş olmuyordu. Küçük Tiyatroda mevsimin 3. cü telif eseri, daha önce aynı sahne üzerinde iki eserini daha seyrettiğimiz genç müellif Turgut Özakmanın son piyesi "Tufan"dı. "Tufan"ı Saim Alpago başarıyla sahneye koymuş ve piyeste rol alanlar-

dan bilhassa Ali Algınla Coşkun Orhon alkışlanmağa hak kazanmışlardı. "Tufan" Turgut Özakmanın diğer eserlerine nazaran daha cesurca kaleme alınmış, daha beşeri ve daha Batılı bir piyesti. İşlenişteki bazı hatalarına rağmen yılın en iyi telif eseri olarak gösterilmeğe hak kazanmıştı. Zira, "Tufan"dan sonra Küçük Tiyatro'da sahneye konulan ve mevsimin son telif eseri olan "Kleopatranın Mezarı" da seyirciye beklediğini vermemişti. Küçük Tiyatroda mevsimin son eserini sahneye koyan Mahir Canova ise sanat hayatının belki de ilk ve en büyük gafını yapmış oluyordu.

Büyük Tiyatro

Büyük Tiyatro mevsime "Şairi Azam" Abdülhak Hâmitin "Finten"i ile başladı. Devlet Tiyatrosunun -maalesef yokluğunu bir türlü kabul edemediği- "klâsik tiyatro eserlerimizi" restore ederek sahneye çıkarma tutkusunun bir devamı olarak sahneye koyduğu "Finten", Ahmet Muhip Dranasın eseri sahneye yeniden tatbik etmek için gösterdiği bütün gayretlere ve hattâ başarıya rağmen tiyatro namına hiç birşey kazandırmadı. Mahir Canovanın başarılı rejisi ve bilhassa Finten'de Yıldız Akçanın üstün oyunuyla eser sadece seyredilebilir hale geldi. Gerek eserin restorasyonunda, gerekse icrada gösterilen başarıya rağmen Devlet Tiyatrosunun bir ölüyü diriltmenin kolay olmadığını, hattâ lüzumsuzluğunu herhalde anlamış bulunması gerektir. Büyük Tiyatroda mevsimin ikinci eseri olarak Richard Nash'ın "Yağmurcu"su sahneye konuldu. Eser gerek mevzuu ve fikri, işlenişteki ustalığı, gerek Mahir Canova tarafından başarıyla sahneye konuluşu, rol alanların bir bütün halinde muvaffakiyetli oyunları ve dilimize Fitnat Durusoy -bir namı müstear- tarafından tertemiz bir Türkçeyle çevrilmiş olmasından ötürü mevsimin en çok beğenilen ve tutulan eseri oldu. Her temsilde başta Müşfik Kenter olmak üzere Yıldız Akçan, Nihat Akçan, Şahap Akalın ve Çetin Köroğlu hakettikleri gibi bol bol alkış ve takdir topladılar. Yılın en fazla beğenilen eseri maalesef bir kere daha yerli bir eser değildi. "Yağmurcu"dan sonra Büyük Tiyatro'da sahneye konulan üçüncü eser, "Çöpçatan" ne yazık ki yağmurla gelen ümitleri sildi süpürdü. Thornton Wilder'in bu en zayıf eseri Cüneyt Gökçerin başarıdan uzak rejisi, birbuçuk seneden beri ilk defa sahnede görünen Melek Öktenin başrolde yerli bir çöpçatan olarak kalması, Ragıp Haykır, Şeref Gürsoy ve Mediha Gökçerin belki gayretli fakat isabetsiz oyunlarıyla Büyük Tiyatroda bu mevsim temsil edilen eserler arasında en sevilmeyeni oldu. Eserde en fazla dikkati çeken oyuncular Yalım Tolga ve İlyas Avcı idi. "Çöpçatan"ı takiben Jean Giraudoux'un "Su Kızı" mevsim kapanırken Büyük Tiyatroya biraz canlılık, biraz tiyatro getirmiş oluyordu. Eser bilhassa kendi sağlam değerinden dolayı alkışlandı. "Su Kızı" da Cüneyt Gökçer tarafından sahneye konulmuştu ve başlıca rollerde Ondine (Su kızı) Gökçen Hıdır, Tabiat Hâkimi Saim Alpago ve Hansun Cüneyt Gökçer beğenildiler.

Yıldız Akçan
Siyanet Meleği

Üçüncü Tiyatro

Üçüncü Tiyatro mevsime George Axelrod'un "Yaz Bekârı" ile başladı. Eseri sahneye Suat Taşer koymuş ve rejiye kendinden hiç birşey eklememişti. Temsil âdeta İstanbul'un Küçük Sahnesindekinin bir tekrarıydı. Güzel bir komedi, başlıca rollerde Asuman Korad, Meral Gözendor ve Süreyya Taşer tarafından hallice oynandı. En mühim rolü, Yaz Bekârı Richard'ı Asuman Korad üzerine almıştı. Ağır tamperamanına rağmen eseri ayakta tuttu. Üçüncü Tiyatro'da bu mevsimin ikinci eseri Edmund Morris'in "Tahta Çanaklar"ı idi. Piyesi sahneye Cüneyt Gökçer koymuştu. Eser bilhassa gelin elinde kalmaktan korkan ihtiyarları üzdü, ağlattı. Bu sebeple de halk tarafından tutuldu. Eserin tutulma şansını Yıldırım Önal'ın baş roldeki kuvvetli kompozisyonu, başarılı oyunu artırdı. Kızıl saçlı Ed Mason'da her gün biraz daha ilerlediğine şahit olduğumuz Kurdoğlu da bu mevsim en güzel oyununu verdi. Umumiyetle iyi sahneye konulup, iyi temsil edilen "Tahta Çanaklar", hakikatte modası geçmiş bir tiyatro anlayışının devamından başka bir şey değildi. Devlet Tiyatrosu piyesi olsa olsa gişe hasılatını arttırmak için sahneye koymuş olabilirdi. Üçüncü Tiyatronun üçüncü piyesi "Üçüncü Selim" tarihî bir hikâyeden ibaretti. Eser bilhassa dekor ve kostümleriyle göz aldı. Behzat Butak tarafından sahneye konulan piyeste başlıca rolleri Semih Sergen, Yıldırım Önal, Handan Uran, Haldun Marlalı, Halûk Kurdoğlu ve Umran Uzman oynamaktaydılar. Herbiri tarihi birer kalıp ve kılığa girmek için ellerinden geleni yaptılar ve fakat tiyatro idaresinin tahminleri hilâfına kırk senelik bir mazisi olan "Üçüncü Selim" tarihî oyunu seyircileri uyutmaktan başka işe yaramadı. Bunu Üçüncü Tiyatroda "Mısafir" isimli bomboş bir komedi takibetti. Baş kadın rolünü Yıldız Akçan'ın oynadığı eser bu halde nisbeten çekilir haldeyken, piyesin ikinci bir grup tarafından oynanmağa başlaması üzerine Üçüncü Tiyatro mevsimi seyircisiz, bomboş bir salonla kapamak zorunda kaldı.

Oda Tiyatrosu

Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğünün bu mevsim gerçekten başardığı eserlerin en dikkate değeri sezon başında Küçük Tiyatro altında bir "Oda Tiyatrosu" nun açılması hadisesiydi. 5 Ekim 1956 tarihinde faaliyete geçen "Oda Tiyatrosu"nda temsil edilen eserler hernekadar bir oda tiyatrosunun gayesine uygun olarak seçilmiş eserler değildiyse de severek seyredildi. Bu mevsim Oda Tiyatrosunda sahneye konulan her üç eser de Devlet Tiyatrosunun diğer üç sahnesinden herhangi birinde oynanabilecek tipten eserlerdi. Bu bakımdan Oda Tiyatrosundan avantgarde piyesler bekleyen seyircileri tatminden uzaktı. Burada mevsimin ilk eseri olarak Jan de Hartog'un kaleme aldığı iki kişilik "Bir Yastıkta" komedisi temsil edildi. Eser Cüneyt Gökçer tarafından başarıyla sahneye konmuştu. Erkeği bizzat kendisi, Kadını da karısı Mediha Gökçer oynuyordu. Seyirciler bu temsil münasebetiyle Mediha Gökçerin sanat hayatında ilk defa kocasını geride bıraktığına şahit oldular. Dünya evine girmiş her seyirciyi ilgilendirdiği, hafif bir komedi olduğu için piyes uzun zaman afişte kaldı. Oda Tiyatrosunun yerlerinin mahdut oluşu da buna sebep teşkil etmişti. Oda Tiyatrosunda bu mevsim sahneye konulan ikinci piyes Louis Verneuil'ün "Devlet İşleri" idi. Eseri Şahap Akalın başarıyla sahneye koymuştu. Başlıca rollerde Şahap Akalın ve Gökçen Hıdır beğenildiler. Oda Tiyatrosunda mevsimin son eseri Fredderic Knott'un "Cinayet Var"ı idi. Agâh Hün tarafından pek de iyi sahneye konulmadığı halde eser, bir zabıta piyesi olmasından ötürü alâkayla takibedildi. Eserin en başarılı oyuncuları Nihat Aybars, Cahit Irgat ve Umran Uzman idi.

★

Görülüyor ki geçen mevsim Devlet Tiyatrosunda sahneye konulan piyesler -bir veya ikisi hariç- hep orta ve ortanın altında eserlerdir. Diyebiliriz ki 1956-57 sezonu Devlet Tiyatrosunun en verimsiz yılı olmuş-

tur. Bunun sebebini evvelâ tiyatro idaresinin gideceği yolu çizip hudutlamamış olmasında ve Edebî Heyetin vazifesini iyi yapamamış bulunmasında aramak lâzımdır. Hiç değilse geçen mevsim için sanatkârlara kabahat yüklemek insafsızlık olur. Devlet Tiyatrosunun biten mevsim içinde gösterdiği en takdire değer faaliyetin Bölge Tiyatroları faaliyeti olduğunu ve sanatkârların tatil gecelerini bu faaliyete hasrettiklerini de hesaba katmak şartıyla diyebiliriz kı hepsi de ellerine verilen en zayıf eseri dahi başarıya ulaştırmak için çırpınmışlar, çoğu zaman da muvaffakiyet payı sadece onlara ait olmuştur. Şu halde önümüzdeki mevsim Devlet Tiyatrosu idaresinden ve Edebî Heyetinden beklenecek en küçük hizmet, lütfen ama lütfen ne çeşit bir tiyatro olduğuna karar verdikten sonra repertuvarını ona göre hazırlaması, mutlak hazırlaması, seyirciyi abone kaydetmekte acele etmeden önce bu işte acele davranması, bu repertuvarı mevsim başlamadan önce mutlak, ama mutlak seyirciye ilân etmesi, ilân edilecek bu repertuvarda da hiç değilse yarı yarıya yüz aklığı bulunmasıdır. Ancak Devlet Tiyatrosu bütçesini devletten alan resmî bir teşekkül olarak seyircisine bu en küçük hizmeti yerine getirdikten sonradır ki kendisinden tiyatromuzun istikbali namına daha mühim hizmetlerin beklenmesi safhasına girilmiş olacaktı.

Şehir Tiyatrosu

Turnenin başında

Bir Anadolu turnesine çıkmış bulunan İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatkârları bu arada şehrimize de uğramış ve büyük bir sinemada üç ayrı eser temsil etmişlerdir. Bunlar "Benim Üç Meleğim - La Cusine des Anges", "Halanın Mirası - Das Haus in Montevideo" ve "Üvey Babam - Der Vahre Jacop" isimli eserlerdir. İlk temsillerini 21 Mayıs gecesi sinemayı dolduran oldukça kalabalık bir seyirci topluluğu önünde veren İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun oynadıkları bu eserlerden daha önce AKİS'in Tiyatro sayfalarında bahsedildiğinden üzerlerinde tekrar uzun uzun durmak istemiyoruz. Ancak şu kadarını yazalım: İstanbul Şehir Tiyatrosu şehrimizdeki ilk temsiline "Benim Üç Meleğim" ile başlamıştı. Perde açıldığı, saat dokuzu birhayli geçtiği halde karanlıkta yerlerinı bir türlü bulamıyanların, sinemaya gelir gibi temsile geç gelip de etraftakilerin ters ters bakışlarına hedef olanların, öksürüp aksıranların bir türlü arkası kesilmiyordu. Bu sebeple "Benim Üç Meleğim"in ilk sahneleri boşuna oynanıp geçti. Neden sonra piyesin H. Kemal Gürmen tarafından bir turneye yakışacak hafif dekorlar içerisinde başarıyla sahneye konulduğunu farketmek mümkün oldu. Ama piyesin can damarını teşkil eden üç hapis kaçkını, H. Kemal Gürmen (Jules), İ. Galip Arcan (Alfred) ve Mahmut Moralı (Joseph) kalpleri gibi dış görünüşleri bakımından fazla iyi yapılı kaldıklarından Albert Husson'un bu üç kahramanının tadına varamadık. Yahut da hiçbiri ne bir Peter Ustinov, ne de bir Humphrey Boggart değillerdi. Eserin daha önce çok güzel bir kordelâsını seyretmiş olmamız İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatkârları için sadece bir şanssızlıktı. Daha tarafsız bir görüşle İstanbullu sanatkârları bu temsilde tulûat sevdasından daha bir vazgeçmiş, daha bir ağırlaşmış, durmuş oturmuş gördük. Ama geçen Cuma gecesi temsil ettikleri "Halanın Mirası" için aynı şeyi söyliyemiyeceğiz. O gece başrolü oynayan İ. Galip Arcan alabildiğine coştu ve etrafındakileri de kendisiyle beraber sürükledi. Seyircileri güldürmesine güldürdü. Ama piyesin sonuna doğru "komik" dozunu kaçırınca etraftan kahkahaları kesip uyuklamağa başlıyanlar oldu. Eserin en başarılı oyuncuları Prof. Dr. Neagler'in (İ. Galip Arcan) karısı Marianne rolünde Nezihe Becerikli, kızı Atlanta'da J. Mahfi Ayral, Papaz Riesling'de Müfit Kiper'di. Eseri İ. Galip Arcan, bilhassa 12 çocuklu bir aileyi, piyesin asıl kahramanlarını örtmeden sofra başında toplamasını bilerek sahneye koymuştu. Ama temsilin sonlarına doğru temponun düşmesine sebep de gene kendisiydi. İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatkârlarının bu haftanın başında, Salı gecesi son olarak temsil ettikleri "Üvey Babam" isimli komedi, gerek eser yönünden zayıflığı gerek sahneye iyi oturmuş olmaması, gerekse sanatkârların rollerini iyi öğrenmemiş bulunmaları dolayısiyle turnenin en zayıf piyesiydi.

Fransa

İngrid Bergman sahnede

Yağmurlu bir bahar günü İngrid Bergman seneler önce aforoz edildiği Amerikadan elinde ikinci bir"Oscar" taşıdığı halde Paris'e dönüyordu. İlk kocası doktor Lindstrom'dan ayrılıp Roberto Rosselini ile evlenişindenberi adını defterinden silmiş olan Hoılywood,nihayet bir defa daha onun sanatı önünde eğilmek ve Londrada Yul Brynner'le birlikte çevirdiği "Anastasia" isimli filmdeki rolü için İngrid'e yılın en iyi kadın oyuncusu Oscar'ını vermekten kendini alamamıştı. "Anastasia"dakı oyunu için "Oscar"ı almağa Amerika'ya gittiğinde Amerikalılar kendisini hakikî bir kraliçeymiş gibi karşılarlarken daha önce Paris Operasında ve Paris Tiyatrosunda oynadığı "Jeanne au Bûcher" ve "Thé et Sympathie" isimli eserlerle gönüllerini fethettiği Parisliler de neden İngrid'in orta, hattâ ortadan aşağı bir film için "Oscar" alıp da her gece "Thé et Sympathie" de kazandığı büyük başarı için taç giymediğini kendi kendilerine sormaktaydılar. Hakikaten, daima sahneyi perdeye tercih etmiş olan İngrid Bergman bu tercihinde nekadar haklı olduğunu iki yıl içinde birkaç defa Parisde sahneye çıkmak ve filmlerinde göstermediğı kadar büyük bir başarıyı sahnede göstermekle ispat etmiş bulunuyordu. Bilhassa son defa oynadığı "Thé et Sympathie"deki Laura rolüyle İngrid Bergman, hernekadar Hollywood için hâlâ en iyi perde "star"ı olarak muhafaza edilmekte ise de, her gece Paris Tiyatrosunu dolduran Fransızlar için hattâ Edwige Feuillère'den, hattâ Garbo'dan daha büyük bir "kadın sahne sanatkârı" olarak alkışlanmaktadır.

Oda Tiyatrosunun girişi

Kapısı küçük ama, iddiası büyük!

S İ N E M A

Filmcilik

Mevsimin yerli filmleri

1956-1957 mevsimi Türk sinemacılığının en kısır, en cansız, en kararsız, en şaşkın yıllarından biri olarak anılacaktır. Son Cannes Festivalinde, daha önce adı pek duyulmamış Arjantin ve Lübnan gibi memleketler oralarda da düzgün film yapılabildiğini ispat ederlerken 25 milyonluk Türkiyenin 60 yıla yakın bir geçmişi olan sineması yarım asrı geçen uykusundan uyanmak şöyle dursun, esnemek gayretini bile göstermiyordu. Daha birkaç yıl öncesine kadar imkânları bizden pek kıt olan Yunan sineması festivallerde üst üste başarılar kazanmış, kendisine dünya sinemacılığında hatırı sayılır bir yer ayırabilmişti. Biz ise yerimizde sayıyorduk.

Film şirketlerinin sağlam sermayelere dayanmaması, tevzi teşkilâtının bozukluğu, yabancı filmlerin rekabeti en kısa yoldan, en çabuk şekilde para getiren filmlerin çevrilmesine zemin hazırlayan başlıca sebeplerdi. Kısa yoldan çabuk kâr formülleri belliydi: Seyircinin dinî ve millî duygularının istismarı, şehvet duygusunun tahriki, çocuk sevgisinin âlet edilmesi, gülme ihtiyacının gıdıklanması, kaderci hikâyeler içinde birtakım çaresiz ve talihsiz insanlar gösterilmesi Türk filmlerinin başlıca karakteristiğini meydana getiriyordu. Sinemamızın bu en karanlık devresinin şampiyonluğunu Muharrem Gürses adlı, çeşitli hünerleri olan bir zat yapıyordu. Bu zat, az gayretle çok kazanç sağlamak isteyen prodüktörlerin gözünde canlı bir kâr makinası gibiydi. Filimciliğimiz hâlâ, sinematografın bulunmasıyla sinemanın bir endüstri ve sanat haline geldiği 1900-1914 yıllarının keşmekeşi, basitliği içindeydi. Bu iptidai şartların meydana getirdiği, bugün artık hiç kimsenin adlarını hatırlamadığı senaryocu-oyuncu-rejisör'lerin eserleri gibi, Muharrem Gürsesin filmlerini de birbirinden ayırmak imkânsızdı. Bu mevsim ortaya çıkan mahsullerinden "Sazlı Damın Kahpesi", "Günah Köprüsü", "Ceylân Emine" hep aynı formüller ve klişelere göre hazırlanmış filmlerdi.

Hatta acayip kararlarıyla ün salan sansürümüz bile tarihinin en isabetli hükümlerinden birini vermiş, "Ceylân Emine"yi "film değil" kaydiyle geri çevirmişti. Buna rağmen Gürses öbür meslekdaşlarını imrendirecek derecede prodüktörler tarafından el üstünde tutuluyordu. Kendi çapında bir sinema okulunun öncülüğünü yaptığı da söylenebilirdi. Nitekim ortaya hem isim hem cisim bakımından onunkilere pek benziyen "Piç", Günahkâr Baba", "Ana Hasreti", "Yetimler Ahı", "Hayırsız Evlât" gibi filmler çıkıyor, Memduh Ün, Nuri Akıncı, Seyfi Havaeri, Orhan Elmas gibi rejisör sıfatı taşıyan kimselerde belirli tesirleri görülüyordu.

Cilânın altındaki

Prodüksiyon zenginliği bakımından mevsimin en iddialı iki filmi -"Beş Hasta var" ile "Berduş"- işlenişlerindeki titizlik ve sinemaya daha yakın anlayışa rağmen esas itibariyle Muharrem Gürses okulu melodramlarından farklı temellere dayanmıyordu. Aynı gözyaşı bombaları salona bu sefer biraz daha cilâlı bir şekilde atılıyordu. Geniş yıldız kadrosuna sahip, kostümlü bir filmi olan "Beş Hasta Var", Atıf Yılmazın kötü bir mevzuda seyirciye birşeyler anlatabilme gayreti, teferruat üzerinde fazla duran mizanseniyle Türk Melodramlarında baroka doğru yönelişin bir örneğiydi. Bu filmde asıl dikkatı çeken nokta, rejisörün değil prodüktörün tutumuydu. Lâle Film gibi zengin bir şirketin, iyi kurulmuş bir tevzi teşkilâtına sahip olmasına, yaptığı filmden para kaybetmesi ihtimalinin pek uzak bulunmasına rağmen "Beş Hasta Var" gibi beylik tefrika romanlarına sermaye yatırması, emek sarfetmesi Türk Filmciliği için bir kayıptı. Halbuki Lâle film elindeki imkânlarla dış pazarlara çıkabilecek Türk filmlerinin yapılmasına önayak olabilirdi. Bunun için önce piyasa romanlarından kurtulması, doğrudan doğruya yazılmış senaryolara güvenemediği takdirde de "Kiralık Konak" gibi, "Yeşil Gece" gibi, "Aşk-ı Memnu" gibi edebiyat tarihlerimize geçmiş daha sağlam temelli eserlere başvurması gerekiyordu. Yoksa bol para sarfıyla halihazırdaki cereyanın dışına çıkmayan filmler meydana getirmek pek büyük bir marifet sayılmazdı.

Kriton İlyadisin başarılı fotoğraflarından başka Türk filmciliğine hiç bir şey getirmiyen "Berduş", mevsimin gişe şampiyonu olmakla kalmamış, kendisinden önceki bütün rekorları da kırıp geçmişti. Muharrem Gürses okulunun ve bu okulun doğrudan doğruya tesiri altında kaldığı Hint melodramlarının bir taklidi olan "Berduş", prodüktör-rejisörü Osman F. Sedenin ticari başarılarının bir başka deliliydi. Osman F. Sedenin bu mevsim gösterilen öbür filmi "İntikam Alevi", başlangıcındaki sürükleyici hikâyesine rağmen ilâve sahneler ve zorlama bitiriş yüzünden melodram akıntısının bir damlası olmaktan kurtulamıyordu. Maamafih, Osman F. Seden rejisör olarak değilse de prodüktör olarak dikkati çekiyordu. "Çalı Kuşu" ve "İnce Memet" gibi iki değerli romanı satın aldığı haber veriliyordu. Bir iş adamı olarak başarı kazanan Osman F. Seden, bu iki eseri temiz bir şekilde beyaz perdeye adapte edebilirse "Berduş" un günahlarını unutturabilirdi.

Yanlış adımlar

1956 - 57 mevsimi, sinemacılığımızda birkaç bağımsızlık örneğine de şahit oldu. Ama bu teşebbüsler, yapılması gerekenden çok yapılmaması gerekeni bir defa daha hatırlatıyordu. "Kamelyalı Kadın", "Ak Altın" ve "Gün Doğarken" de, hazmedilmemiş yabancı tesirler, çevreyle uyuşamamak, karakterlerin sembollerden ibaret olması, hikâyelerindeki mantıksızlıklar, bir takım peşin hükümlerin ileri sürülmesi çok çarpıcı şekilde göze batmaktaydı. Her üç film de, etrafımızda olup biten hadiselerden çok senaristlerinin kafasında geçen hadiseleri anlatıyordu. Şakir Sırmalının "Kamelyalı Kadın" ı etrafında kopan münakaşalar, sinema endüstrisinin ve seyircilerle tenkidcilerin başıboş kaprisleri nasıl tasfiye edeceğini ortaya koyuyordu. Lûtfi Ö. Akadın "Ak Al-

"Ak Altın"dan bir sahne

Yedi kişi rejisörünü arıyor

"Gün Doğarken"

Sabahınız hayırlı olsun!.

tın"ı, zaman zaman başarıya yakın filmler vermiş bir rejisörün kendi çapının dışına çıkmayı denediği vakit nasıl bocalıyacağını gösteriyordu. Senaryocu Refik Erduran ile rejisör Orhon Arıburnu'nun birlikte hazırladıkları "Gün Doğarken" için "Kamelyalı Kadın" hakkında yapılan tenkidler aynen tekrarlanabilir. Şakir Sırmalının filminden daha anlaşılır bir şekilde işlenmesine rağmen fotoğrafların kötülüğü, çok zayıf karakter tahlilleri, psikolojik gelişmeleri oldubittilere bağlamak "Gün Doğarken"i de aynı âkıbete sürüklüyordu.

"Pusu", orman dâvasını ele almak iddiasiyle ortaya çıktığı halde basit bir kaçakçılık macerası anlatıyor, dâvayı bir takım ormancılık sloganlariyle halletmeye çalışıyordu. Ne Abant ve Düzce civarında çekilen dış sahneler, ne şiirli dekovil motifi, ne de prodüktör Hulki Saner ile rejisör Sırrı Gültekinin iyi niyetleri filmin başarıya ulaşması için kâfi sebepler değildi. Sadık Şendil'in, inanılmaz entrikalerle dolu, saçma ve akıldışı senaryosu "Pusu" nun âkıbetini daha kamera çalışmaya başlamadan önce tayin etmiş bulunuyordu.

Çıkmaz yol

Arkada bıraktığımız mevsimde dikkati çeken bir başka cereyan da, Muharrem Gürses okulu filmlerle hazmedilmemiş Batı tesirlerinin meydana getirdiği filmler çorbasıydı. Bu çeşit filmler ya batı romanlarının çok kötü adaptasyonları, ya da yabancı filmlerin doğrudan doğruya kopyalarından meydana geliyordu. Ekserisi Şehir Tiyatrosu oyuncularının emekleriyle meydana getirilen bu felâketler, filmciliğimizin içinde bulunduğu keşmekeşi büsbütün içinden çıkılmaz hale getirmekten başka bir işe yaramıyordu. Mümtaz Enarin Erich von Stroheim'ın "Paprika" sı taklidi "Papatya" adaptasyonu Özcan Tekgülün güzelliklerini teşhir edebilmekten bile mahrumdu. Muzaffer Aslanın Ben Ames Williams'ın "Uğursuz Vâdi" adlı romanından adapte edilen "Kahpenin Aşkı" adlı filmiyle, Sami Ayanoğlunun Erskine Caldwell'in "Bayırdaki Ev" adlı romanından adapte ettiği "Kara Çalı" ruhsuz, cansız, beceriksizce hazırlanmış, aldıkları tesirlerin en kötü taraflarının koleksiyonu, melez eserlerdi. Gene Şehir Tiyatrosu oyuncularından Kâni Kıpçakın hiç bir vicdan azabı duymadan Louis Bunuel'in "Susana" adlı filminin sahne sahne kopyası olan "Fırtına Geçti" yi çevirmesi, üstelik her şeyi kendine maletmiye kalkışması bu cereyanın gittikçe müzmin ve tehlikeli bir hal aldığını gösteriyordu. Aşırılıkları ayıklanan Türk melodramlarından, şahsi kaprisler yerine cemiyet meselelerini inceleyen bağımsız eserlerden iyice bir film beklemek her zaman için mümkündü; fakat hiç bir şekilde iyi olması beklenemiyecek teşebbüsler, "Papatya", "Kahpenin Aşkı", "Kara Çalı", 'Fırtına Geçti" gibi, Türk cemiyetinin şartları hiç düşünülmeden gözü kapalı meydana getirilen kopyalar ve adaptasyonlardı.

Neticesiz gayretler

Bu kısa gözden geçirişin ortaya koyduğu üzere, 1956-57 mevsiminde Türk filmciliğinde müsbet yolda atılmış tek adım yoktu. Bütün halinde hiçbir film başarının yakınlarından bile geçmemekle birlikte bazı şahsi değerler göze çarpmaktaydı. Bu arada teknik eleman olarak bilhassa kameracı Kriton İlyadisin "Berduş"taki başarısı kayda değerdi. Atıf Yılmazın "Beş Hasta Var"daki mizanseni, oyunlarındaki disiplin, anlatıştaki titizlik ile dikkati çekiyordu. Lütfü Ö. Akad "Ak Altın"ın son kısmını, Osman F. Seden ise "İntikam Alevi" nin ilk yarısını sürükleyici bir şekilde işliyebilmişlerdi. Bu üç rejisörden başka hiçbiri filmlerinde sinema dilini bildiklerine dair bir belirti gösterememişti.

Oyunculara rol dağıtımı da bir mesele olarak meydana çıkıyordu. Sinema oyunculuğunun ilk şartı o-

"Beş Hasta Var"

Bu, ailâlısı...

lan role göre tip bulmak kaidesi bizde bütün bütüne unutulmuştu. Role tip değil, isim bulunuyordu. Çolpan İlhanın hem "Kamelyalı Kadın", hem de "Ak Altın"daki rolleri bu çeşittendi. Birincisinde feleğin çenberinden geçmiş bir kadın için çocuk gibi kalıyor, ikincisinde ise kapalı elbiselerin içinde bile arzu uyandırabilecek bir köylü kızı olduğuna kimseyi inandırmıyordu. Nedret Güvenç'in "Beş Hasta Var", Bülent Oranın "Pusu"daki rolleri de tipleriyle tezat halindeydi. Sinema oyuncusu olarak mevsim içinde en başarılı neticeye "Ak Altın" daki rolüne uygun tipi ve davranışlariyle Osman Alyanak ulaşmıştı.

Ne yapmalı?

Ne bağımsızlık denemeleri, ne titiz çalışma gayretleri, ne bir iki oyuncunun başarısı, ne de bir kaç teknisyenin sadece mesleğini bilmeleri Türk filmciliğini içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaramazdı. Prodüktörlerin malûm zihniyetine, sinema endüstrimizin zayıf temellere dayanmasına, senaryolarımızın zavallılığına rağmen eğer filmlerimizde bir şahsiyet belirtisine raslansaydı ilerisi için bir ümit beslenebilirdi. Fakat şimdiye kadar böyle bir belirtiye raslanmamıştır; eğer bunun için gerekli şartlar temin edilmezse belki de hiç raslanmıyacaktır. Bu şartların başında sinemacının yetiştirilmesi meselesi yer almaktadır. Bir sinemacılık okulu açmak, dışarıya öğrenci göndermek, bunların çalışabilecekleri resmi bir sinema müessesesi kurmak ilk yapılacak işlerdendir. Buradan yetişecek sinemacılar ticari sinemaya kolayca geçebilirler. Şüphesiz hiç bir sinema okulu, yaratıcı kabiliyeti olmıyan bir kimseyi iyi bir rejisör, iyi bir senaryocu yapamaz, ama artık her türlü deneme devresinden uzaklaşmış, sırf ticarete dayanan, üstelik bizimki gibi sağlam bir gelenekten mahrum bir sinema endüstrisinde de hiç kimse, bu kabiliyeti varsa bile bunu geliştirmek fırsatını bulamaz. Teknisyen yetiştirme meselesinde ise sinema okulu kaçınılmaz bir zarurettir. Sinema endüstrisi bakımından bizden en aşağı beş altı kere geride bulunan bazı memleketlerin sinemacılık sahasındaki başarılarının tek sebebi budur: İçinde bulundukları teknik imkânsızlıklara rağmen, iyi yetişmiş, şahsiyet sahibi birkaç sinemacı memleketlerinin adını milletlerarası sahada duyuruyor ve sinemalarının istikbali için de ümit uyandırabiliyorlar. Ama hepsi bu kadar...

S P O R

Güreş

Güreşçiler çalışıyor

Ne ekersen onu biçersin

Şampiyonlar hazır

Millî güreş takımı antrenörü Celâl Atik gazetecilerin sordukları bir suali cevaplandırırken biraz endişeli bir tavırla "Muhakkak, en tehlikeli rakiplerimiz Ruslar olacak. Ama Rus güreşçilerinden çok Demir Perde gerisi hakemlerin maçları idare ederken takınacakları tavırdan korkuyorum" diyordu. Celâl Atik Dünya Serbest Güreş Şampiyonasının başlamasından bir kaç gün önce verdiği bu beyanatta belirttiği endişede çok haklıydı. Zira geçen yıl yapılan şampiyonada bu hakemler el birliği etmişler ve pek çok puvanımızı yiyerek hakkımız olan şampiyonluğu bize kaybettirmişlerdi. Celâl Atik Ruslardan sonra İranlıların da şampiyonluk için bize kuvvetli bir rakip olabileceğini itiraf ediyordu. Hakikaten son yıllarda serbest güreş sahasında gerek Ruslar gerek İranlılar ve hatta Bulgarlar ve Japonlar o kadar iyi çalışmışlardı ki rakipsiz olduğumuz bu spor branşında şampiyonluk yolunda karşımıza tehlikeli rakipler olarak çıkıyorlardı. Türk Takımı da bu yıl iyi çalışmıştı. Ama ne de olsa millî karşılaşmalar bir hayli zorlu oluyordu. Üstelik bu yılki takımımız dört te yeni sayılabilecek güreşçi ile karşılaşmalara katılıyordu. Hele bunlardan 73 kiloda güreşecek olan İsmail Ogan millî formayı ilk defa giyecekti. İlk defa millî olmanın sporcu haleti ruhiyesi üzerinde yaratacağı ürkekliği de yabana atmamak gerekti. Maamafih Millî takımın antrenörü Celâl Atik, 57 kiloda Hüseyin Akbaş, 62'de Mustafa, 73 te İsmail Ogan ve ağırda Hamit Kaplandan muhakkak birer şampiyonluk beklenebileceğini söylüyordu. Celâl Atik bu işlerin kurduydu ve hemen her takımın durumunu biliyordu. Elbette sözleri yabana atılmazdı. İşte bu haftanın sonunda başlıyacak olan ve üç gün devam edecek Dünya Serbest Güreş Şampiyonasına takımımız 41 günlük bir çalışma ve kamp devresinden sonra böyle bir hava içinde giriyordu. Müsabakaya Türkiye, Rusya, İran ve Bulgaristandan başka Macarlar 4, Romanyalılar 7, Polonyalılar 5, İtalyanlar 5, Almanlar 4, Finlandiyalılar 2, İsviçreliler 7 güreşçi ile katılacaklardı. Böylece müsabakaya katılanların sayısı 70'i buluyordu. Karşılaşmalar için Mithatpaşa Stadı günlerden beri hazırlanıyordu. Maçlar gece ve gündüz devam edecekti. Bunun için ışık tertibatı yapılıyor, basın için yerler ayrılıyor ve bu arada dünyada ilk defa tatbik edilecek yeni kaideler gerek hakemlere gerek güreşçilere tatbikatı ile birlikte öğretiliyordu. Beynelmilel güreş federasyonunun kabul ettiği bu kaidelere göre güreşler 6, 2, 2, 2 dakikalık devreler olmak üzere 12 dakikaya indirilmişti. Bundan başka ikinci devredeki iki dakikalık devrede yerde iken kol bastı ile üste çıkmak yarım puan kazandırıyordu. Gene Dünya Serbest Güreş Şampiyonasında ilk defa tatbik edilecek kaidelere göre tuşla galibiyette o puan sayı ile galibiyette 1 puan, beraberlikte 2, tuşla mağlûbiyette 4, sayı ile mağlûbiyette 3 fena puan hesaplanacak ve 6 fena puan alan güreşçi tasfiye edilecektir. Bu müsabakalarda güreşçilerimizin en azından dört birincilik ve takım halinde Dünya şampiyonluğunu kazanmaları sürpriz sayılmıyacaktır.

Hanımlar
Giyim Derdiniz Kalmadı
GÜL-OK konfeksiyonu yüzlerce model ETEK, BLUZ, ELBİSEleri sizi kumaş almak, model seçmek, dikiş ve prova derdinden kurtarır
Beğendiğinizi derhal giyebilirsiniz
Mağazalarda arayınız
GÜL-OK
KONFEKSİYON
GÜL-OK
TÜRKİYENİN İLK KONFEKSİYON FABRİKASI
TOPTAN SATIŞ YERİ:
TAKSİM, ELMADAĞ DUVAR DİBİ SOK. 34 ★ TELEFON 47 12 41